

IV. DIN JURISPRUDENȚA ÎCCJ

• ABSTRACT

Further to the activity of the High Court of Cassation and Justice (RIL Panel), in May **three** granted Decisions were published: **Decision no. 4/2017** on the provisions of Article 378 (1) (c) of the Criminal Code; **Decision no. 5/2017** referring to Article 485 (1) (b) Thesis I of the Criminal Procedure Code and **Decision no. 6/2017** referring to Article 7 (4) of the Government Ordinance no. 105/1999 on granting certain rights to persons persecuted for ethnic reasons by the regimes instituted in Romania beginning with 6 September 1940 until 6 March 1945.

RIL

DECIZIA ÎCCJ (COMPLET RIL) NR. 4/2017 (M. OF. NR. 360/16.05.2017): DISPOZIȚIILE ART. 378 ALIN. (1) LIT. C) DIN CODUL PENAL

De Redacția ProLege

Decizia ÎCCJ	Complet ÎCCJ	Actul normativ	Articol	Sumar
Decizia nr. 4/2017	Complet RIL	Codul penal	Art. 378 alin. (1) lit. c)	Infracțiunea de abandon de familie săvârșită prin neplata, cu rea-credință, timp de trei luni, a pensiei de întreținere, instituită printr-o singură hotărâre judecătorească

				în favoarea mai multor persoane, constituie o infracțiune unică continuă.
--	--	--	--	---

În M. Of. nr. 360 din 16 mai 2017, a fost publicată Decizia ÎCCJ nr. 4/2017 privind soluționarea unui recurs în interesul legii având ca obiect „interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 378 alin. (1) lit. c) din Codul penal, în ipoteza săvârșirii infracțiunii de abandon de familie prin neplata, cu rea-credință, timp de trei luni, a pensiei de întreținere datorată mai multor persoane și stabilită printr-o singură hotărâre judecătorească”.

Obiectul dezlegării chestiunii de drept

Codul penal

„Art. 378 („Abandonul de familie”)

(1) Săvârșirea de către persoana care are obligația legală de întreținere, față de cel îndreptățit la întreținere, a uneia dintre următoarele fapte:

(...)

c) neplata, cu rea-credință, timp de 3 luni, a pensiei de întreținere stabilite pe cale judecătorească, se pedepsește cu închisoare de la 6 luni la 3 ani sau cu amendă”.

1. Problema de drept care a generat practica neunitară

Prin recursul în interesul legii formulat de procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție s-a arătat că, în practica judiciară națională, nu există un punct de vedere unitar cu privire la interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 378 alin. (1) lit. c) din Codul penal, în ipoteza săvârșirii infracțiunii de abandon de familie prin neplata, cu rea-credință, timp de trei luni, a pensiei de întreținere datorată mai multor persoane și stabilită printr-o singură hotărâre judecătorească.

6. Înalta Curte de Casație și Justiție, examinând sesizarea cu recurs în interesul legii, raportul întocmit de judecătorul-raportor și dispozițiile legale ce se solicită a fi interpretate în mod unitar, reține următoarele:

6.1. Admisibilitatea sesizării

În virtutea rolului său constituțional conferit de art. 126 alin. (3) din Legea fundamentală, Înalta Curte de Casație și Justiție asigură interpretarea și aplicarea unitară a legii de către toate instanțele judecătorești prin cele două mecanisme instituite de Codul de procedură penală, respectiv recursul în interesul legii și procedura pronunțării hotărârilor prealabile.

Din interpretarea sistematică a dispozițiilor art. 471 și art. 472 din Codul de procedură penală, aplicabile în materia recursului în interesul legii, rezultă că pentru a se apela la un asemenea mecanism de unificare a practicii judiciare trebuie îndeplinite mai multe condiții de admisibilitate.

În primul rând, promovarea recursului în interesul legii se realizează de unul dintre titularii prevăzuți în mod expres de art. 471 alin. (1) din Codul de procedură penală, cerință care este îndeplinită în cauză, având în vedere că instanța supremă a fost sesizată de către procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție.

Cererea, așa cum arată art. 471 alin. (2) din Codul de procedură penală, trebuie să cuprindă anumite elemente de conținut, respectiv enunțarea soluțiilor diferite date problemei de drept și motivarea acestora, jurisprudența Curții Constituționale, a Înaltei Curți de Casație și Justiție, a Curții Europene a Drepturilor Omului sau, după caz, a Curții de Justiție a Uniunii Europene, opiniile relevante din doctrină, precum și soluția ce se propune a fi pronunțată în recursul în interesul legii, aspecte formale care se regăsesc în cuprinsul prezentei sesizări.

Condiția esențială pentru promovarea recursului în interesul legii, ce rezultă din analiza coroborată a dispozițiilor art. 471 alin. (1) și (3) din Codul de procedură penală și ale art. 472 din același cod, o reprezintă existența unei probleme de drept care a primit rezolvări diferite din partea instanțelor judecătorești, prin hotărâri definitive, ce trebuie dovedită prin anexarea acestora la cererea formulată de titularul sesizării.

Raportând și această din urmă cerință la datele concrete ale cauzei cu care a fost investit Completul competent să judece recursul în interesul legii, se observă că este îndeplinită jurisprudența atașată actului de sesizare, respectiv anexele 1-107 și 108-148, relevând soluționarea în mod diferit, prin hotărâri judecătorești definitive, a chestiunii de drept care formează obiectul judecății.

Ca urmare, constatând că cererea de recurs în interesul legii formulată de procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție întrunește toate condițiile prevăzute de art. 471 și art. 472 din Codul de procedură penală, Înalta Curte de Casație și Justiție constată că aceasta este admisibilă.

6.2. Cadrul legal

Următoarele dispoziții legale au fost apreciate ca având incidență în soluționarea prezentului recurs în interesul legii:

6.2.1. Codul penal

„Art. 378 - Abandonul de familie

(1) Săvârșirea de către persoana care are obligația legală de întreținere, față de cel îndreptățit la întreținere, a uneia dintre următoarele fapte:

(...)

c) neplata, cu rea-credință, timp de 3 luni, a pensiei de întreținere stabilite pe cale judecătorească, se pedepsește cu închisoare de la 6 luni la 3 ani sau cu amendă”.

„Art. 35 - Unitatea infracțiunii continuate și a celei complexe

(1) Infracțiunea este continuată când o persoană săvârșește la diferite intervale de timp, dar în realizarea aceleiași rezoluții și împotriva aceluiași subiect pasiv, acțiuni sau inacțiuni care prezintă, fiecare în parte, conținutul aceleiași infracțiuni”.

„Art. 38 - Concursul de infracțiuni

(1) Există concurs real de infracțiuni când două sau mai multe infracțiuni au fost săvârșite de aceeași persoană, prin acțiuni sau inacțiuni distincte, înainte de a fi condamnată definitiv pentru vreuna din ele. Există concurs real de infracțiuni și atunci când una dintre infracțiuni a fost comisă pentru săvârșirea sau ascunderea altei infracțiuni.

(2) Există concurs formal de infracțiuni când o acțiune sau o inacțiune săvârșită de o persoană, din cauza împrejurărilor în care a avut loc sau a urmărilor pe care le-a produs, realizează conținutul mai multor infracțiuni”.

6.2.2. Codul penal din 1969

„Art. 305 - Abandonul de familie

(1) Săvârșirea de către persoana care are obligația legală de întreținere, față de cel îndreptățit la întreținere, a uneia dintre următoarele fapte:

(...)

c) neplata, cu rea-credință, timp de două luni, a pensiei de întreținere stabilite pe cale judecătorească, se pedepsește (...) cu închisoare de la unu la 3 ani sau cu amendă”.

„Art. 41 - Unitatea infracțiunii continuate și a celei complexe

(...)

(2) Infracțiunea este continuată când o persoană săvârșește la diferite intervale de timp, dar în realizarea aceleiași rezoluții, acțiuni sau inacțiuni care prezintă, fiecare în parte, conținutul aceleiași infracțiuni”.

„Art. 33 - Concursul de infracțiuni

Concurs de infracțiuni există:

a) când două sau mai multe infracțiuni au fost săvârșite de aceeași persoană, înainte de a fi condamnată definitiv pentru vreuna din ele. Există concurs chiar dacă una dintre infracțiuni a fost comisă pentru săvârșirea sau ascunderea altei infracțiuni;

b) când o acțiune sau inacțiune, săvârșită de aceeași persoană, datorită împrejurărilor în care a avut loc și a urmărilor pe care le-a produs, întrunește elementele mai multor infracțiuni.”

6.2.3. Codul civil

„Art. 513 - Caracterul legal al obligației de întreținere

Obligația de întreținere există numai între persoanele prevăzute de lege. Ea se datorează numai dacă sunt întrunite condițiile cerute de lege”.

„Art. 514 - Caracterul personal al obligației de întreținere

(1) Obligația de întreținere are caracter personal.

(2) Ea se stinge prin moartea debitorului sau a creditorului obligației de întreținere, dacă prin lege nu se prevede altfel.

(3) Dreptul la întreținere nu poate fi cedat și nu poate fi urmărit decât în condițiile prevăzute de lege”.

„Art. 515 – Inadmisibilitatea renunțării la întreținere

Nimeni nu poate renunța pentru viitor la dreptul său la întreținere”.

„Art. 516 – Subiectele obligației de întreținere

(1) Obligația de întreținere există între soț și soție, rudele în linie dreaptă, între frați și surori, precum și între celelalte persoane anume prevăzute de lege”.

„Art. 523 – Divizibilitatea întreținerii

Când cel obligat nu poate presta, în același timp, întreținere tuturor celor îndreptățiți să o ceară, instanța de tutelă, ținând seama de nevoile fiecăreia dintre aceste persoane, poate hotărî fie ca întreținerea să se plătească numai uneia dintre ele, fie ca întreținerea să se împartă între mai multe sau toate persoanele îndreptățite să o ceară. În acest caz, instanța hotărăște, totodată, modul în care se împarte întreținerea între persoanele care urmează a o primi”.

„Art. 524 – Creditorul întreținerii

Are drept la întreținere numai cel care se află în nevoie, neputându-se întreține din munca sau din bunurile sale”.

„Art. 525 – Dreptul la întreținere al minorului

(1) Minorul care cere întreținere de la părinții săi se află în nevoie dacă nu se poate întreține din munca sa, chiar dacă ar avea bunuri”.

„Art. 530 – Modalitățile de executare

(1) Obligația de întreținere se execută în natură, prin asigurarea celor necesare traiului și, după caz, a cheltuielilor pentru educare, învățatură și pregătire profesională.

(2) Dacă obligația de întreținere nu se execută de bunăvoie, în natură, instanța de tutelă dispune executarea ei prin plata unei pensii de întreținere, stabilită în bani”.

6.3. Chestiunea de drept ce formează obiectul sesizării

Incriminând faptele care aduc atingere relațiilor sociale privitoare la conviețuirea socială, în mod particular a celor de familie, a căror existență și desfășurare sunt condiționate de respectarea reglementărilor ce au ca obiect îndeplinirea îndatoririlor de ajutor material și moral între membrii acesteia, legiuitorul a prevăzut în art. 378 alin. (1) lit. c) din Codul penal că neplata, cu rea-credință, timp de trei luni, de către persoana care are obligația legală de întreținere, a pensiei de întreținere stabilită pe cale judecătorească, față de cel îndreptățit la întreținere, constituie infracțiunea de abandon de familie și se pedepsește cu închisoare de la 6 luni la 3 ani sau cu amendă.

Față de modul de incriminare a infracțiunii de abandon de familie în varianta ce face obiectul prezentei sesizări se constată că reglementarea actuală a preluat aproape identic conținutul constitutiv al celei din vechiul Cod penal [art. 305 alin. 1 lit. c)], singura diferență, sub acest aspect, fiind reprezentată de majorarea intervalului de neplată cu rea-credință a pensiei de întreținere stabilită pe cale judecătorească, respectiv de la două luni la trei luni.

În această ipoteză, dat fiind faptul că se mențin toate celelalte elemente de tipicitate ale infracțiunii de abandon de familie din legea penală abrogată, considerațiile doctrinare și orientarea jurisprudențială cristalizate anterior anului 2014 își păstrează valabilitatea și cu privire la noua incriminare, fără ca schimbarea de optică a legiuitorului în ceea ce privește unitatea și pluralitatea de infracțiuni să influențeze calificarea juridică a faptei debitorului obligației de întreținere de a nu plăti cu rea-credință, timp de trei luni, pensia de întreținere stabilită prin aceeași hotărâre judecătorească față de cel puțin doi creditori, în sensul reținerii pluralității de infracțiuni în forma concursului, în loc de unitatea naturală de infracțiune, adică a infracțiunii continue omisive.

Calificarea juridică a faptei de abandon de familie, în varianta de la lit. c) din art. 378 alin. (1) din Codul penal [art. 305 alin. 1 lit. c) din Codul penal anterior], ca reprezentând o infracțiune continuă rezultă din împrejurarea că inacțiunea concretizată în neplata pensiei de întreținere se prelungește în timp, în mod natural, după data consumării, până la încetarea activității infracționale, adică la momentul epuizării. Astfel, infracțiunea de abandon de familie se consumă la expirarea perioadei de trei luni, pe durata căreia autorul a rămas în pasivitate, prin neexecutarea obligației de plată a pensiei de întreținere stabilită pe cale judecătorească, și se epuizează la momentul reluării plății de către debitor sau al condamnării acestuia, prin hotărâre judecătorească, dată la care se încheie ciclul infracțional și se autonomizează activitatea desfășurată până în acel moment.

Includerea infracțiunii de abandon de familie, în varianta normativă ce face obiectul prezentei sesizări, în sfera unității naturale sub forma infracțiunii continue a fost îmbrățișată de doctrină, dar și de practica judiciară, atât înainte, cât și după intrarea în vigoare a noii codificări penale, fiind exprimată doar izolat opinia conform căreia infracțiunea este una momentană, întrucât se consumă la data expirării termenului de trei luni și, având în vedere că obligația de plată are caracter periodic, fapta se săvârșește în mod repetat, prin neplata la termenele succesive¹.

Chiar dacă legiuitorul, în noul Cod penal, a adoptat o altă viziune în reglementarea unității legale de infracțiune, excluzând din sfera acesteia ipoteza pluralității de subiecți pasivi, se constată că actuala filosofie nu are consecințe juridice sub aspectul calificării faptei debitorului care nu își îndeplinește obligația stabilită prin aceeași hotărâre judecătorească de a plăti pensie de întreținere în favoarea mai multor creditori, întrucât, așa cum s-a arătat, o asemenea activitate infracțională realizează conținutul constitutiv al infracțiunii continue de abandon de familie, prevăzută de art. 378 alin. (1) lit. c) din Codul penal, ca formă a unității naturale de infracțiune. Construcția juridică recentă și-ar fi găsit aplicabilitate, în

¹ A se vedea Vintilă Dongoroz, Siegfried Kahane și colaboratorii, *Explicații teoretice ale Codului penal român, Partea specială*, ed. a II-a, vol. IV, Ed. Academiei Române și Ed. All Beck, București, 2003, p. 512; Florin Stretanu, *Înteruperea rezoluției infracționale unice. Criterii de determinare*, în *Revista de Drept penal, Anul V, nr. 4, București, 1998*, p. 71-84.

situația particulară ce face obiectul prezentei sesizări, doar în cazul în care, conform doctrinei și jurisprudenței anterioare datei de 1 februarie 2014, infracțiunea de abandon de familie ar fi fost considerată o categorie a unității legale de infracțiune, în varianta continuată a acesteia, împrejurare ce ar fi permis ca, în raport cu noua reglementare, pluralitatea de subiecți pasivi să poată face posibilă reținerea concursului de infracțiuni, într-o asemenea situație.

De altfel, în expunerea de motive a Legii nr. 286/2009 privind Codul penal se arată că modificarea concepției privind existența infracțiunii continuate numai în ipoteza unității de subiect pasiv a fost generată de incompatibilitatea totală între această formă a unității legale și pluralitatea subiecților pasivi, în condițiile în care infracțiunea continuată a fost creată ca o excepție de la aplicarea tratamentului sancționator al concursului de infracțiuni, întrucât, în caz contrar, s-ar ajunge la extinderea nejustificată a domeniului de incidență al acesteia, în situații în care este vorba de o pluralitate de infracțiuni. Ulterior, însă, prin Legea nr. 187/2012 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 286/2009 privind Codul penal, s-a acceptat compatibilitatea limitată, în cazul anumitor categorii de infracțiuni, susceptibile de comitere în mod continuat, condiția unității subiectului pasiv considerându-se îndeplinită și atunci când "bunurile ce constituie obiectul infracțiunii se află în coproprietatea mai multor persoane" sau "infracțiunea a adus atingere unor subiecți pasivi secundari diferiți, iar subiectul pasiv principal este unic" (art. 238 din Legea de punere în aplicare a noului Cod penal).

Deci schimbarea de optică a legiuitorului penal cu privire la unitatea și pluralitatea de infracțiuni, în raport cu vechea codificare, afectează doar îndeplinirea condițiilor de existență ale infracțiunii continuate, singura pentru care s-a introdus o cerință suplimentară, fără ca aceasta să influențeze regimul juridic al celorlalte forme de unitate legală, precum și de unitate naturală, inclusiv în ceea ce privește infracțiunea continuă, de esența căreia nu este unitatea de subiect pasiv, ci prelungirea, în mod natural, a acțiunii sau inacțiunii ce formează elementul material al laturii obiective, după momentul consumării.

În același context este de menționat că, din modul de redactare a normei de incriminare cuprinse în art. 378 alin. (1) lit. c) din Codul penal, care face referire la "cel îndreptățit la întreținere", aparent ar rezulta că legiuitorul a urmărit sancționarea distinctă a făptuitorului pentru neplata pensiei de întreținere față de fiecare creditor, însă o asemenea interpretare nu poate fi primită, întrucât calificarea activității ilicite ca unitate sau pluralitate de infracțiuni nu se realizează doar prin prisma unui singur criteriu, cum ar fi pluralitatea de subiecți pasivi, ci și prin raportare la alți factori și elemente de conținut ale infracțiunii.

În primul rând, trebuie avute în vedere valorile sociale a căror protejare s-a urmărit a se realiza prin trecerea în sfera ilicitului penal a unor fapte prin care subiectul activ aduce atingere normelor de conviețuire în societate.

În condițiile în care incriminarea faptelor care se circumscriu infracțiunii de abandon de familie a avut ca scop apărarea relațiilor sociale care privesc familia și

care impun respectarea obligațiilor și îndatoririlor de sprijin material și moral față de membrii acesteia, îndreptățiti legal la întreținere, rezultă că norma juridică protejează, cu prioritate, un interes general, mai mult decât unul individual, astfel încât persoanele care au dreptul la pensie de întreținere sunt subiecți pasivi secundari, în timp ce societatea, prin stat, este subiect pasiv principal.

Așadar, pluralitatea de subiecți pasivi secundari nu atrage existența unei pluralități sub forma concursului, ci a unei unități naturale de infracțiune, în cazul de față, a infracțiunii continue omisive, în condițiile în care valoarea socială lezată de făptuitor este unică, și anume familia, indiferent de numărul membrilor acesteia care sunt văduviți prin neplata drepturilor bănești ce li se cuvin și care au fost stabilite prin aceeași hotărâre judecătorească.

Tot în legătură cu obiectul juridic trebuie menționat și faptul că inacțiunea debitorului constând în neplata pensiei de întreținere fixată pe cale judiciară aduce atingere, în mod adiacent, și relațiilor sociale care asigură autoritatea hotărârilor judecătorești, motiv pentru care infracțiunea de abandon de familie, prevăzută de art. 378 alin. (1) lit. c) din Codul penal, poate fi asimilată unei forme speciale de nerespectare a hotărârilor judecătorești, reglementată distinct în cadrul infracțiunilor contra familiei.

Această împrejurare întărește concluzia anterior menționată că persoanele îndreptățite la plata pensiei de întreținere, stabilită prin aceeași hotărâre judecătorească, sunt doar subiecți pasivi secundari ai infracțiunii.

În al doilea rând, poziția subiectivă a făptuitorului față de conduita ilicită adoptată și urmările pe care aceasta le produce se raportează la obligația de întreținere instituită în sarcina sa și concretizată prin hotărârea judecătorească de stabilire a pensiei, și nu la persoana celui/celor îndreptățit/îndreptățiti la plata acesteia, astfel încât are un caracter unitar, chiar dacă pensia de întreținere a fost fixată în favoarea mai multor creditori.

Cu alte cuvinte, neefectuarea plății pensiei de întreținere stabilită pe cale judecătorească în sarcina debitorului se fundamentează pe o rezoluție infracțională unică, și anume aceea de a nu executa obligația de întreținere ce îi revine față de creditori, iar nu pe o pluralitate de asemenea rezoluții, în raport cu numărul persoanelor îndreptățite la aceasta.

Sub aspectul configurării poziției psihice a autorului prezintă relevanță și împrejurarea că obligația de întreținere a cărei încălcare formează latura obiectivă a infracțiunii de abandon de familie, în varianta reglementată de art. 378 alin. (1) lit. c) din Codul penal, este o obligație unică, ce constă în asigurarea pentru persoanele îndreptățite a celor necesare traiului și, după caz, a cheltuielilor pentru educare, învățatură și pregătire profesională, pensia de întreținere constituind, potrivit art. 530 din Codul civil, doar o modalitate subsidiară de executare a acesteia, în situația în care obligația de a presta întreținerea în natură nu se realizează de bunăvoie.

Deși cazul particular analizat, ce formează obiectul sesizării, vizează situația unei pluralități de creditori ai obligației de întreținere (subiecți pasivi secundari ai infracțiunii de abandon de familie), ipoteză în care operează, astfel cum prevăd dispozițiile art. 523 din Codul civil, principiul divizibilității, conform căruia fiecare persoană îndreptățită nu poate pretinde și urmări decât partea sa de creanță de la debitorul comun, această împrejurare nu este de natură să afecteze caracterul obligației de întreținere de a fi unică, divizibilitatea privind doar urmărirea și executarea creanței de către creditori.

Nu în ultimul rând, caracterul personal al obligației de întreținere, prevăzut de art. 514 alin. (1) din Codul civil, nu influențează calificarea juridică a faptei debitorului care se sustrage de la plata pensiei de întreținere stabilită prin aceeași hotărâre judecătorească în favoarea mai multor beneficiari, întrucât are consecințe strict în sfera dreptului civil, fiind reglementat ca o măsură de protecție a creditorului aflat în stare de nevoie, pentru a-i asigura mijloacele minimale de existență.

Deci toate trăsăturile care decurg din caracterul personal al obligației de întreținere (incesibilă, netransmisibilă pe calea succesiunii legale sau testamentare, insesizabilă și la care nu se poate renunța) nu au relevanță în sfera ilicitului penal din perspectiva calificării ca unitate sau pluralitate de infracțiuni a abandonului de familie în modalitatea normativă a neplății pensiei de întreținere instituită prin aceeași hotărâre judecătorească pentru mai multe persoane îndreptățite, întrucât, prin incriminarea acestei fapte, legiuitorul a urmărit să protejeze, în principal, relațiile de familie, în ansamblul lor, și nu individual pentru anumiți membri ai acesteia, precum și, adiacent, valorile sociale care privesc forța executorie a hotărârilor judecătorești.

Astfel, indiferent de existența unor obligații civile distincte, cu caracter personal, stabilite prin aceeași hotărâre judecătorească față de fiecare creditor, îndatorirea făptuitorului de a le acorda sprijin material este unică, iar nesocotirea acesteia în varianta prevăzută de art. 378 alin. (1) lit. c) din Codul penal constituie o singură infracțiune continuă, iar nu o pluralitate sub forma concursului de infracțiuni.

Concluzionând, caracterul personal al obligației de întreținere nu generează tot atâtea raporturi juridice de drept penal câte persoane sunt îndrituite, în temeiul aceleiași hotărâri judecătorești, la pensie de întreținere, cu consecința incidenței dispozițiilor referitoare la concursul de infracțiuni, deoarece, la calificarea ca infracțiune unică continuă a abandonului de familie, în varianta prevăzută de art. 378 alin. (1) lit. c) din Codul penal, se au în vedere, așa cum s-a menționat anterior, obiectul juridic, unicitatea subiectului pasiv principal și poziția subiectivă a făptuitorului față de faptă și urmările sale.

Decizia ÎCCJ (Complet RIL) nr. 4/2017

Prin Decizia nr. 4/2017, ÎCCJ (Complet RIL) a admis recursul în interesul legii formulat de procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție și, în consecință:

În interpretarea și aplicarea unitară a dispozițiilor art. 378 alin. (1) lit. c) Cod penal stabilește că: Infrațiunea de abandon de familie săvârșită prin neplata, cu rea-credință, timp de trei luni, a pensiei de întreținere, instituită printr-o singură hotărâre judecătorească în favoarea mai multor persoane, constituie o infrațiune unică continuă.

**DECIZIA ÎCCJ (COMPLET RIL) NR. 5/2017
(M. OF. NR. 375/19.05.2017): ART. 485 ALIN. (1) LIT. B) TEZA I
DIN CODUL DE PROCEDURĂ PENALĂ**

De Redacția ProLege

Decizia ÎCCJ	Complet ÎCCJ	Actul normativ	Articol	Sumar
Decizia nr. 5/2017	Complet RIL	Codul de procedură penală	Art. 485 alin. (1) lit. b) teza I	În interpretarea și aplicarea unitară a dispozițiilor art. 485 alin. (1) lit. b) teza I din Codul de procedură penală stabilește că retragerea de către inculpat, în fața instanței de judecată, a consimțământului valabil exprimat în cursul urmăririi penale, în condițiile art. 482 lit. g) din Codul de procedură penală, nu constituie temei pentru respingerea acordului de recunoaștere a vinovăției.

În M. Of. nr. 375 din 19 mai 2017, a fost publicată Decizia ÎCCJ nr. 5/2017 privind soluționarea unui recurs în interesul legii având ca obiect „interpretarea și aplicarea unitară a dispozițiilor art. 485 alin. (1) lit. b) teza I din Codul de procedură penală privind respingerea acordului de recunoaștere a vinovăției, în ipoteza în care consimțământul valabil exprimat de inculpat în faza de urmărire penală pentru încheierea acestuia este retras în fața instanței de judecată”.

Obiectul dezlegării chestiunii de drept

Codul de procedură penală

„Art. 485

(1) Instanța, analizând acordul, pronunță una dintre următoarele soluții:

(...)

b) respinge acordul de recunoaștere a vinovăției și trimite dosarul procurorului în vederea continuării urmăririi penale, dacă nu sunt îndeplinite condițiile prevăzute la art. 480-482 cu privire la toate faptele reținute în sarcina inculpatului, care au făcut obiectul acordului, sau dacă apreciază că soluția cu privire la care s-a ajuns la un acord între procuror și inculpat este nelegală sau nejustificat de blândă în raport cu gravitatea infracțiunii sau pericolozitatea infractorului”.

1. Problema de drept care a generat practica neunitară

Prin recursul în interesul legii promovat de către procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție s-a arătat că în practica judiciară națională nu există o orientare unitară cu privire la interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 485 alin. (1) lit. b) teza I din Codul de procedură penală privind respingerea acordului de recunoaștere a vinovăției, în ipoteza în care consimțământul valabil exprimat de inculpat în faza de urmărire penală pentru încheierea acestuia este retras în fața instanței de judecată.

6. Înalta Curte de Casație și Justiție, examinând sesizarea cu recurs în interesul legii, raportul întocmit de judecătorul-raportor și dispozițiile legale ce se solicită a fi interpretate în mod unitar, reține următoarele:

6.1. Dispoziții legale relevante

Codul de procedură penală

„TITLUL IV: Proceduri speciale

CAPITOLUL I: Acordul de recunoaștere a vinovăției

Titularii acordului de recunoaștere a vinovăției și limitele acestuia

„Art. 478. – (1) În cursul urmăririi penale, după punerea în mișcare a acțiunii penale, inculpatul și procurorul pot încheia un acord, ca urmare a recunoașterii vinovăției de către inculpat.

(2) Efectele acordului de recunoaștere a vinovăției sunt supuse avizului procurorului ierarhic superior.

(3) Acordul de recunoaștere a vinovăției poate fi inițiat atât de către procuror, cât și de către inculpat.

(4) Limitele încheierii acordului de recunoaștere a vinovăției se stabilesc prin avizul prealabil și scris al procurorului ierarhic superior.

(5) Dacă acțiunea penală s-a pus în mișcare față de mai mulți inculpați, se poate încheia un acord de recunoaștere a vinovăției distinct cu fiecare dintre aceștia, fără a fi adusă atingere prezumției de nevinovăție a inculpaților pentru care nu s-a încheiat acord.

(6) Inculpații minori pot încheia acorduri de recunoaștere a vinovăției, cu încuviințarea reprezentantului lor legal, în condițiile prezentului capitol”.

Obiectul acordului de recunoaștere a vinovăției

„Art. 479. – Acordul de recunoaștere a vinovăției are ca obiect recunoașterea comiterii faptei și acceptarea încadrării juridice pentru care a fost pusă în mișcare acțiunea penală și privește felul și cuantumul pedepsei, precum și forma de executare a acesteia, respectiv felul măsurii educative ori, după caz, soluția de renunțare la aplicarea pedepsei sau de amânare a aplicării pedepsei”.

Condițiile încheierii acordului de recunoaștere a vinovăției

„Art. 480. – (1) Acordul de recunoaștere a vinovăției se poate încheia numai cu privire la infracțiunile pentru care legea prevede pedeapsa amenzii sau a închisorii de cel mult 15 ani.

(2) Acordul de recunoaștere a vinovăției se încheie atunci când, din probele administrate, rezultă suficiente date cu privire la existența faptei pentru care s-a pus în mișcare acțiunea penală și cu privire la vinovăția inculpatului. La încheierea acordului de recunoaștere a vinovăției, asistența juridică este obligatorie.

(3) abrogat.

(4) Inculpatul beneficiază de reducerea cu o treime a limitelor de pedeapsă prevăzute de lege în cazul pedepsei închisorii și de reducerea cu o pătrime a limitelor de pedeapsă prevăzute de lege în cazul pedepsei amenzii. Pentru inculpații minori se va ține seama de aceste aspecte la alegerea măsurii educative; în cazul măsurilor educative privative de libertate, limitele perioadelor pe care se dispun aceste măsuri, prevăzute de lege, se reduc cu o treime”.

Forma acordului de recunoaștere a vinovăției

„Art. 481. – (1) Acordul de recunoaștere a vinovăției se încheie în formă scrisă.

(2) În situația în care se încheie acord de recunoaștere a vinovăției, procurorul nu mai întocmește rechizitoriu cu privire la inculpații cu care a încheiat acord”.

Conținutul acordului de recunoaștere a vinovăției

„Art. 482. – Acordul de recunoaștere a vinovăției cuprinde:

- a) data și locul încheierii;
- b) numele, prenumele și calitatea celor între care se încheie;
- c) date privitoare la persoana inculpatului, prevăzute la art. 107 alin. (1);
- d) descrierea faptei ce formează obiectul acordului;
- e) încadrarea juridică a faptei și pedeapsa prevăzută de lege;
- f) probele și mijloacele de probă;

g) declarația expresă a inculpatului prin care recunoaște comiterea faptei și acceptă încadrarea juridică pentru care a fost pusă în mișcare acțiunea penală;

h) felul și quantumul, precum și forma de executare a pedepsei ori soluția de renunțare la aplicarea pedepsei sau de amânare a aplicării pedepsei cu privire la care s-a ajuns la un acord între procuror și inculpat;

i) semnăturile procurorului, ale inculpatului și ale avocatului”.

Sesizarea instanței cu acordul de recunoaștere a vinovăției

„Art. 483. - (1) După încheierea acordului de recunoaștere a vinovăției, procurorul sesizează instanța căreia i-ar reveni competența să judece cauza în fond și trimite acestuia acordul de recunoaștere a vinovăției, însoțit de dosarul de urmărire penală.

(2) În situația în care se încheie acordul numai cu privire la unele dintre fapte sau numai cu privire la unii dintre inculpați, iar pentru celelalte fapte sau inculpați se dispune trimiterea în judecată, sesizarea instanței se face separat. Procurorul înaintea instanței numai actele de urmărire penală care se referă la faptele și persoanele care au făcut obiectul acordului de recunoaștere a vinovăției.

(3) În cazul în care sunt incidente dispozițiile art. 23 alin. (1), procurorul înaintea instanței acordul de recunoaștere a vinovăției însoțit de tranzacție sau de acordul de mediere”.

Procedura în fața instanței

„Art. 484. - (1) Dacă acordului de recunoaștere a vinovăției îi lipsește vreuna dintre mențiunile prevăzute la art. 482 sau dacă nu au fost respectate condițiile prevăzute la art. 483, instanța dispune acoperirea omisiunilor în cel mult 5 zile și sesizează în acest sens conducătorul parchetului care a emis acordul.

(2) La termenul fixat se citează inculpatul, celelalte părți și persoana vătămată. Instanța se pronunță asupra acordului de recunoaștere a vinovăției prin sentință. În ședință publică, după ascultarea procurorului, a inculpatului și avocatului acestuia, precum și, dacă sunt prezente, a celorlalte părți și a persoanei vătămate”.

Soluțiile Instanței

„Art. 485. - (1) Instanța, analizând acordul, pronunță una dintre următoarele soluții:

a) admite acordul de recunoaștere a vinovăției și pronunță soluția cu privire la care s-a ajuns la un acord, dacă sunt îndeplinite condițiile prevăzute la art. 480-482 cu privire la toate laptele reținute în sarcina inculpatului, care au făcut obiectul acordului;

b) respinge acordul de recunoaștere a vinovăției și trimite dosarul procurorului în vederea continuării urmăririi penale, dacă nu sunt îndeplinite condițiile prevăzute la art. 480-482 cu privire la toate faptele reținute în sarcina inculpatului, care au făcut obiectul acordului, sau dacă apreciază că soluția cu privire la care s-a ajuns la un acord între procuror și inculpat este nelegală sau nejustificat de blândă în raport cu gravitatea infracțiunii sau pericolozitatea infractorului.

(2) Instanța poate admite acordul de recunoaștere a vinovăției numai cu privire la unii dintre inculpați.

(3) În situația prevăzută la alin. (1) lit. b), instanța se pronunță din oficiu cu privire la starea de arest a inculpaților.

(4) Dispozițiile art. 396 alin. (9), art. 398 și art. 399 se aplică în mod corespunzător”.

Soluționarea acțiunii civile

„Art. 486. – (1) În cazul în care instanța admite acordul de recunoaștere a vinovăției și între părți s-a încheiat tranzacție sau acord de mediere cu privire la acțiunea civilă, instanța ia act de aceasta prin sentință.

(2) În cazul în care instanța admite acordul de recunoaștere a vinovăției și între părți nu s-a încheiat tranzacție sau acord de mediere cu privire la acțiunea civilă, instanța lasă nesoluționată acțiunea civilă. În această situație, hotărârea prin care s-a admis acordul de recunoaștere a vinovăției nu are autoritate de lucru judecat asupra întinderii prejudiciului în fața instanței civile”.

Cuprinsul sentinței

„Art. 487. – Sentința cuprinde în mod obligatoriu:

a) mențiunile prevăzute la art. 370 alin. (4), art. 403 și 404;

b) fapta pentru care s-a încheiat acordul de recunoaștere a vinovăției și încadrarea juridică a acesteia”.

Calea de atac

„Art. 488. – (1) Împotriva sentinței pronunțate potrivit art. 485 și 486, procurorul, inculpatul, celelalte părți și persoana vătămată pot declara apel, în termen de 10 zile de la comunicare.

(2) Apelul poate fi declarat în condițiile art. 409, care se aplică în mod corespunzător.

(3) La soluționarea apelului se citează părțile și persoana vătămată.

(4) Instanța de apel pronunță una dintre următoarele soluții:

a) respinge apelul, menținând hotărârea atacată, dacă apelul este tardiv sau inadmisibil ori nefondat;

b) admite apelul, desființează sentința prin care acordul de recunoaștere a fost admis și pronunță o nouă hotărâre, procedând potrivit art. 485 și 486, care se aplică în mod corespunzător;

c) admite apelul, desființează sentința prin care acordul de recunoaștere a fost respins, admite acordul de recunoaștere a vinovăției, dispozițiile art. 485 alin. (1) lit. a) și art. 486 aplicându-se în mod corespunzător”.

Legalitatea procesului penal

„Art. 2. – Procesul penal se desfășoară potrivit dispozițiilor prevăzute de lege,,.

Caracterul echitabil, termenul rezonabil al procesului penal

„Art. 8. – Organele judiciare au obligația de a desfășura urmărirea penală și judecata cu respectarea garanțiilor procesuale și a drepturilor părților și ale subiecților procesuali, astfel încât să fie constatate la timp și în mod complet faptele

care constituie infracțiuni, nicio persoană nevinovată să nu fie trasă la răspundere penală, iar orice persoană care a săvârșit o infracțiune să fie pedepsită potrivit legii, într-un termen rezonabil”.

6.2. Jurisprudența Curții Constituționale a României

Decizia nr. 235 din 7 aprilie 2015 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 484 alin. (2) și ale art. 488 din Codul de procedură penală, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 364 din 26 mai 2015.

6.3. Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului

Cauza Natsvlishvili și Togonidze contra Georgia nr. 9.043/05 din 29 aprilie 2014, paragrafele 65, 66, 93.

6.4. Din Expunerea de motive a proiectului Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală rezultă că acordul de recunoaștere a vinovăției, o formă de justiție negociată, reglementată în Codul de procedură penală în secțiunea dedicată procedurilor speciale, este menit să aducă o schimbare radicală procesului penal român și să ofere o soluție legislativă inovatoare cu scopul soluționării cauzelor într-un termen optim și previzibil.

Ca act procedural, acordul de recunoaștere a vinovăției constituie una dintre cele două modalități de sesizare a instanței de judecată de către procuror, având anumite particularități față de sesizarea prin rechizitoriu.

Una dintre aceste particularități este că acordul de recunoaștere a vinovăției are doi titulari, expres prevăzuți de legea procesual penală, procurorul și inculpatul, ambii titulari fiind implicați activ și nemijlocit în a încheia înțelegerea asupra modului de soluționare a acțiunii penale exercitate în cauză. Celor doi li se alătură procurorul ierarhic superior, care are însă un rol strict limitat la avizarea limitelor înțelegerii, negocierii.

Procurorul, ca titular al acordului de recunoaștere a vinovăției, este cel care supraveghează sau efectuează urmărirea penală, fie având inițiativa procedurii de negociere, fie acceptând inițiativa inculpatului și este singurul care poate decide întreruperea negocierii atunci când, deși există consens, nu se cade de acord cu limitele stabilite de procurorul ierarhic.

La rândul său, inculpatul, în calitate de persoană față de care se exercită acțiunea penală, este cotitular la procedură și titular al acordului de recunoaștere a vinovăției, având un drept care se limitează la inițiativa acordului.

Din textul art. 478 din Codul de procedură penală rezultă că încheierea propriu-zisă a acordului de recunoaștere a vinovăției depinde, exclusiv, de voința procurorului. Pentru că acordul de recunoaștere a vinovăției se încheie valabil numai dacă titularii menționați consimt, inculpatul poate refuza inițiativa procurorului de a încheia un astfel de acord, dreptul său fiind personal, apărătorul având doar dreptul să îl asiste la procedura justiției negociată.

Textele procedurale nu fac distincție între inculpații titulari ai acordului, putând avea această calitate atât inculpații persoane fizice, cât și inculpații persoană juridică, în acest din urmă caz intervenind excepțiile prevăzute de art. 135

din Codul de procedură penală (statul și autoritățile publice, care nu răspund penal și instituțiile publice care nu răspund penal pentru infracțiunile săvârșite în exercitarea unei activități ce nu poate face obiectul domeniului privat).

Dar dreptul inculpatului de a iniția un acord de recunoaștere a vinovăției nu este plenar, ci cunoaște două limitări expres reglementate: pentru infracțiuni pentru care legea prevede pedeapsa închisorii de cel mult 15 ani sau detenția pe viață și să nu fie minor [art. 480 alin. (1) din Codul de procedură penală].

Deși art. 478 din Codul de procedură penală nu determină expres caracterul intervenției procurorului ierarhic în cadrul acestei proceduri, aceasta vizează respectarea de către procurorul de caz a limitelor de negociere și a condițiilor de formă privind actul încheiat și se exercită prealabil încheierii acordului între procurorul de caz și inculpat, având rolul de control de legalitate, nu de oportunitate sau de temeinicie.

Decizia Curții Constituționale nr. 235 din 7 aprilie 2015 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 484 alin. (2) și ale art. 488 din Codul de procedură penală, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 364 din 26 mai 2015, a instituit dreptul părților civile, al persoanelor vătămate și al părților responsabile civilmente să participe, în funcție de calitățile lor procesuale, la judecarea acordului de recunoaștere a vinovăției, dar nu și la participarea lor la procedura de negociere, prin această decizie constatându-se că dispozițiile art. 488 din Codul de procedură penală, precum și soluția legislativă cuprinsă în art. 484 alin. (2) din Codul de procedură penală, care exclude aceste părți de la ascultarea în fața instanței de fond, sunt neconstituționale.

Acordul de recunoaștere a vinovăției, potrivit art. 479 din Codul de procedură penală, înseamnă recunoașterea săvârșirii faptei, acceptarea încadrării juridice pentru care s-a pus în mișcare acțiunea penală și se referă la felul și quantumul pedepsei, la forma de executare a acesteia, art. 482 lit. h) din Codul de procedură penală stipulând că obiectul poate viza și renunțarea la aplicarea pedepsei sau amânarea aplicării pedepsei.

Pentru a se încheia acordul, inculpatul trebuie să recunoască fapta fără rezerve și să accepte încadrarea juridică, strâns legată de recunoașterea faptei. Ambele aspecte sunt cuprinse în negocierea soluției acțiunii penale, a felului și întinderii pedepsei, a modalității de executare, prin încadrare juridică înțelegându-se corespondența dintre faptă și totalitatea normelor speciale și generale care determină caracterizarea juridică.

Întrucât procedura în fața instanței nu este contradictorie, inculpatul trebuie să cunoască, încă din faza inițierii procedurii acordului de recunoaștere a vinovăției, dispozițiile legale incidente în aplicarea sancțiunii corespunzătoare situației lui juridice (exemplu: circumstanțele agravante, atenuante, recidivă). Procurorul este cel care propune inculpatului încadrarea juridică și, odată ce încadrarea juridică a fost stabilită prin ordonanța de punere în mișcare a acțiunii penale sau printr-un asemenea act de schimbare a încadrării juridice, inculpatul nu are dreptul să o negocieze.

Art. 482 lit. g) din Codul de procedură penală, care prevede condiția de valabilitate a acordului (declarația expresă a inculpatului prin care recunoaște comiterea faptei și acceptă încadrarea juridică), se interpretează în sensul că, până la încheierea procedurii justiției negociată în faza urmăririi penale, inculpatul poate reveni asupra consimțământului.

Noțiunea de „pedeapsă” (art. 479 din Codul de procedură penală) comportă pedeapsa principală și pedeapsa complementară (pedeapsa accesorie aplicându-se doar în anumite condiții), iar forma de executare înseamnă modalitatea în care pedeapsa aplicată de instanță va fi executată [detenție sau suspendare sub supraveghere, dacă sunt îndeplinite condițiile prevăzute de art. 91, art. 92 alin. (1), art. 93 alin. (2) și (3) din Codul penal].

În situația în care acordul de recunoaștere a vinovăției se încheie cu soluția renunțării la aplicarea pedepsei, acesta trebuie să respecte toate condițiile stipulate în art. 80 și art. 82 alin. (2) din Codul penal, iar pentru soluția de amânare a aplicării pedepsei se au în vedere art. 83 și art. 85 alin. (2) din Codul penal.

Un alt aspect ce constituie o derogare de la conținutul rechizitoriului îl constituie și faptul că acordul de recunoaștere a vinovăției trebuie semnat de procuror, de inculpat și de avocat [art. 482 lit. i) din Codul procedură penală]. Înainte de a fi supus cenzurii instanței de judecată, acordul trebuie verificat, în vederea îndeplinirii tuturor condițiilor de formă și de fond, de către procurorul ierarhic, similar verificării condițiilor de valabilitate a rechizitoriului [art. 478 alin. (2) din Codul de procedură penală].

În fața instanței competente, astfel cum s-a arătat anterior, procedura de judecată este necontradictorie [art. 484 alin. (2) din Codul de procedură penală], respectiv nici procurorul, nici inculpatul neputând cere aplicarea altor dispoziții în afara celor stipulate prin acordul de recunoaștere a vinovăției.

Ca atare, „ascultarea inculpatului” [art. 484 alin. (2) din Codul de procedură penală] se referă strict la concluziile asupra acordului, astfel cum acesta a fost încheiat, în caz contrar nemaifiind respectată condiția desfășurării judecării în procedură necontradictorie.

În această fază, inculpatul nu poate reveni asupra recunoașterii efectuate la urmărirea penală, întrucât consimțământul său, materializat în declarația expresă și prin semnătura aplicată pe actul ce conține acordul de recunoaștere a vinovăției, face dovada exprimării propriei voințe.

Valabilitatea consimțământului ar putea fi examinată numai dacă sunt probe certe că s-a obținut prin încălcarea principiului loialității probelor, stipulat în art. 101 din Codul de procedură penală.

În acest context se consideră că decizia amintită a Curții Constituționale nu conferă inculpatului un drept suplimentar, ci doar celorlalte părți, inculpatul neputând, ca de altfel nici procurorul, cere mai mult sau mai puțin decât ceea ce negociase prin acord, iar dacă în cauză există o tranzacție sau un acord de mediere privind latura civilă între inculpat și partea civilă, decât cele negociate și agreate privind soluționarea acțiunii civile.

În procedura de judecată necontradictorie nu se administrează probe noi și nici nu se readministrează probele de la urmărirea penală, iar pentru că inculpatul nu poate solicita o pedeapsă mai ușoară nu se justifică nici administrarea de probe în circumstanțiere, instanța având posibilitatea să pronunțe o pedeapsă mai blândă exclusiv prin examinarea probelor de la urmărirea penală.

Cu dezvoltarea, succintă, a caracteristicilor acordului de recunoaștere a vinovăției ca act de sesizare a instanței, Înalta Curte de Casație și Justiție evidențiază că în fața instanței, atunci când aceasta analizează acordul, soluția de admitere a acordului, prevăzută de art. 485 alin. (1) lit. a) teza I din Codul de procedură penală, comportă asupra verificării întrunirii condițiilor de legalitate și temeinicie, admiterea acordului fiind consecința îndeplinirii tuturor condițiilor de admisibilitate stipulate la art. 480-482 din Codul de procedură penală.

Subsecvent admiterii acordului de recunoaștere a vinovăției, instanța trebuie să se pronunțe efectiv asupra acțiunii penale, soluțiile fiind cele prevăzute de art. 396 alin. (2)-(4) din Codul de procedură penală, potrivit celor stabilite în acordul încheiat. Singurele posibilități de deliberare într-o manieră diferită față de cele prevăzute în acord sunt legate de aplicarea unei soluții mai ușoare (fel, cuantum, modalitate de executare a pedepsei), ca urmare a propriului examen realizat de instanță asupra temeiniciei celor convenite în acord (nu și la solicitarea inculpatului sau procurorului, pentru că aceștia au negociat anterior), aceasta fiind și limita în care se poate exercita calea de atac [art. 488 alin. (1) din Codul de procedură penală].

Soluția de respingere a acordului de recunoaștere a vinovăției [art. 485 alin. (1) lit. b) din Codul de procedură penală] poate fi pronunțată numai dacă este incidență vreuna dintre următoarele situații: nerespectarea condițiilor de fond și de formă (cele de la art. 480-482 din Codul de procedură penală), insuficiența probelor (sub aspectul consistenței acestora pentru stabilirea existenței faptei sau a vinovăției sau al nelegalității administrării unor probe, pe care instanța, deși nu are competența să le excludă, le poate cenzura și hotărî că cele legal administrate nu sunt suficiente pentru existența faptei și a vinovăției), incidența unei cauze de împiedicare a exercitării acțiunii penale (deces al inculpatului, retragerea plângerii prealabile, prescripția), neregularități în desfășurarea urmăririi penale (necompetența organului judiciar în condițiile examenului incidenței dispozițiilor art. 282 din Codul de procedură penală ce reglementează nulitățile relative).

Ca atare, instanța sesizată cu acordul de recunoaștere a vinovăției nu are posibilitatea să îl respingă, în ipoteza retractării, cu ocazia ascultării inculpatului, a consimțământului valabil exprimat în cursul urmăririi penale, odată ce retractarea nu este susținută de probe certe că acel consimțământ s-a obținut prin încălcarea principiului loialității în administrarea probelor, soluția reglementată de art. 485 alin. (1) lit. b) teza I din Codul de procedură penală nepresupunând și verificarea condițiilor de menținere ori de retractare a consimțământului exprimat de inculpat la momentul încheierii acordului, rolul instanței în această procedură limitându-se

la verificarea acordului de voință al celor doi implicați și la aplicarea pedepsei și individualizarea acesteia.

Astfel, funcția de judecată a instanței este restrânsă, aspect care trebuie să se reflecte în specificitatea soluțiilor pe care le poate adopta, strict în limitele prevăzute de art. 485 alin. (1) lit. a) și b) din Codul de procedură penală.

În procedura acordului de recunoaștere a vinovăției, manifestarea de voință a inculpatului constând în consimțământul acestuia are o natură duală: pe de o parte, este o recunoaștere a faptei, o mărturisire, iar, pe de altă parte, este și un act prin care inculpatul renunță expres la dreptul de a fi judecat în procedura publică.

În acest sens se apreciază că art. 6 din Convenția europeană a drepturilor omului și libertăților fundamentale recunoaște părții interesate dreptul de a renunța, valabil, la garanțiile instituite de Convenție, pentru că dreptul la un proces echitabil nu este unul absolut, iar procedura desfășurată în cursul urmăririi penale nu este una arbitrară, legea procesual penală instituind garanții prin care se asigură că inculpatul care acceptă sau inițiază acordul nu este sancționat exclusiv pe baza declarației lui de recunoaștere.

În plus, asigurarea asistenței juridice la momentul încheierii acordului, indiferent de limitele de pedeapsă prevăzute de lege pentru infracțiunea săvârșită, asigură premisele unei manifestări de voință realizate în deplină cunoștință de cauză, incompatibilă cu o retractare sau retragere a consimțământului total nejustificată. Legea nu prevede posibilitatea revenirii asupra acordului și, dat fiind caracterul consensual al acestui act, nu se pot invoca în susținerea unei eventuale retrageri a consimțământului împrejurări ulterioare momentului încheierii acordului.

Rolul instanței nu este acela de a relua în fața sa procedura acordului de recunoaștere a vinovăției, ci ascultarea inculpatului este menită, eventual, a decela elemente care pot pune la îndoială valabilitatea exprimării consimțământului (existența unui viciu de consimțământ la momentul încheierii acordului), obligația ascultării inculpatului având rolul de a garanta echitatea procedurii și de a da posibilitatea instanței să analizeze plenar dacă manifestarea de voință a fost sau nu afectată de eroare, doi, violență, leziune.

A admite caracterul retractabil al consimțământului înseamnă ineficiența procedurii recunoașterii vinovăției, legal prevăzută și, totodată, inutilitatea ei sub aspectul oportunității scurtării procesului penal, deziderat pentru care s-a reglementat justiția negociată, derogatorie de la dreptul comun.

Deopotrivă, inculpatul este liber să opteze între a uza sau nu de procedura acordului de recunoaștere a vinovăției, legiuitorul neprevăzând soluția de respingere a acordului pe motiv că inculpatul nu mai recunoaște faptele sau își retractează consimțământul.

În ceea ce privește considerentul doctrinar al principiului disponibilității, despre care se susține că s-ar aplica în procedura analizării de către instanță a acordului de recunoaștere a vinovăției, atunci când inculpatul, ascultat, declară că

nu își mai menține consimțământul sau îl retractează, Înalta Curte subliniază că procesul penal se desfășoară potrivit dispozițiilor prevăzute de lege, respectarea principiului legalității (art. 2 din Codul de procedură penală) verificându-se în raport cu toate normele ce reglementează un act. De asemenea se arată că autoritatea judecătorească este ținută să își desfășoare activitatea cu respectarea regulilor procedurale prevăzute de Constituție, de Codul de procedură penală, alte legi speciale ce cuprind dispozițiile procedural penale.

Sub acest aspect, art. 7 din Codul de procedură penală consacră principiul oficialității procesului penal, cauzele de disponibilitate, precum și aplicarea principiului oportunității.

Codul de procedură penală și doctrina au stabilit excepții de la principiul oficialității, cu caracter absolut, denumite cazuri de disponibilitate, ca exemplu:

- când acțiunea penală se pune în mișcare numai la plângerea prealabilă a persoanei vătămate, aceasta putând împiedica exercitarea acțiunii penale prin retragerea plângerii;

- când legea permite împăcarea (înșelăciune, înșelăciune privind asigurările);

- aplicarea legii penale în spațiu (principiul personalității);

- dacă făptuitorul este demnitar, magistrat, membru al Guvernului (avize);

- când făptuitorul se bucură de imunitate de jurisdicție diplomatică sau consulară, în baza convențiilor sau tratatelor internaționale la care România este parte;

- infracțiunile prevăzute de art. 413-417 din Codul penal, în cazul cărora acțiunea penală se pune în mișcare la sesizarea comandantului unității militare.

În Codul de procedură penală, deși nu există un text expres care să consacre principiul disponibilității, legiuitorul a prevăzut însă posibilitatea ca titularul care a declarat un apel, o contestație, altă cale de atac, avându-se în vedere că părțile, procurorul (cu excepția, pentru acesta, în cazul unui recurs în interesul legii) au drepturi prevăzute de dispozițiile art. 81, art. 83, art. 85 și 87, respectiv dreptul de a formula cereri ce țin de soluționarea laturii penale și/sau a laturii civile, după caz, au și dreptul de a declara căile ordinare sau extraordinare de atac, dar și pe acela de a renunța, cu respectarea dispozițiilor privind momentul până la care se poate renunța, retrage acea cale de atac, acest drept ținând de actul său de dispoziție, de voință.

Spre deosebire de procesul civil în care singura funcție care se exercită este cea de judecată, în procesul penal faza de judecată este precedată, în general, de activități investigative, efectuate potrivit unor norme de procedură care urmează principiile fundamentale ale procesului penal, prevăzute în art. 2-12 din Codul de procedură penală.

Ca atare, cu referire la poziția doctrinară care, în considerarea principiului disponibilității, consacră dreptul inculpatului ca, în cadrul procedurii acordului de recunoaștere a vinovăției, cu ocazia ascultării sale de către instanță, să își retragă, retracteze consimțământul valabil exprimat la urmărirea penală, Înalta Curte de

Casație și Justiție consideră că un asemenea drept nu este de esența respectivei proceduri, întrucât acordul de recunoaștere a vinovăției este rezultatul negocierii și consensului dintre procuror și inculpat, niciunul dintre titularii acordului neputând cere aplicarea altor dispoziții în afara celor convenite și consfințite prin acord, în situația contrară nemaifiind respectată condiția desfășurării judecății în procedură necontradictorie.

Caracterul irevocabil al consimțământului valabil exprimat de inculpat la momentul încheierii acordului de recunoaștere se desprinde și din rațiunea instituirii procedurii simplificate a recunoașterii învinuirii introdusă în procesul penal român odată cu Legea nr. 202/2010 privind unele măsuri pentru accelerarea soluționării proceselor (art. 320¹ alin. 1 din Codul de procedură penală anterior), reluată în Codul de procedură penală nou [art. 374 alin. (4) din actul normativ arătat], din ansamblul acestei proceduri desprinzându-se concluzia irevocabilității recunoașterii, irevocabilitate care, de asemenea, nu este strict reglementată, ci opțiunea inculpatului are rolul procesual prealabil obligatoriu, prin ea stabilindu-se cadrul procesual pentru activitățile ce vor urma.

Ca atare, dat fiind caracterul irevocabil al recunoașterii vinovăției realizate în condițiile unui consimțământ valabil exprimat, art. 485 alin. (1) lit. b) teza I din Codul de procedură penală se va interpreta în sensul că soluția de respingere a acordului de recunoaștere a vinovăției nu se poate întemeia exclusiv pe simpla retragere de către inculpat, în fața instanței de judecată, a consimțământului valabil exprimat în cursul urmăririi penale, în condițiile art. 482 lit. g) din Codul de procedură penală.

În considerarea celor expuse, în interpretarea și aplicarea unitară a dispozițiilor art. 485 alin. (1) lit. b) teza I din Codul de procedură penală, Înalta Curte de Casație și Justiție – Completul pentru judecarea recursului în interesul legii va stabili că retragerea de către inculpat, în fața instanței de judecată, a consimțământului valabil exprimat în cursul urmăririi penale, în condițiile art. 482 lit. g) din Codul de procedură penală, nu constituie temei pentru respingerea acordului de recunoaștere a vinovăției.

Decizia ÎCCJ (Complet RIL) nr. 5/2017

Prin Decizia nr. 5/2017, ÎCCJ (Complet RIL) a admis recursul în interesul legii formulat de procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție și, în consecință:

În interpretarea și aplicarea unitară a dispozițiilor art. 485 alin. (1) lit. b) teza I din Codul de procedură penală stabilește că retragerea de către inculpat, în fața instanței de judecată, a consimțământului valabil exprimat în cursul urmăririi penale, în condițiile art. 482 lit. g) din Codul de procedură penală, nu constituie temei pentru respingerea acordului de recunoaștere a vinovăției.

**DECIZIA ÎCCJ (COMPLET RIL) NR. 6/2017
(M. OF. NR. 381/22.05.2017): ART. 7 ALIN. (4)
DIN O.G. NR. 105/1999 PRIVIND ACORDAREA
UNOR DREPTURI PERSOANELOR PERSECUTATE
DE CĂTRE REGIMURILE INSTAURATE ÎN ROMÂNIA
CU ÎNCEPERE DE LA 6 SEPTEMBRIE 1940
PÂNĂ LA 6 MARTIE 1945 DIN MOTIVE ETNICE**

De Redacția ProLege

Decizia ÎCCJ	Complet ÎCCJ	Actul normativ	Articol	Sumar
Decizia nr. 6/2017	Complet RIL	O.G. nr. 105/1999	Art. 7 alin. (4)	Dispozițiile art. 7 alin. (4) din O.G. nr. 105/1999 privind acordarea unor drepturi persoanelor persecutate de către regimurile instaurate în România cu începere de la 6 septembrie 1940 până la 6 martie 1945 din motive etnice, aprobată cu modificări și completări prin Legea nr. 189/2000, cu modificările și

				completările ulterioare, se interpretează în sensul că hotărârile judecătorești pronunțate în cauzele având ca obiect contestații împotriva hotărârilor pronunțate de comisiile din cadrul caselor județene de pensii sau din cadrul Casei de Pensii a Municipiului București nu sunt supuse recursului, hotărârea judecătorească pronunțată în primă instanță având caracter definitiv.
--	--	--	--	--

În M. Of. nr. 381 din 22 mai 2017, a fost publicată Decizia ÎCCJ nr. 6/2017 privind soluționarea unui recurs în interesul legii având ca obiect „interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 7 alin. (4) din Ordonanța Guvernului nr. 105/1999 privind acordarea unor drepturi persoanelor persecutate de către regimurile instaurate în România cu începere de la 6 septembrie 1940 până la 6 martie 1945 din motive etnice, aprobată cu modificări și completări prin Legea nr. 189/2000, cu modificările și completările ulterioare”.

Obiectul dezlegării chestiunii de drept

O.G. nr. 105/1999

„Art. 7

(4) Împotriva hotărârii, persoana interesată poate face contestație la secția de contencios administrativ și fiscal a tribunalului, în termen de 30 de zile de la data comunicării

hotărârii, potrivit Legii contenciosului administrativ nr. 554/2004, cu modificările și completările ulterioare. Hotărârea tribunalului este definitivă. Contestațiile sunt scutite de taxa judiciară de timbru”.

I. Problema de drept care a generat practica neunitară

1. Recursul în interesul legii formulat de Avocatul Poporului vizează interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 7 alin. (4) din Ordonanța Guvernului nr. 105/1999 privind acordarea unor drepturi persoanelor persecutate de către regimurile instaurate în România cu începere de la 6 septembrie 1940 până la 6 martie 1945 din motive etnice, aprobată cu modificări și completări prin Legea nr. 189/2000, cu modificările și completările ulterioare (*Ordonanța Guvernului nr. 105/1999*), în sensul de a se stabili dacă hotărârile judecătorești pronunțate în cauzele având ca obiect refuzul acordării drepturilor prevăzute de acest act normativ sunt sau nu supuse recursului, potrivit Legii contenciosului administrativ nr. 554/2004, cu modificările și completările ulterioare (*Legea nr. 554/2004*).

X. Înalta Curte de Casație și Justiție

50. Recursul în interesul legii îndeplinește condițiile de admisibilitate prevăzute de art. 514 și 515 din Codul de procedură civilă, fiind exercitat de un subiect de drept căruia legea îi recunoaște legitimare procesuală și având ca obiect o problemă de drept pentru care s-a făcut dovada că a fost soluționată în mod diferit, prin hotărâri judecătorești definitive, pronunțate de mai multe instanțe judecătorești de pe teritoriul țării.

51. Așa cum s-a arătat mai sus (la pct. I. 1.), recursul în interesul legii analizat vizează interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 7 alin. (4) din Ordonanța Guvernului nr. 105/1999, urmărind să lămurească dacă hotărârile judecătorești pronunțate în cauzele având ca obiect refuzul acordării drepturilor prevăzute de acest act normativ sunt sau nu supuse recursului, potrivit Legii nr. 554/2004.

52. Anterior modificărilor aduse prin Legea nr. 76/2012, dispozițiile art. 7 alin. (4) din Ordonanța Guvernului nr. 105/1999 nu au suscitat probleme de interpretare, contestațiile împotriva hotărârilor pronunțate de comisiile din cadrul caselor județene de pensii sau din cadrul Casei de Pensii a Municipiului București fiind soluționate de curțile de apel prin hotărâri judecătorești definitive, în sensul art. 377 din Codul de procedură civilă (1865), supuse recursului la Înalta Curte de Casație și Justiție, după cum s-a arătat la pct. VIII.

53. Singura modificare explicită adusă de Legea nr. 76/2012 privește instanțele competente să soluționeze contestațiile împotriva hotărârilor pronunțate de comisiile din cadrul caselor județene de pensii sau din cadrul Casei de Pensii a Municipiului București, curțile de apel fiind înlocuite de tribunale.

54. S-au păstrat trimiterea la dispozițiile legii contenciosului administrativ, ceea ce înseamnă că judecată va fi guvernată de prevederile acestei legi, precum și faptul că hotărârile judecătorești pronunțate de instanțe sunt „definitive”.

55. Legea nr. 554/2004, la care trimite Ordonanța Guvernului nr. 105/1999, nu definește însă noțiunea de „hotărâre judecătorească definitivă” și de aceea

instanțele de contencios administrativ au interpretat-o în mod constant prin raportare la dispozițiile Codului de procedură civilă, care au prevederi exprese în acest sens. Interpretarea s-a bazat pe art. 28 alin. (1) din Legea nr. 554/2004, potrivit căruia „Dispozițiile prezentei legi se completează cu prevederile Codului civil și cu cele ale Codului de procedură civilă, în măsura în care nu sunt incompatibile cu specificul raporturilor de putere dintre autoritățile publice, pe de o parte, și persoanele vătămate în drepturile sau interesele lor legitime, pe de altă parte”.

56. Divergența de jurisprudență s-a produs în acest punct. Unele instanțe au interpretat noțiunea de „hotărâre judecătorească definitivă” prin raportare la vechiul Cod de procedură civilă (1865), iar altele la noul Cod de procedură civilă (2010).

57. Aceste din urmă instanțe au interpretat și aplicat corect legea.

58. Astfel, așa cum s-a arătat, modificarea art. 7 alin. (4) din Ordonanța Guvernului nr. 105/1999 a fost adusă printr-o lege care a avut ca obiect principal de reglementare punerea în aplicare a noului Cod de procedură civilă, respectiv Legea nr. 76/2012.

59. Potrivit art. 1 din Legea nr. 76/2012, „Prezenta lege cuprinde dispozițiile pentru punerea în aplicare a Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, denumită în continuare *Codul de procedură civilă*, având ca principal obiect punerea de acord a legislației procesual civile existente cu prevederile acestuia, precum și soluționarea conflictului de legi rezultând din intrarea în vigoare a Codului de procedură civilă”, iar potrivit art. 2 din același act normativ, „Ori de câte ori legi speciale sau complementare Codului de procedură civilă fac trimitere la „Codicele de procedură civilă” (sau „Codul de procedură civilă”), denumit în continuare *Codul de procedură civilă din 1865*, sau la dispoziții abrogate, modificate ori completate prin prezenta lege, trimiterea se consideră a fi făcută, atunci când este cazul, la dispozițiile corespunzătoare care le înlocuiesc”.

60. Așadar, intenția expresă a legiuitorului a fost „punerea de acord a legislației procesual civile existente” cu noul Cod de procedură civilă, conform art. 1 din Legea nr. 76/2012, iar trimiterea pe care o face art. 28 din Legea nr. 554/2004 la Codul de procedură civilă va trebui interpretată ca referindu-se la noul Cod de procedură civilă, conform art. 2 din Legea nr. 76/2012.

61. Or, potrivit art. 634 alin. (1) pct. 1 din Codul de procedură civilă (2010), „Sunt hotărâri definitive: hotărârile care nu sunt supuse apelului și nici recursului”.

62. În consecință, interpretând sistematic normele legale și ținând cont de intenția expresă a legiuitorului de a corela întreaga legislație procesual civilă cu prevederile noului Cod de procedură civilă, concluzia care se impune este aceea că dispozițiile art. 7 alin. (4) din Ordonanța Guvernului nr. 105/1999 se interpretează în sensul că hotărârile judecătorești pronunțate în cauzele având ca obiect contestații împotriva hotărârilor pronunțate de comisiile din cadrul caselor

județene de pensii sau din cadrul Casei de Pensii a Municipiului București nu sunt supuse recursului, hotărârea judecătorească pronunțată în primă instanță având caracter definitiv.

63. Concluzia este în consens cu jurisprudența Curții Constituționale (așa cum s-a arătat la pct. VII), cu dispozițiile Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale (CEDO) și a protocoalelor sale adiționale. Într-adevăr, liberul acces la justiție este garantat prin posibilitatea conferită titularilor drepturilor prevăzute de Ordonanța Guvernului nr. 105/1999 de a se adresa tribunalului, iar dublul grad de jurisdicție nu este obligatoriu în materia contenciosului administrativ, fiind garantat de art. 2 din Protocolul nr. 2 la CEDO, cu anumite limitări, doar în materie penală.

Decizia ÎCCJ (Complet RIL) nr. 6/2017

Prin Decizia nr. 6/2017, ÎCCJ (Complet RIL) a admis recursul în interesul legii formulat de Avocatul Poporului și, în consecință:

Dispozițiile art. 7 alin. (4) din O.G. nr. 105/1999 privind acordarea unor drepturi persoanelor persecutate de către regimurile instaurate în România cu începere de la 6 septembrie 1940 până la 6 martie 1945 din motive etnice, aprobată cu modificări și completări prin Legea nr. 189/2000, cu modificările și completările ulterioare, se interpretează în sensul că hotărârile judecătorești pronunțate în cauzele având ca obiect contestații împotriva hotărârilor pronunțate de comisiile din cadrul caselor județene de pensii sau din cadrul Casei de Pensii a Municipiului București nu sunt supuse recursului, hotărârea judecătorească pronunțată în primă instanță având caracter definitiv.

HP

• ABSTRACT

Further to the activity of the High Court of Cassation and Justice (DCD Panel [Panel for resolution of law issues]), in May the following Decisions were published: **Decision no. 10/2017** on the provisions of Article 426 (b) of the Criminal Procedure Code; **Decision no. 23/2017** referring to Article 1.279 (3) Third Thesis of the Civil Code; **Decision no. 9/2017** referring to Article 10 (1) of Law no. 241/2005 on preventing and fighting tax evasion; **Decision no. 15/2017** referring to Articles 2 and 3 of Law no. 143/2000 on preventing and fighting illicit trafficking and consumption of drugs; **Decision no. 28/2017** referring to Article 2 (1) (b) of the Law on administrative disputes no. 554/2004, and **Decision no. 45/2017** referring to the provisions of Article 21 (2) of the Law on administrative disputes no. 554/2004.

DECIZIA ÎCCJ (COMPLET DCD/P) NR. 10/2017 (M. OF. NR. 392/25.05.2017): ART. 426 LIT. B) DIN CODUL DE PROCEDURĂ PENALĂ

De Redacția ProLege

Decizia ÎCCJ	Complet ÎCCJ	Actul normativ	Articol	Sumar
Decizia nr. 10/2017	Complet DCD/P	Codul de procedură penală	Art. 426 lit. b)	În interpretarea dispozițiilor art. 426 lit. b) din Codul de procedură penală, instanța care soluționează contestația în anulare nu poate reanaliza o cauză de

				încetare a procesului penal, în cazul în care instanța de apel a dezbătut și a analizat incidența cauzei de încetare a procesului penal.
--	--	--	--	--

În M. Of. nr. 392 din 25 mai 2017, a fost publicată Decizia ÎCCJ nr. 10/2017 din 29 martie 2017 referitoare la dezlegarea următoarei chestiuni de drept: *„dacă în interpretarea dispozițiilor art. 426 lit. b) din Codul de procedură penală, instanța care soluționează contestația în anulare, după admiterea în principiu a acesteia, poate reanaliza o cauză de încetare a procesului penal, în cazul în care instanța de apel a dezbătut și analizat incidența cauzei de încetare a procesului penal, pentru care existau probe la dosar”.*

Obiectul dezlegării chestiunii de drept

Codul de procedură penală

„Art. 426

(...)

b) Împotriva hotărârilor penale definitive se poate face contestație în anulare când inculpatul a fost condamnat, deși existau probe cu privire la o cauză de încetare a procesului penal”.

I. Titularul și obiectul sesizării

Prin încheierea din 29 noiembrie 2016, pronunțată în Dosarul nr. 6.664/2/2016 al Curții de Apel București – Secția I penală ce are ca obiect, printre altele, contestația în anulare formulată de Parchetul de pe lângă Curtea de Apel București împotriva Deciziei penale nr. 1.412/A din 28 septembrie 2016, pronunțată de Curtea de Apel București – Secția I penală, în Dosarul nr. 10.620/302/2015, Curtea de Apel București, în baza art. 476 alin. (1) din Codul de procedură penală, raportat la art. 475 din Codul de procedură penală, a sesizat Înalta Curte de Casație și Justiție în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea următoarei chestiuni de drept: *„Dacă, în interpretarea dispozițiilor art. 426 lit. b) din Codul de procedură penală, instanța care soluționează contestația în anulare, după admiterea în principiu a acesteia, poate reanaliza o cauză de încetare a procesului penal, în cazul în care instanța de apel a dezbătut și a analizat incidența cauzei de încetare a procesului penal, pentru care existau probe la dosar”.*

XII. Înalta Curte de Casație și Justiție

Examinând sesizarea formulată de Curtea de Apel București – Secția I penală în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile, raportul întocmit de judecătorul-raportor și chestiunea de drept ce se solicită a fi dezlegată, reține următoarele:

A. Cu privire la condițiile de admisibilitate a sesizării

Reglementând condițiile de admisibilitate a sesizării Înaltei Curți de Casație și Justiție în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea unei chestiuni de drept, legiuitorul a stabilit, în art. 475 din Codul de procedură penală, posibilitatea curților de apel sau a tribunalelor, învestite cu soluționarea cauzei în ultimă instanță care constată, în cursul judecății, existența unei chestiuni de drept de a cărei lămurire depinde soluționarea pe fond a cauzei și asupra căreia instanța supremă nu a statuat printr-o hotărâre prealabilă sau printr-un recurs în interesul legii și nici nu face obiectul unui recurs în interesul legii în curs de soluționare, să sesizeze Înalta Curte de Casație și Justiție în vederea pronunțării unei hotărâri prin care să se dea o rezolvare de principiu respectivei probleme de drept.

Față de cele arătate rezultă că, pentru a fi admisibilă sesizarea în baza dispozițiilor art. 475 din Codul de procedură penală, trebuie îndeplinite cumulativ mai multe cerințe, respectiv existența unei cauze aflate în curs de judecată în ultimul grad de jurisdicție pe rolul uneia dintre instanțele prevăzute expres de articolul anterior menționat, soluționarea pe fond a acelei cauze să depindă de lămurirea chestiunii de drept ce formează obiectul sesizării, iar problema de drept să nu fi fost încă dezlegată de Înalta Curte de Casație și Justiție prin mecanismele legale ce asigură interpretarea și aplicarea unitară a legii de către instanțele judecătorești sau să nu facă în prezent obiectul unui recurs în interesul legii.

Or, în speță, se constată că este îndeplinită condiția privind existența unei cauze aflată în curs de judecată în ultimă instanță, Curtea de Apel București – Secția I-a penală fiind învestită în Dosarul nr. 6.664/2/2016 cu soluționarea contestațiilor în anulare formulate de Parchetul de pe lângă Curtea de Apel București și condamnată împotriva Deciziei penale nr. 1.412/A/28.09.2016 pronunțată de Curtea de Apel București – Secția I-a penală, hotărâre ce urmează a fi pronunțată având caracter definitiv, conform art. 432 alin. (4) din Codul de procedură penală.

De asemenea, lămurirea chestiunii de drept ce formează obiectul sesizării are legătură cu soluționarea pe fond a cauzei, dat fiind că prin încheierea din data de 11 noiembrie 2016 s-au admis în principiu contestațiile în anulare formulate de parchet și de condamnată.

Totodată, cu privire la problema de drept ce face obiectul sesizării, instanța supremă nu s-a pronunțat printr-o hotărâre prealabilă sau printr-un recurs în interesul legii și nu există în lucru vreo sesizare, având ca obiect promovarea unui recurs în interesul legii privind această chestiune de drept.

În consecință, sunt îndeplinite condițiile de admisibilitate prevăzute de lege privind sesizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție, în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea unei chestiuni de drept.

B. Cu privire la chestiunea de drept a cărei dezlegare se solicită

Pentru a da o interpretare corectă dispozițiilor legale supuse analizei, cu titlu de premisă, se impun câteva referiri la dinamica reglementărilor din Codul de procedură penală în materia căilor extraordinare de atac.

Astfel, în redactarea inițială, Codul de procedură penală din 1936 includea în rândul căilor extraordinare de atac recursul extraordinar cu două variante: recursul în interesul legii și recursul ministrului justiției; revizuirea și contestația la executarea hotărârilor de condamnare. Literatura de specialitate a recunoscut, ca o cale extraordinară de atac, și contestația contra hotărârii, prin aceasta examinându-se desființarea unei hotărâri definitive pentru vicii de procedură. Ulterior, a fost reglementată o a treia cale extraordinară de atac, contestația în anulare, care a luat locul contestației contra hotărârii.

Prin recunoașterea celor trei căi de atac extraordinare s-a asigurat acoperirea tuturor erorilor grave ce ar fi putut interveni cu ocazia judecării cauzelor în căile ordinare de atac. Fiind de natură să aducă atingere puterii lucrului judecat, căile extraordinare de atac au fost reglementate cu multă prudență, scopul lor fiind acela de a înlătura cele mai grave și evidente erori ce se pot săvârși cu ocazia judecării cauzelor.

Din această perspectivă, atât doctrina, cât și jurisprudența au statuat că nu pot fi invocate, pe calea contestației contra hotărârii și, mai apoi, pe calea contestației în anulare, chestiuni privind fondul cauzei (*vitium in iudicando*), ci numai nulitatea unor anumite acte de procedură, și nu a oricărui act de procedură efectuat cu încălcarea legii.

Înlăturarea erorilor de procedură nu înseamnă încălcarea principiului autorității de lucru judecat, deoarece fapta și vinovăția sunt stabilite prin hotărâre definitivă, instanța investită cu o astfel de cerere neputând judeca, din nou, fondul cauzei penale.

De asemenea, doctrina și jurisprudența au consacrat, constant, că acest remediu procesual are o natură juridică mixtă, fiind o cale de atac de retractare, care pune instanța în situația de a verifica, ea însăși, condițiile legale în care a dat hotărârea și, dacă este cazul, de a o infirma, fără însă a-și putea extinde controlul asupra legalității sau temeiniciei soluției pronunțate.

Pe de altă parte, este o cale de atac de anulare, în sensul că verificarea pe care o face instanța în cadrul contestației în anulare reprezintă o apreciere asupra încălcării unor garanții procesuale ce nu țin de fondul cauzei, dar care s-au produs și care, odată constatate, conduc la retractarea hotărârii pronunțate, prin anularea ei, dispunându-se rejudecarea.

Deci contestația în anulare are ca obiect, exclusiv, actele de procedură, dar, în același timp, nu orice act de procedură poate genera declanșarea acestei căi

extraordinare de atac, dat fiind faptul că procesul penal, în esența sa, se desfășoară prin suprapunerea unei întregi serii de acte procedurale, iar regularitatea sau neregularitatea acestor acte trebuie relevată și analizată în căile ordinare de atac.

Fiecare dintre căile extraordinare de atac are o reglementare proprie, impunând la parcurgerea unor etape obligatorii și doar în cazuri strict și limitativ prevăzute de lege.

Astfel, în timp ce revizuirea este instituită, ca regulă, pentru îndreptarea hotărârilor judecătorești definitive ce conțin erori judiciare, ca urmare a reținerii unor situații de fapt neconforme cu realitatea, contestația în anulare permite înlăturarea erorilor produse de vicii procedurale. În fine, recursul în casație, ca și cale extraordinară de atac, se exercită în cazurile expres și limitativ prevăzute de lege, scopul fiind acela de verificare a conformității hotărârii atacate cu regulile de drept aplicabile provocând, așadar, o reexaminare doar a chestiunilor de drept.

Modificările succesive survenite în materia căilor de atac – suplimentarea motivelor de revizuire, adăugarea altor cazuri de recurs în casație sau contestație în anulare – nu schimbă natura juridică a acestora, contestația în anulare, fiind, așa cum s-a arătat anterior, o cale de atac de anulare, respectiv de retractare și nu de reformare.

În ceea ce privește cazul de contestație în anulare prevăzut de dispozițiile art. 426 lit. b) din Codul de procedură penală – când inculpatul a fost condamnat, deși existau probe cu privire la o cauză de încetare a procesului penal – se observă că, spre deosebire de reglementarea anterioară – când instanța de recurs nu s-a pronunțat asupra unei cauze de încetare a procesului penal dintre cele prevăzute în art. 10 alin. (1) lit. f – i), cu privire la care existau probe în dosar – textul nu mai prevede condiția ca instanța să fi omis a se pronunța cu privire la o cauză de încetare a procesului penal cu privire la care existau probe în dosar.

Aceasta nu modifică însă limitele de aplicare a acestui caz de contestație și nu afectează natura juridică mixtă de anulare, respectiv de retractare a contestației în anulare.

Cazul de contestație în anulare prevăzut de art. 426 lit. b) din Codul de procedură penală se întemeiază exclusiv pe modul viciat al instanței de apel de a judeca și nu pe modul în care aceasta a examinat și motivat neincidența cazului de încetare a procesului penal. Numai în situația în care instanța de apel nu s-a pronunțat asupra cauzei de încetare a procesului penal – pentru care existau la dosar probele necesare care conduceau la soluția de încetare a procesului penal – se poate constata o eroare de procedură, adică o nepronunțare imputabilă instanței care, prejudiciind interesele legitime ale părții, îi dă dreptul să formuleze contestație în anulare.

Spre deosebire de contestația în anulare, chestiunile ce țin de fondul unei cauze sunt supuse controlului judiciar pe calea extraordinară a recursului în casație, întemeiat pe dispozițiile art. 438 alin. (1) pct. 8 din Codul de procedură penală („în mod greșit s-a dispus încetarea procesului penal”).

Dispozițiile art. 426 alin. (1) lit. b) din Codul de procedură penală se impun a fi analizate prin prisma dispozițiilor art. 396 alin. (6) din Codul de procedură penală, încetarea procesului penal operând în cazurile prevăzute la art. 16 alin. (1) lit. e)-j) din Codul de procedură penală, respectiv: a) fapta nu există; b) fapta nu este prevăzută de legea penală ori nu a fost săvârșită cu vinovăția prevăzută de lege; c) nu există probe că o persoană a săvârșit infracțiunea; d) există o cauză justificativă sau de neimputabilitate; e) lipsește plângerea prealabilă, autorizarea sau sesizarea organului competent ori o altă condiție prevăzută de lege, necesară pentru punerea în mișcare a acțiunii penale; f) a intervenit amnistia sau prescripția, decesul suspectului ori al inculpatului persoană fizică sau s-a dispus radierea suspectului ori inculpatului persoană juridică; g) a fost retrasă plângerea prealabilă, în cazul infracțiunilor pentru care retragerea acesteia înlătură răspunderea penală, a intervenit împăcarea ori a fost încheiat un acord de mediere în condițiile legii; h) există o cauză de nepedepsire prevăzută de lege; i) există autoritate de lucru judecat; j) a intervenit un transfer de proceduri cu un alt stat, potrivit legii.

Din analiza dispozițiilor legale enunțate anterior rezultă cu claritate că poate fi introdusă contestație în anulare doar pentru încălcări ale legii de procedură, iar când aceasta este întemeiată pe prevederile art. 426 lit. b) din Codul de procedură penală, doar atunci când instanța a pronunțat o soluție de condamnare, deși existau probe cu privire la o cauză de încetare a procesului penal, cu excepția celei referitoare la existența autorității de lucru judecat, în acest caz fiind incidente dispozițiile art. 16 alin. (1) lit. i) din Codul de procedură penală.

A interpreta altfel acest caz de contestație în anulare ar însemna transformarea contestației în anulare, ca și cale extraordinară de atac, într-un apel deghezat, permițându-se, contrar legii, pronunțarea unei soluții diametral opuse, exclusiv pe baza unei interpretări diferite date aceluiași elemente avute în vedere de instanța de apel, de către judecători din cadrul aceleiași instanțe.

O nouă analiză a fondului cauzei poate fi dispusă, exclusiv, în ipoteza în care în cadrul contestației în anulare apar elemente noi circumscrise unei erori de procedură a instanței de apel, pornindu-se, în mod obligatoriu, de la principiul prezumției legalității hotărârilor judecătorești.

Ca atare, orice aspect care a fost pus în discuția părților de către instanța de apel și cu privire la care s-a pronunțat definitiv constituie o chestiune care intră în puterea lucrului judecat, neputând fi invocată ca și caz de contestație în anulare.

O interpretare contrară a textului de lege ar echivala, pe de-o parte, cu o abatere de la doctrina și jurisprudența constantă în sistemul nostru de drept penal, astfel cum s-a arătat anterior, iar, pe de altă parte, ar schimba natura juridică a contestației în anulare dintr-o cale extraordinară de atac într-o cale ordinară de atac, adică în exercitarea unui nou control judiciar asupra fondului cauzei, prin posibilitatea reexaminării legalității și temeiniciei soluției instanței de apel care, pe baza probelor de la dosar, a examinat și motivat lipsa incidenței cauzei de încetare a procesului penal.

Această concluzie derivă, astfel cum rezultă din jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, și din aceea că unul dintre principiile fundamentale ale supremației dreptului este principiul securității juridice care impune, *inter alia*, ca, atunci când instanțele au pronunțat o soluție definitivă, soluția lor să nu poată fi repusă în discuție (...), securitatea juridică implicând respectul pentru principiul *res judicata* (...) care constituie principiul caracterului definitiv al hotărârilor judecătorești. Acest principiu subliniază că nici partea nu poate solicita revizuirea unei decizii definitive și executorie cu unicul scop de a obține o reexaminare a situației de fapt.

Jurisprudența instanței de contencios european a statuat că revizuirea nu ar trebui tratată ca un apel deghizat, iar simpla posibilitate de a exista două puncte de vedere asupra aceleiași situații nu este un temei suficient pentru a constitui premisa unei rejudecări a aceleiași cauze (Cauza *Urbanovici c. României*, Cauza *Mitrea c. României*, Cauza *Riabykh c. Rusiei*).

În același sens, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a reținut, în mod constant, că revizuirea unei hotărâri irevocabile poate interveni numai pentru un "defect fundamental", care a devenit cunoscut numai după terminarea procesului, iar atunci când este/devine cunoscut în cursul procesului, părțile au la îndemână căile ordinare de atac (Cauza *Popescu Stanca contra României*).

Curtea Europeană a Drepturilor Omului a apreciat că reprezintă "defect fundamental", care justifică revizuirea unei hotărâri intrată în puterea lucrului judecat, numai "circumstanțele nou descoperite", iar nu "circumstanțele noi". Circumstanțele care au legătură cu cazul și care au existat anterior în cursul procesului și nu fuseseră dezvăluite judecătorului, devenind cunoscute numai după terminarea procesului, sunt „nou descoperite”, în timp ce circumstanțele care privesc cazul, dar au luat naștere după proces, sunt „noi”.

Simpla divergență de păreri asupra aceleiași chestiuni pusă în discuție nu va putea reprezenta un asemenea „defect fundamental” și nu poate justifica desființarea unei hotărâri judecătorești intrată în puterea lucrului judecat (Cauza *Stanca Popescu c. România*, Hotărârea din 7 iulie 2009, Cauza *Pradeonaia c. Rusiei*, Hotărârea din 18 noiembrie 2004).

Este incontestabil că atunci când se soluționează un conflict de drept penal se stabilește, implicit, și o situație de fapt și un raport juridic, ambele în complexitatea lor, astfel că soluționarea definitivă și irevocabilă a conflictului implică recunoașterea definitivă și irevocabilă a conținutului acestui conflict, adică a situației de fapt și a raportului juridic.

Autoritatea de lucru judecat conduce la recunoașterea a două efecte de natură diferită: a) un prim efect pozitiv, în sensul că hotărârea care a dobândit autoritatea de lucru judecat poate fi pusă în executare; b) un efect negativ, în sensul că hotărârea cu autoritate de lucru judecat constituie un obstacol la repunerea în discuție, în fața instanței, a conflictului judecat definitiv și irevocabil.

Toate legislațiile moderne consacră acest principiu nu numai pentru considerații logice, ci și pentru însăși rațiunea de a fi a puterii judecătorești. O justiție care nu ar putea pune niciodată capăt unui conflict nu va avea niciun prestigiu în fața persoanelor împotriva cărora s-a declanșat conflictul penal, nici vreun folos pentru societate și nici pentru dreptul în sine.

Recunoașterea acestui principiu, precum și a premisei prezumției de legalitate a soluțiilor pronunțate au impus o reglementare strictă a căilor extraordinare de atac, respectiv: pentru a repara eventuale erori de fapt care ar vicia prezumția *res iudicata pro veritate habetur*(revizuirea), pentru a repara erorile privitoare la aplicarea legilor (recursul în casație) și pentru a înlătura erorile de procedură (contestația în anulare).

Concluzionând, față de specificul căilor extraordinare de atac, în raport cu deosebirea fundamentală, de necontestat, între căile ordinare și căile extraordinare de atac, cu respectarea principiului autorității de lucru judecat, dar și a premisei prezumției de legalitate a soluțiilor pronunțate de instanțele de apel, cu evoluția modificărilor legislative în materia contestației în anulare, se apreciază că orice element care a fost pus în discuția instanței de apel și cu privire la care aceasta s-a pronunțat în mod definitiv, nu mai poate constitui temei al contestației în anulare, conform art. 426 lit. (b) din Codul de procedură penală.

Decizia ÎCCJ (Complet DCD/P) nr. 10/2017

Prin Decizia nr. 10/2017, ÎCCJ (Complet DCD/P) a admis sesizarea formulată de Curtea de Apel București – Secția I penală în Dosarul nr. 6.664/2/2016, privind pronunțarea unei hotărâri prealabile și, în consecință, stabilește că:

În interpretarea dispozițiilor art. 426 lit. b) din Codul de procedură penală, instanța care soluționează contestația în anulare nu poate reanaliza o cauză de încetare a procesului penal, în cazul în care instanța de apel a dezbătut și a analizat incidența cauzei de încetare a procesului penal.

**DECIZIA ÎCCJ (COMPLET DCD/C) NR. 23/2017
(M. OF. NR. 365/17.05.2017): ART. 1.279 ALIN. (3)
TEZA A TREIA DIN CODUL CIVIL**

De Redacția ProLege

Decizia ÎCCJ	Complet ÎCCJ	Actul normativ	Articol	Sumar
Decizia nr. 23/2017	Complet DCD/C	Codul civil	Art. 1.279 alin. (3) teza a treia	În interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 1.279 alin. (3) teza întâi și art. 1.669 alin. (1) din Codul civil, nu este obligatorie forma autentică la încheierea promisiunii de vânzare a unui bun imobil, în vederea pronunțării unei hotărâri care să țină loc de act autentic.

În M. Of. nr. 365 din 17 mai 2017, a fost publicată Decizia ÎCCJ nr. 23/2017 din 3 aprilie 2017 referitoare la dezlegarea următoarei chestiuni de drept: „*modalitatea de interpretare a dispozițiilor art. 1.279 alin. (3) teza a treia din Codul civil, respectiv dacă este obligatorie forma autentică la încheierea promisiunii de vânzare-cumpărare a unui bun imobil, în vederea pronunțării unei hotărâri care să țină loc de act autentic*”.

Obiectul dezlegării chestiunii de drept**Codul civil**

„Art. 1279 („Promisiunea de a contracta”)

(...)

(3) De asemenea, dacă promitentul refuză să încheie contractul promis, instanța, la cererea părții care și-a îndeplinit propriile obligații, poate să pronunțe o hotărâre care să țină loc de contract, atunci când natura contractului o permite, iar cerințele legii pentru validitatea acestuia sunt îndeplinite. Prevederile prezentului alineat nu sunt aplicabile în cazul promisiunii de a încheia un contract real, dacă prin lege nu se prevede altfel”.

I. Titularul și obiectul sesizării

1. Prin Încheierea de ședință din 10 noiembrie 2016, dată în Dosarul nr. 173/191/2016, Tribunalul Alba – Secția I civilă a dispus sesizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile cu privire la următoarea chestiune de drept: „modalitatea de interpretare a dispozițiilor art. 1.279 alin. (3) teza a treia din Codul civil, respectiv dacă este obligatorie forma autentică la încheierea promisiunii de vânzare-cumpărare a unui bun imobil, în vederea pronunțării unei hotărâri care să țină loc de act autentic”.

X. Înalta Curte de Casație și Justiție

93. Examinând sesizarea în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile, raportul întocmit de judecătorii raportori, punctele de vedere formulate de părți și chestiunea de drept ce se solicită a fi dezlegată, constată următoarele:

94. Înalta Curte de Casație și Justiție a fost legal sesizată, fiind îndeplinite în mod cumulativ condițiile de admisibilitate pentru declanșarea procedurii reglementate de dispozițiile art. 519 din Codul de procedură civilă.

95. Astfel, litigiul în legătură cu care s-a formulat sesizarea este în curs de judecată, iar Tribunalul Alba – Secția I civilă, titularul sesizării, investit cu soluționarea apelului, urmează să soluționeze cauza în ultimă instanță, prin pronunțarea unei hotărâri judecătorești care, potrivit art. 634 alin. (1) pct. 4 din Codul de procedură civilă, este definitivă.

96. Cauza care face obiectul judecății se află în competența legală a unui complet de judecată al tribunalului investit să o soluționeze, iar sesizarea are ca obiect o chestiune de drept de a cărei lămurire depinde soluționarea pe fond a cauzei.

97. În egală măsură este îndeplinită și condiția referitoare la noutatea chestiunii de drept care formează obiectul sesizării. Evaluarea acestei condiții, în absența unei definiții a noutății chestiunii de drept și a unor criterii de determinare a acesteia în cuprinsul art. 519 din Codul de procedură civilă, revine Înaltei Curți de Casație și Justiție, astfel cum s-a statuat în jurisprudența constantă a instanței supreme.

98. Această cerință este îndeplinită, întrucât chestiunea de drept are izvorul în reglementări nou-intrate în vigoare, interpretate și aplicate diferit în jurisprudența

instanțelor naționale, astfel cum rezultă din hotărârile judecătorești transmise la dosar și, respectiv, punctele de vedere formulate de specialiștii consultați care, de asemenea, au exprimat opinii divergente în privința interpretării dispozițiilor legale a căror dezlegare se solicită.

99. Totodată, este important de precizat că problema de drept trebuie să fie reală, să suscite interpretări diferite sau contradictorii ale unui text de lege, respectiv să prezinte un grad de dificultate suficient de mare, astfel încât instanța de sesizare să considere că pentru a înlătura orice incertitudine referitoare la securitatea raportului juridic dedus judecătii este necesară declanșarea procedurii prevăzute de art. 519 din Codul de procedură civilă prin pronunțarea unei hotărâri prealabile.

100. Sub acest aspect, din încheierea de sesizare, întocmită conform art. 520 alin. (1) teza a doua din Codul de procedură civilă, rezultă că analiza dispozițiilor legale ce formează obiectul sesizării se impune deoarece acestea sunt neclare, fiind susceptibile de interpretări diferite în privința formei pe care trebuie să o îndeplinească promisiunea bilaterală de vânzare a unui imobil în condițiile în care legea, respectiv Codul civil, nu prevede expres forma autentică *ad validitatem*, pentru ipoteza în care se solicită pronunțarea unei hotărâri judecătorești care să țină loc de contract de vânzare.

101. În consecință, se constată că în cauză sunt îndeplinite cumulativ condițiile prevăzute de art. 519 din Codul de procedură civilă, în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea chestiunii de drept referitoare la interpretarea dispozițiilor legale menționate, cu precizarea ce se va face în continuare, la analiza pe fond a sesizării.

102. Problema de drept care formează obiect al sesizării Înaltei Curți de Casație și Justiție, în condițiile art. 519 din Codul de procedură civilă, astfel cum a fost configurată de către instanța de trimitere, vizează interpretarea dispozițiilor art. 1.279 alin. (3) teza a treia din Codul civil, în sensul dacă textul de lege menționat impune, în cazul demersului judiciar de obținere a unei hotărâri care să țină loc de contract de vânzare pentru un imobil, forma autentică la încheierea promisiunii sinalagmatice de vânzare.

103. Titularul sesizării, Tribunalul Alba, a conceput chestiunea de drept în discuție cu referire la art. 1.279 alin. (3) teza a treia din Codul civil; dispoziția legală enunțată prezintă însă doar două teze, în înțelesul conferit cuvântului "teză" de Dicționarul explicativ al limbii române, și anume acela de "idee principală dezvoltată într-o scriere"¹, iar nu trei teze. Prima teză a art. 1.279 alin. (3) privește situația promitentului care refuză încheierea contractului promis și condițiile care trebuie îndeplinite pentru pronunțarea unei hotărâri care să țină loc de contract, la cererea celeilalte părți, în consecință, cazul circumscris speței de față. Cea de-a

¹ Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”, *Dicționarul explicativ al limbii române*, ed. a II-a, Ed. Univers Enciclopedic, București, 1996, p. 1.090.

doua ipoteză se referă la inaplicabilitatea remedului pronunțării unei asemenea hotărâri pentru situația promisiunii de a încheia un contract real, dacă prin lege nu se prevede altfel.

104. Conținutul art. 1.279 alin. (3) din Codul civil se limitează la cele două ipoteze expuse mai sus, față de care prezenta sesizare, în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile, se referă, în realitate, la interpretarea tezei întâi din textul legal în discuție, care va forma și obiectul examinării prezentei decizii.

105. Pe de altă parte, art. 1.279 din Codul civil reprezintă dreptul comun în materia promisiunii de a contracta, cuprinzând dispoziții comune aplicabile promisiunii unilaterale de a contracta, dar și promisiunii sinalagmatică de a contracta, și, totodată, constituie și norma generală în raport cu normele speciale în diferite domenii, inclusiv în cel al vânzării.

106. Sub acest aspect, se au în vedere dispozițiile art. 1.669 alin. (1) din Codul civil (pentru situația promisiunii bilaterale de vânzare), care reiau textul art. 1.279 alin. (3) teza întâi din același cod în ceea ce privește executarea silită a obligației de a încheia un contract de vânzare, asumată printr-o promisiune bilaterală. Ca și regula generală supusă discuției prin sesizarea de față, norma specială prevede că, în cazul refuzului nejustificat al uneia dintre părțile care au încheiat o promisiune bilaterală de vânzare să încheie contractul promis, partea care și-a îndeplinit obligațiile poate solicita instanței pronunțarea unei hotărâri care să țină loc de contract, sub rezerva de a fi întrunite toate condițiile de validitate ale vânzării.

107. Cum obiectul cererii de chemare în judecată care a generat întrebarea preliminară vizează, printre altele, pronunțarea unei hotărâri care să țină loc de act autentic de vânzare privind o suprafață de teren, motivat de refuzul promitentului vânzător de a-și executa obligațiile asumate printr-o promisiune sinalagmatică de vânzare, textul legal incident în speță este reprezentat de norma specială, respectiv dispozițiile art. 1.669 alin. (1) din Codul civil, art. 1.279 alin. (3) teza întâi din Codul civil fiind norma generală în materie de nerespectare a obligațiilor derivând din promisiunea de a contracta.

108. Prin urmare, potrivit principiului de drept „*Specialia generalibus derogant*” – „*Legile speciale derogă de la cele generale*”, în concursul dintre legea generală și legea specială aplicabile unui raport juridic conflictual, se aplică legea specială.

109. Sesizarea Tribunalului Alba se referă la norma generală – art. 1.279 alin. (3) teza întâi din Codul civil, ceea ce ar crea aparența de inadmisibilitate, în condițiile în care incidentă este norma specială – art. 1.669 alin. (1) din Codul civil.

110. Cu toate acestea, cum norma specială reia, în esență, norma generală, se impune analiza pe fond a sesizării, prin referire însă la ambele texte de lege.

111. Raportat la cele arătate în precedent, în interpretarea art. 1.279 alin. (3) teza întâi și art. 1.669 alin. (1) din Codul civil, se apreciază că nu este obligatorie forma autentică la încheierea promisiunii bilaterale de vânzare a unui bun imobil, în vederea pronunțării unei hotărâri care să țină loc de act autentic de vânzare, pentru următoarele considerente:

112. Potrivit ambelor texte de lege, când una dintre părțile care au perfectat o promisiune bilaterală, în cazul de față, de vânzare, refuză încheierea contractului promis, cealaltă parte, care și-a îndeplinit toate obligațiile rezultând din promisiune, poate solicita instanței pronunțarea unei hotărâri care să țină loc de contract, condiționat de întrunirea tuturor cerințelor de validitate ale vânzării.

113. În consecință, *la momentul pronunțării unei asemenea hotărâri*, condițiile pentru valabilitatea contractului de vânzare trebuie îndeplinite, atât cele de fond, cât și cele de formă (pentru ipoteza din speță, care vizează un imobil teren).

114. În ceea ce privește condițiile esențiale și de fond, promisiunea de vânzare, fiind ea însăși un contract, trebuie să îndeplinească condițiile de validitate aplicabile contractelor în general [art. 1.179 alin. (1) din Codul civil – capacitatea de a contracta, consimțământul valabil exprimat, un obiect determinat și licit, o cauză licită și morală]. Fiind o proiecție a unui contract de vânzare viitor, promisiunea sinalagmatică de vânzare trebuie să îndeplinească și condițiile de validitate specifice acestui contract (de exemplu, consimțământul valabil exprimat să vizeze transmiterea, respectiv dobândirea, în viitor, a dreptului de proprietate asupra unui bun imobil, acordul de voință al părților să privească elementele esențiale ale contractului prefigurată, și anume lucrul vândut și prețul).

115. În consecință, condițiile de validitate de fond ale contractului de vânzare trebuie să existe încă de la momentul perfectării promisiunii de vânzare, întrucât, prin definiție, promisiunea de vânzare presupune acordul de voințe la autentificarea, în viitor, a unei anumite vânzări. În caz contrar, fără îndeplinirea condițiilor de fond ale vânzării chiar la data promisiunii, aceasta ar fi lipsită de conținut, iar suplinirea, pe cale judiciară, a consimțământului părții refractare, care nu înțelege să își îndeplinească obligațiile asumate prin antecontract, ar fi lipsită de obiect.

116. Referitor la forma contractului de vânzare pentru un imobil teren, cum este și cel din speța care a generat întrebarea preliminară, legea impune, *ad validitatem*, forma autentică, potrivit dispozițiilor art. 1.244 din Codul civil.

117. Conform acestui text de lege, contractele translativă sau constitutive de drepturi reale asupra imobilelor care urmează a fi înscrise în cartea funciară trebuie încheiate în formă autentică, sub sancțiunea nulității absolute.

118. Formalismul contractual impus de dispoziția legală enunțată reprezintă o normă specială în materia transmisiunii sau constituirii drepturilor reale imobiliare care vor fi supuse înscrierii în cartea funciară în raport cu principiul consensualismului care guvernează încheierea contractelor în general (art. 1.278 din Codul civil) și care presupune că simplul acord de voințe al părților este nu numai necesar, ci și suficient, pentru ca un contract să ia naștere în mod valabil. Fiind o normă specială, aceasta este de strictă interpretare – *exceptio est strictissimae interpretationis* – ceea ce reprezintă un argument semnificativ și pentru concluzia referitoare la întrebarea preliminară, conform celor ce se vor arăta în continuare.

119. Revenind la forma contractului de vânzare privind un imobil, art. 1.244 din Codul civil trebuie coroborat și cu dispozițiile în materia cărții funciare, respectiv cu art. 885 din Codul civil, care reglementează, în principiu, efectul constitutiv al înscrierilor în cartea funciară în cazul dobândirii drepturilor reale asupra imobilelor [art. 885 alin. (1) din Codul civil].

120. În cazul imobilelor, drepturile asupra acestor bunuri se constituie sau se transmit numai prin înscrierea lor în cartea funciară, în baza actului sau faptului justificativ, care, bineînțeles, trebuie să îndeplinească toate condițiile de valabilitate prevăzute de lege.

121. În concluzie, pentru încheierea valabilă a unui contract de vânzare vizând un imobil este necesară, sub sancțiunea nulității absolute, forma autentică.

122. Cum dispozițiile art. 1.279 alin. (3) teza întâi și art. 1.669 alin. (1) din Codul civil condiționează pronunțarea unei hotărâri care să țină loc de contract de vânzare de îndeplinirea tuturor condițiilor de validitate ale contractului în discuție, se consideră că și forma impusă de lege este necesară în vederea obținerii unei soluții favorabile demersului judiciar respectiv.

123. Formalitatea respectivă se referă însă la *contractul de vânzare*, ale cărui condiții de valabilitate trebuie îndeplinite pentru pronunțarea hotărârii care ține loc de contract, iar *nu la promisiunea de vânzare*, care urmează regulile principiului consensualismului.

124. În caz de admitere a cererii de chemare în judecată, această formalitate este îndeplinită prin chiar hotărârea judecătorească pronunțată, care are forța probantă a unui înscris autentic conform art. 434 din Codul de procedură civilă.

125. Desigur, în cazul hotărârilor declarative de drepturi, care constată drepturi preexistente, valoarea de înscris autentic a hotărârii nu determină convertirea titlurilor anterioare, deținute de părți, în titluri autentice. Convenția materializată într-un înscris sub semnătură privată poate fi valabilă (în absența formei autentice), dreptul avându-și temeiul într-o astfel de convenție și fiind doar sancționat pe cale judiciară, fără a opera o novație care să presupună că izvorul dreptului s-ar afla în hotărârea judecătorească.

126. În situația hotărârilor constitutive de drepturi, cum este și cea a hotărârii care ține loc de contract de vânzare, valoarea de înscris autentic a hotărârii nu trebuie privită numai din perspectiva probatorie a acesteia, ci determină chiar conversiunea înscrisului sub semnătură privată (promisiunea bilaterală de vânzare) într-un înscris autentic (hotărârea care ține loc de contract de vânzare), raportat la împrejurarea că, numai din acest moment, convenția, căreia îi lipsea un element constitutiv (forma autentică), va produce efecte juridice. Fără îndoială, hotărârea care ține loc de act autentic de vânzare reprezintă o hotărâre constitutivă de drepturi, întrucât dă naștere sau realizează transferul dreptului de proprietate, tocmai acesta fiind și scopul legiuitorului în edictarea instituției respective, care

vine să sancționeze, pe cale judiciară, refuzul nejustificat al promitentului care și-a asumat obligațiile unui astfel de transfer și care, ulterior, înțelege să nu și le mai respecte.

127. Pe de altă parte, separat de valoarea autentică, conferită de lege, hotărârii judecătorești și care determină îndeplinirea condiției de autenticitate a contractului de vânzare, cerută de art. 1.279 alin. (3) teza întâi și art. 1.669 alin. (1) din Codul civil, însuși legiuitorul enumeră, printre modurile de dobândire a dreptului de proprietate, și hotărârea judecătorească. În acest sens, art. 557 alin. (1) din Codul civil prevede că dreptul de proprietate se poate dobândi, printre altele, „și prin hotărârea judecătorească, *atunci când ea este translativă de proprietate prin ea însăși*”. Cum hotărârile judecătorești declarative de drepturi recunosc drepturi preexistente și, ca atare, nu pot servi transferului dreptului în discuție, este fără dubiu că referirea legiuitorului a avut în vedere hotărârile constitutive de drepturi, cum este și cazul hotărârii care ține loc de contract de vânzare pentru un imobil.

128. Prin urmare, independent de aserțiunile legate de valoarea de înscris autentic a hotărârii judecătorești, în sensul că, în cazul celor constitutive de drepturi, aceasta trebuie privită doar în ceea ce privește forța probantă sau constituie chiar o conversiune a promisiunii în actul autentic de vânzare, Codul civil recunoaște hotărârii constitutive de drepturi, prin ea însăși, semnificația unui mod de dobândire a proprietății.

129. În același sens, în materia regulilor de carte funciară, dispozițiile art. 888 din Codul civil stabilesc că hotărârea judecătorească rămasă definitivă reprezintă un act justificativ, care stă la baza înscrierilor în cartea funciară. Printre altele, textul de lege menționat enumeră, în categoria înscrisurilor justificative, și înscrisurile autentice notariale. Aceasta înseamnă că ambele categorii de acte au valoare egală, hotărârea judecătorească rămasă definitivă, întocmai ca și actul autentic notarial, fiind aptă, prin ea însăși, să fie înscrisă în cartea funciară, ca înscris doveditor al dreptului de proprietate.

În consecință, hotărârea judecătorească care ține loc de act autentic de vânzare îndeplinește exigențele de solemnitate stabilite de lege pentru a fi considerată act justificativ care stă la baza înscrierii în cartea funciară, fără să fie necesar ca și antecontractul să îmbrace forma prevăzute de lege pentru actul final de vânzare.

Inexistența obligației de a perfecta antecontractul de vânzare în formă autentică are la bază și alte argumente în raport cu cele care vizează valoarea hotărârii judecătorești care ține loc de contract.

132. Astfel, promisiunea sinalagmatică de vânzare este un act distinct de contract, pentru care legea nu prevede necesitatea formei autentice, așa încât antecontractul se supune libertății formei, în condițiile art. 1.178 din Codul civil, care reprezintă regula în materie de contracte.

133. Cum s-a arătat deja, dispozițiile art. 1.244 din același cod, care impun forma autentică doar pentru actele translativă sau constitutive de drepturi reale asupra imobilelor care urmează să fie înscrise în cartea funciară, în speță, pentru

contractul de vânzare imobiliară, reprezintă excepția de la regula sus-enunțată. Ca atare, excepția fiind de strictă interpretare, nu se poate extinde și la alte situații decât cele prevăzute în norma specială.

134. Antecontractul reprezintă o operațiune juridică netranslativă de proprietate, care generează o obligație contractuală de a face, și anume de a încheia contractul preconizat, susceptibilă de executare silită în natură în condițiile art. 1.279 alin. (3) teza întâi și art. 1.169 alin. (1) din Codul civil. Ca urmare, acest act juridic nu necesită forma autentică.

135. De asemenea, fiind două acte juridice distincte, forma autentică a antecontractului nu asigură autenticitatea contractului de vânzare, dispozițiile enunțate în precedent condiționând pronunțarea unei hotărâri care ține loc de act autentic de vânzare de îndeplinirea cerințelor de valabilitate, de fond și de formă, ale contractului final. Evident, și promisiunea de vânzare trebuie să întrunească condițiile de valabilitate, ea însăși fiind un contract, dar nu și pe cea a formei autentice, impusă de lege doar pentru contractul de vânzare.

136. Pe de altă parte, dacă legiuitorul ar fi intenționat, în scop preventiv, să prevadă forma autentică pentru promisiunea de vânzare, ar fi stabilit, în mod expres, această condiție de formă, ca în cazul promisiunii de donație, reglementată de art. 1.014 alin. (1) din Codul civil. Conform acestui text de lege, „Sub sancțiunea nulității absolute, promisiunea de donație este supusă formei autentice”.

137. În cazul promisiunii de donație, legiuitorul a prevăzut condiția de solemnitate cea mai exigentă în scopul de a atenționa părțile contractante asupra viitorului contract, care, pentru donator, produce consecințe diferite și mai grave decât în cazul vânzătorului, având în vedere că donația reprezintă un contract cu titlu gratuit, în baza căruia are loc trecerea unor valori dintr-un patrimoniu în altul, fără echivalent.

138. De asemenea, în legislația actuală, Legea nr. 127/2013 privind aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 121/2011 pentru modificarea și completarea unor acte normative, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 246 din 29 aprilie 2013, a introdus un nou alineat, prin art. VII⁵ pct. 3, respectiv alineatul (5), la art. 24 din Legea cadastrului și a publicității imobiliare nr. 7/1996, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 83 din 7 februarie 2013, prin care s-a prevăzut obligativitatea încheierii în formă autentică a promisiunii de a încheia un contract având ca obiect dreptul de proprietate asupra imobilului sau un alt drept real în legătură cu acesta, sub sancțiunea nulității absolute.

139. Această obligativitate a fost înlăturată după o scurtă perioadă de timp, prin abrogarea expresă a acestei dispoziții legale, potrivit art. II din Legea nr. 221/2013 privind aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 12/2013 pentru reglementarea unor măsuri financiar-fiscale și prorogarea unor termene și de modificare și completare a unor acte normative, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 434 din 17 iulie 2013. Ca urmare, numai pentru

antecontractele de vânzare a imobilelor încheiate în perioada 1 mai - 19 iulie 2013, forma autentică era obligatorie *ad validitatem*, sub sancțiunea nulității absolute.

140. În același sens, în materia vânzării terenurilor agricole situate în extravilan, art. 5 alin. (1) din Legea nr. 17/2014 privind unele măsuri de reglementare a vânzării-cumpărării terenurilor agricole situate în extravilan și de modificare a Legii nr. 268/2001 privind privatizarea societăților comerciale ce dețin în administrare terenuri proprietate publică și privată a statului cu destinație agricolă și înființarea Agenției Domeniilor Statului, în forma sa inițială, prevedea că: „(1) În toate cazurile în care se solicită, în conformitate cu art. 1.669 din Legea nr. 287/2009 privind Codul civil, republicată, cu modificările ulterioare, pronunțarea unei hotărâri judecătorești care ține loc de contract de vânzare-cumpărare, este necesar ca antecontractul să fie încheiat în formă autentică și să fie îndeplinite condițiile prevăzute la art. 3, 4 și 9 din prezenta lege”.

141. În urma modificării acestei legi prin art. II pct. 2 din Legea nr. 68/2014, art. 5 alin. (1) a dobândit următorul conținut: „(1) În toate cazurile în care se solicită pronunțarea unei hotărâri judecătorești care ține loc de contract de vânzare-cumpărare, acțiunea este admisibilă numai dacă antecontractul este încheiat potrivit prevederilor Legii nr. 287/2009, republicată, cu modificările ulterioare, și ale legislației în materie, precum și dacă sunt întrunite condițiile prevăzute la art. 3, 4 și 9 din prezenta lege, iar imobilul ce face obiectul antecontractului este înscris la rolul fiscal și în cartea funciară”.

142. Înlăturarea dispoziției privind necesitatea încheierii antecontractului de vânzare în formă autentică, în cazul în care se solicită, în condițiile art. 1.669 din Codul civil, pronunțarea unei hotărâri care ține loc de contract, și menționarea, în textul modificat, a cerinței ca antecontractul să fie încheiat potrivit prevederilor Legii nr. 287/2009 privind Codul civil și ale legislației în materie, au ca rațiune tocmai punerea în acord a actului normativ respectiv cu dispozițiile Codului civil, care nu stabilesc necesitatea formei autentice în cazul promisiunii de vânzare.

143. Un alt argument pentru care se consideră că nu este necesară forma autentică pentru promisiune vizează și instituția conversiunii actelor juridice, nereglementată cu caracter general în vechea legislație, dar cu aplicație recunoscută în jurisprudență, cel mai des întâlnită tocmai în materia vânzării, și prevăzută, în mod expres, în actualul Cod civil (art. 1.260).

144. Potrivit alin. (1) din acest text de lege, „Un contract lovit de nulitate absolută va produce totuși efectele actului juridic pentru care sunt îndeplinite condițiile de fond și de formă prevăzute de lege”.

145. În esență, prin conversiunea actului juridic se înțelege considerarea manifestării de voință în sensul în care reprezintă un act juridic valabil, iar nu numai în sensul în care reprezintă un act juridic lovit de nulitate. Cu alte cuvinte, în cazul conversiunii, manifestarea de voință este calificată ca echivalentă unui anumit act juridic, chiar dacă nu este valabilă ca alt act juridic.

146. Fundamentul acestei instituții este determinat de concepția legiuitorului asupra nulității, în sensul că nulitatea, fiind sancțiunea îndreptată împotriva efectelor care contravin scopului legii, urmează ca acele efecte care sunt conforme legii să fie menținute.

147. Conversiunea se poate referi fie la operațiunea juridică, fie la înscris. Astfel, o vindere pentru care se cere *ad validitatem* forma autentică ar putea fi convertită, când nu s-a respectat exigența de formă, într-o promisiune sau o ofertă de a contracta.

148. Dacă, în cazul vânzării, am considera că și pentru antecontract ar fi necesară forma autentică, am lipsi de conținut instituția juridică a conversiunii, în modalitatea exemplificată mai sus, care reprezintă și aplicația cea mai importantă în materie.

149. În ceea ce privește beneficiile încheierii antecontractului în formă autentică notarială din perspectiva atenționării părților asupra actului juridic final ce urmează a fi perfectat și în scopul asigurării protecției consimțământului lor, arătate de o parte dintre specialiștii în domeniu, acestea pot fi complinite cu succes și de instanța sesizată cu cererea de pronunțare a unei hotărâri care ține loc de contract. Astfel, instanța de judecată are toate atribuțiile conferite de lege în instrumentarea procesului având ca obiect sancționarea promitentului care nu își respectă obligațiile asumate prin antecontract, neputându-i-se recunoaște, în aprecierea îndeplinirii condițiilor necesare pronunțării hotărârii care ține loc de contract, printre care și verificarea consimțământului părților în vederea vânzării, o poziție inferioară notarului, care verifică și atestă același consimțământ la o viitoare vânzare.

150. De aceleași caracteristici ale înscrisului autentic notarial se bucură și hotărârea judecătorească (prezumția de veridicitate, puterea unui titlu executoriu și altele).

151. În plus, în cazul în care pârâtul dintr-un asemenea litigiu înțelege să conteste îndeplinirea oricăreia dintre condițiile de valabilitate ale promisiunii de vânzare în baza căreia s-a promovat cererea de chemare în judecată respectivă sau orice alte elemente ale antecontractului, care ar împiedica pronunțarea unei hotărâri care să țină loc de act de vânzare, instanța de judecată este obligată să analizeze apărările părții menționate. Participanții disputei judiciare au, de asemenea, în asigurarea dublului grad de jurisdicție căile de atac prevăzute de lege pentru obținerea hotărârii judecătorești care să reflecte adevărul asupra raportului juridic stabilit între ei.

152. Prin urmare, ceea ce se tinde a se realiza prin intervenția notarului în etapa prealabilă a perfectării contractului de vânzare, în scopul protecției părților convenției, este asigurat, pe deplin, de instanță în raport cu rolul și atribuțiile sale în activitatea de judecată.

153. Necesitatea controlului statului, determinată, în principal, de raționamente de ordin economic și fiscal, invocată în susținerea obligativității încheierii

promisiunii de vânzare în formă autentică, este realizată și prin intermediul judecătorului, de asemenea, reprezentant al statului în exercitarea funcției de judecată.

154. Sub acest aspect, nu trebuie omisă că cererea de chemare în judecată având ca obiect pronunțarea unei hotărâri care ține loc de vânzare este supusă taxei judiciare de timbru la valoarea imobilului pentru care se dispută litigiul, în condițiile art. 3 alin. (2) lit. c) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 80/2013 privind taxele judiciare de timbru, cu modificările și completările ulterioare.

155. Tot din perspectiva motivației de ordin economic, de data aceasta, pentru părți, trebuie reținut că impunerea formei autentice în cazul promisiunii de vânzare generează costuri suplimentare pentru părți (taxe de autentificare, onorariul notarial în faza precontractului de vânzare, taxa judiciară de timbru pentru soluționarea acțiunii, inclusiv în fazele căilor de atac, în ipoteza apelării la instanța de judecată), de natură să descurajeze o eventuală manifestare de voință în sensul unei înțelegeri precontractuale.

156. Pe de altă parte, în cazul în care părțile care au încheiat antecontractul de vânzare înțeleg să își respecte obligațiile asumate prin această convenție, prezentându-se la notar în vederea autentificării contractului final, de vânzare, notarul va proceda la autentificare în baza antecontractului, fără să solicite forma autentică pentru promisiunea de vânzare. Nicio dispoziție din legislația notarială (Legea notarilor publici și a activității notariale nr. 36/1995, republicată, cu modificările și completările ulterioare; Regulamentul de aplicare a Legii notarilor publici și a activității notariale nr. 36/1995, aprobat prin Ordinul ministrului justiției nr. 2.333/C/2013, cu modificările ulterioare) și din legislația actuală relevantă în materie nu condiționează autentificarea contractului de vânzare de către notar de cerința formei autentice a precontractului.

157. În aceste condiții nu rezultă argumentele pentru care s-ar aplica un regim juridic diferit în cazul în care contractul de vânzare se perfectează prin suplinirea consimțământului promitentului nereserios de către judecătorul care pronunță hotărârea ce ține loc de act autentic de vânzare în raport cu situația autentificării contractului de către notar. Consecința directă a aplicării unor reguli distincte în cele două ipoteze sus-enunțate ar însemna recunoașterea unei valori superioare a actului notarial în raport cu hotărârea judecătorească, cu privire la prezumția de veridicitate a actului astfel încheiat, ceea ce nu poate fi admis.

158. Nu în ultimul rând, trebuie menționat că efectele translative de proprietate asupra imobilului în cauză se produc, până la aplicarea art. 885 alin. (1) din Codul civil – efectul constitutiv al înscrierilor în cartea funciară, amânată prin art. 56 alin. (1) din Legea nr. 71/2011 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 287/2009 privind Codul civil, cu modificările și completările ulterioare, de la data încheierii contractului în formă autentică (în speță, de la data rămânerii definitive a hotărârii care ține loc de contract), potrivit art. 1.674 și art. 1.244 din Codul civil. Tot de la acest moment se activează toate drepturile și obligațiile

specifice naturii contractului, inclusiv garanțiile prevăzute de lege în beneficiul cumpărătorului (garanția contra evicțiunii, garanția contra viciilor ascunse ale lucrului vândut). În consecință, de vreme ce efectele contractului se produc de la momentul arătat mai sus, iar nu de la momentul perfectării promisiunii de vânzare, nu se justifică exigențele de solemnitate impuse pentru încheierea valabilă a contractului de vânzare imobiliară și în ceea ce privește faza precontractuală a vânzării.

159. Prin urmare, având în vedere contextul legal actual, soluția ce urmează a se adopta este în sensul că, în interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 1.279 alin. (3) teza întâi și art. 1.669 alin. (1) din Codul civil, nu este obligatorie forma autentică la încheierea promisiunii de vânzare a unui bun imobil, în vederea pronunțării unei hotărâri care să țină loc de act autentic.

160. Pe de altă parte, față de importanța și frecvența promisiunilor de vânzare, precum și față de efectele pe care le produc astfel de convenții, ar fi oportună, *de lege ferenda*, pentru asigurarea securității raporturilor juridice născute în baza acestor contracte, intervenția legiuitorului în sensul prevederii exprese a încheierii acestor promisiuni de vânzare în formă autentică.

Decizia ÎCCJ (Complet DCD/C) nr. 23/2017

Prin Decizia nr. 23/2017, ÎCCJ (Complet DCD/C) a admis sesizarea formulată de Tribunalul Alba – Secția I civilă, în Dosarul nr. 173/191/2016, privind pronunțarea unei hotărâri prealabile și, în consecință, stabilește că:

În interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 1.279 alin. (3) teza întâi și art. 1.669 alin. (1) din Codul civil, nu este obligatorie forma autentică la încheierea promisiunii de vânzare a unui bun imobil, în vederea pronunțării unei hotărâri care să țină loc de act autentic.

**DECIZIA ÎCCJ (COMPLET DCD/P) NR. 9/2017
(M. OF. NR. 346/11.05.2017): ART. 10 ALIN. (1)
DIN LEGEA NR. 241/2005 PENTRU PREVENIREA
ȘI COMBATerea EVAZIUNII FISCALE**

De Redacția ProLege

Decizia ÎCCJ	Complet ÎCCJ	Actul normativ	Articol	Sumar
Decizia nr. 9/2017	Complet DCD/P	Legea nr. 241/2005 pentru prevenirea și combaterea evaziunii fiscale	Art. 10 alin. (1)	Dispozițiile art. 10 alin. (1) din Legea nr. 241/2005, în forma în vigoare până la data 1 februarie 2014, reglementează o cauză de nepedepsire/reducere a limitelor de pedeapsă cu caracter personal.

În M. Of. nr. 346 din 11 mai 2017, a fost publicată Decizia ÎCCJ nr. 9/2017 din 15 martie 2017 referitoare la dezlegarea următoarei chestiuni de drept: „dacă art. 10 alin. (1) din Legea nr. 241/2005, în forma în vigoare până la data 1 februarie 2014, reglementează o cauză de nepedepsire/reducere a limitelor de pedeapsă cu caracter real sau personal”.

Obiectul dezlegării chestiunii de drept

Legea nr. 241/2005 pentru prevenirea și combaterea evaziunii fiscale

„Art. 10

(1) În cazul săvârșirii unei infracțiuni de evaziune fiscală prevăzute de prezenta lege, dacă în cursul urmăririi penale sau al judecării, până la primul termen de judecată, învinuitul ori inculpatul acoperă integral prejudiciul cauzat, limitele pedepsei prevăzute de lege pentru fapta săvârșită se reduc la jumătate. Dacă prejudiciul cauzat și recuperat în aceleași condiții este de până la 100.000 euro, în echivalentul monedei naționale, se poate

aplica pedeapsa cu amendă. Dacă prejudiciul cauzat și recuperat în aceleași condiții este de până la 50.000 euro, în echivalentul monedei naționale, se aplică o sancțiune administrativă, care se înregistrează în cazierul judiciar”.

I. Titularul și obiectul sesizării

Prin Încheierea de ședință din 8 noiembrie 2016, pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție – Secția penală în Dosarul nr. 9.131/2/2011*, în baza art. 475 alin. (1) din Codul de procedură penală, a fost sesizată Înalta Curte de Casație și Justiție în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea de principiu a problemei de drept: „dacă interpretarea art. 10 alin. (1) din Legea nr. 241/2005, în forma în vigoare până la 1 februarie 2014, pentru a se stabili dacă *«art. 10 alin. (1) din Legea nr. 241/2005 reglementează o cauză de nepedepsire/reducere a limitelor de pedeapsă cu caracter real sau personal»*”.

XII. Înalta Curte de Casație și Justiție

Examinând sesizarea formulată de către Înalta Curte de Casație și Justiție, Secția penală, raportul întocmit de judecătorul-raportor și chestiunea de drept ce se solicită a fi dezlegată, reține următoarele:

A. Cu privire la condițiile de admisibilitate a sesizării

Prin reglementarea în conținutul art. 475 din Codul de procedură penală a condițiilor de admisibilitate a sesizării Înaltei Curți de Casație și Justiție în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea unei chestiuni de drept s-a prevăzut posibilitatea ca anumite instanțe, printre care și Înalta Curte de Casație și Justiție, investită cu soluționarea cauzei în ultimă instanță, atunci când constată, în cursul judecății, existența unei chestiuni de drept de a cărei lămurire depinde soluționarea pe fond a cauzei și asupra căreia instanța supremă nu a statuat încă printr-o hotărâre prealabilă sau printr-un recurs în interesul legii și nici nu face obiectul unui asemenea recurs, să sesizeze Înalta Curte de Casație și Justiție în vederea pronunțării unei hotărâri prin care să se dea rezolvare de principiu respectivei probleme de drept.

Din analiza dispozițiilor legale menționate rezultă că sub aspectul admisibilității sesizării trebuie îndeplinite cumulativ mai multe cerințe, respectiv existența unei cauze aflate în curs de judecată în ultimul grad de jurisdicție pe rolul uneia dintre instanțele arătate expres în norma de reglementare, inclusiv a Înaltei Curți de Casație și Justiție, soluționarea pe fond a acelei cauze să depindă de lămurirea chestiunii de drept ce formează obiectul sesizării, iar problema de drept să nu fi fost încă dezlegată de Înalta Curte de Casație și Justiție prin mecanismele legale ce asigură interpretarea și aplicarea unitară a legii de către instanțele judecătorești sau să nu facă în prezent obiectul unui recurs în interesul legii.

În ceea ce privește sesizarea formulată de Înalta Curte de Casație și Justiție, Secția penală, se constată că este îndeplinită prima condiție privind existența unei cauze pendinte aflate în curs de judecată în ultimă instanță, aceasta fiind investită cu soluționarea apelurilor formulate de Parchetul de pe lângă Curtea de Apel Ploiești și partea civilă A.N.A.F. – D.G.R.F.P.P., prin A.J.F.P.A., împotriva Sentinței

penale nr. 56 din 6 mai 2016, pronunțată de Curtea de Apel Ploiești – Secția penală și pentru cauze cu minori și de familie, în Dosarul nr. 9.131/2/2011 prin care, în al doilea ciclu procesual, în baza dispozițiilor art. 10 alin. (1) teza finală din Legea nr. 241/2005 cu aplicarea art. 5 din Codul penal și a dispozițiilor art. 16 alin. (1) lit. h) raportat la art. 396 alin. (6) din Codul de procedură penală, a fost încetat procesul penal pornit împotriva inculpaților: D.A.G. pentru săvârșirea în concurs a trei infracțiuni de evaziune fiscală prevăzute de art. 9 alin. (1) lit. c) din Legea nr. 241/2005, din care una în formă continuată; V.M.D. pentru săvârșirea unei singure infracțiuni de evaziune fiscală prevăzută de art. 9 alin. (1) lit. c) din Legea nr. 241/2005; P.B. pentru săvârșirea, în stare de recidivă postcondamnatorie, a instigării la complicitate la infracțiunea de evaziune fiscală, în formă continuată, prevăzută de art. 9 alin. (1) lit. c) din Legea nr. 241/2005, cu aplicarea art. 41 alin. 2 din Codul penal din 1969 și art. 37 alin. 1 lit. b) din Codul penal din 1969 și T.V.T. pentru săvârșirea, în stare de recidivă postcondamnatorie, a infracțiunii de evaziune fiscală, prevăzute de art. 9 alin. (1) lit. c) din Legea nr. 241/2005 și art. 37 alin. 1 lit. b) din Codul penal din 1969.

Prin aceeași sentință, în baza dispozițiilor art. 10 alin. (1) teza finală din Legea nr. 241/2005 și art. 91 lit. c) din Codul penal din 1969 a fost aplicată inculpatului D.A.G. amenda administrativă în cuantum de 1.000 lei și inculpaților V.M.D., P.B și T.V.T amenzi administrative în cuantum de câte 800 lei.

S-a constatat acoperit prejudiciul și a fost respinsă, ca nefondată, acțiunea civilă exercitată de către partea civilă A.N.A.F. – D.G.R.F.P.P., prin A.J.F.P.A.

De asemenea se apreciază că este realizată și cea de-a doua cerință referitoare la legătura dintre chestiunea de drept sesizată și soluționarea pe fond a apelurilor declarate de Ministerul Public și partea civilă, hotărârea prealabilă având în acest caz o influență directă asupra deciziei ce va fi dată de instanța de control judiciar (Înalta Curte de Casație și Justiție – Secția penală) cu privire la modul de dezlegare a raportului juridic de drept penal dedus judecății, sub aspectul interpretării dispozițiilor art. 10 alin. (1) din Legea nr. 241/2005 privind prevenirea și combaterea evaziunii fiscale (denumită în continuare *Legea nr. 241/2005*), în forma în vigoare până la data de 1 februarie 2014, în sensul stabilirii dacă textul menționat reglementează o cauză de nepedepsire sau de reducere a limitelor de pedeapsă cu caracter real sau personal.

Totodată, se constată îndeplinită și cea de-a treia condiție de admisibilitate a sesizării. Astfel, chestiunea de drept ce face obiectul sesizării instanței nu a primit încă o rezolvare printr-o hotărâre prealabilă sau printr-un recurs în interesul legii și nici nu face obiectul unui asemenea recurs, așa cum rezultă din Adresa nr. 93/C/88/III-5/2017 din 20 februarie 2017 a procurorului general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, cu excepția unor decizii ale Curții Constituționale în ale căror considerente este realizată o interpretare a problemei de drept ce face obiectul prezentei hotărâri prealabile.

În considerarea celor expuse anterior, având în vedere și modalitatea reglementării condițiilor cuprinse în conținutul art. 475 din Codul de procedură penală se opinează în sensul admiterii sesizării formulate de Înalta Curte de Casație și Justiție, Secția penală, fiind îndeplinite cumulativ condițiile de admisibilitate prevăzute de norma procedurală invocată.

B. Cu privire la chestiunea de drept a cărei dezlegare se solicită

Sesizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție cu prezenta chestiune de drept a fost determinată de dificultatea interpretării și aplicării dispozițiilor art. 10 alin. (1) din Legea nr. 241/2005, în forma în vigoare până la 1 februarie 2014, în sensul stabilirii dacă textul legal menționat reglementează în conținutul alin. (1) o cauză de nepedepsire/reducere a limitelor de pedeapsă cu caracter real sau personal.

În capitolul III al Legii nr. 241/2005, în vigoare până la data de 1 februarie 2014, intitulat „Cauze de nepedepsire și cauze de reducere a pedepselor”, a fost inclus și art. 10 care stabilea că:

„(1) În cazul săvârșirii unei infracțiuni de evaziune fiscală prevăzute de prezenta lege, dacă în cursul urmăririi penale sau al judecății, până la primul termen de judecată, învinuitul ori inculpatul acoperă integral prejudiciul cauzat, limitele pedepsei prevăzute de lege pentru fapta săvârșită se reduc la jumătate. Dacă prejudiciul cauzat și recuperat în aceleași condiții este de până la 100.000 euro, în echivalentul monedei naționale, se poate aplica pedeapsa cu amendă. Dacă prejudiciul cauzat și recuperat în aceleași condiții este de până la 50.000 euro, în echivalentul monedei naționale, se aplică o sancțiune administrativă, care se înregistrează în cazierul judiciar.

(2) Dispozițiile prevăzute la alin. (1) nu se aplică dacă făptuitorul a mai săvârșit o infracțiune prevăzută de prezenta lege într-un interval de cinci ani de la comiterea faptei pentru care a beneficiat de prevederile alin. (1)”.

Deși denumirea marginală a capitolului anterior menționat se referă la „Cauze de nepedepsire și cauze de reducere a pedepselor”, stabilirea naturii juridice a instituțiilor reglementate în conținutul articolului 10 suscită însă anumite precizări.

Pentru teza I a art. 10 alin. (1) din Legea nr. 241/2005, respectiv pentru ipoteza în care limitele de pedeapsă se reduc la jumătate în cazul acoperirii integrale a prejudiciului în cursul urmăririi penale sau în cursul judecății, până la soluționarea cauzei în primă instanță, denumirea de cauză de reducere a pedepsei se justifică.

În ceea ce privește natura juridică a instituției reglementate de textul alin. (1), teza a II-a a art. 10, în care se prevede că, în situația în care prejudiciul cauzat și recuperat integral în aceleași condiții, este mai mic de 100.000 euro, se poate aplica pedeapsa cu amendă, în doctrină, pornindu-se de la distincția între stările de atenuare sau de agravare a pedepsei și circumstanțele atenuante sau agravante, au fost cristalizate două opinii: o primă opinie, potrivit căreia ar fi vorba de o cauză de reducere a pedepsei având în vedere că legiuitorul nu le-a inclus în conținutul art. 73 din Codul penal din 1969 și a stabilit acestor împrejurări un caracter impe-

rativ, și o a doua opinie, care susține că ne aflăm în prezența unei circumstanțe atenuante legale personale.

În doctrină, *circumstanțele* au fost definite ca fiind acel complex de date, împrejurări, stări, calități sau situații care însoțesc săvârșirea faptei sau privesc persoana făptuitorului, în legătură cu manifestarea sa infracțională, iar *stările de atenuare sau de agravare* au fost definite ca acele situații, care deși nu sunt legate direct de faptă, caracterizează gradul de pericol social al acesteia sau pericolozitatea socială a infractorului. Cu alte cuvinte, *circumstanțele* sunt legate de fapta comisă, influențează pedeapsa, ca urmare a acelor stări, situații care însoțesc fapta și influențează gravitatea faptei și situația făptuitorului, iar *stările de atenuare sau de agravare* determină gravitatea faptei și influențează situația făptuitorului în mod autonom, fără o legătură directă cu fapta și persoana făptuitorului.

În considerarea distincției făcute de doctrină între stările de atenuare sau de agravare a pedepsei și circumstanțele atenuante sau agravante se constată că, în ipoteza reglementată de art. 10 alin. (1) teza a II-a din Legea nr. 241/2005, repararea integrală a prejudiciului se realizează după săvârșirea infracțiunii, fiind o împrejurare care nu are legătură directă cu fapta de evaziune fiscală, influențează gravitatea acesteia însă, din motive de politică penală – recuperarea prejudiciului cauzat bugetului de stat -, legiuitorul a prevăzut această instituție care poate fi calificată ca o cauză de atenuare a pedepsei, în contextul în care în categoria stărilor de atenuare pot fi incluse și cauzele de reducere a pedepselor reglementate de norme penale din legi speciale [exemplificativ, art. 9 alin. (2) din Legea nr. 39/2003 privind prevenirea și combaterea criminalității organizate, cu modificările ulterioare], precum și schimbarea pedepsei într-o sancțiune penală mai ușoară.

Or, prin introducerea acestor cauze de nepedepsire/reducere a pedepsei s-a urmărit facilitarea recuperării la bugetul statului a creanțelor rezultate prin săvârșirea faptelor de evaziune fiscală și, corelativ, atenuarea regimului sancționator pentru persoanele care contribuie la recuperarea lor. În viziunea legiuitorului, *recuperarea integrală a prejudiciului cauzat prin săvârșirea unei infracțiuni de evaziune fiscală este o împrejurare ulterioară săvârșirii infracțiunii și care are ca efect atenuarea regimului sancționator.*

Criteriul prejudiciului luat în considerare de legiuitor în evaluarea generică a pericolului social al faptelor de evaziune fiscală determină fie agravarea sa, atunci când prejudiciul depășește un anumit nivel, fie scăderea sa, în ipoteza recuperării prejudiciului, și explică, pe de o parte, caracterul tehnic, pecuniar al infracțiunii, iar, pe de altă parte, faptul că dincolo de considerentele de ordin general privind protejarea intereselor generale sunt avute în vedere creanța bugetară, valoarea acesteia și recuperarea ei.

Un alt argument în susținerea acestei aprecieri este și faptul că în cazul ipotezei descrise în conținutul art. 10 alin. (1) teza a II-a din Legea nr. 241/2005, legiuitorul a lăsat la aprecierea instanței posibilitatea aplicării amenzii penale, pe când, în

cazul reținerii de către instanță a circumstanțelor atenuante legale sau judiciare, efectul nu poate fi decât cel al reducerii sau înlocuirii pedepsei cu alta mai ușoară.

Și în ceea ce privește instituția reglementată de art. 10 alin. (1) teza a III-a din Legea nr. 241/2005, care prevede că în situația în care prejudiciul cauzat și recuperat în aceleași condiții este de până la 50.000 euro *se aplică* o sancțiune administrativă, care se înregistrează în cazierul judiciar, au fost exprimate în doctrină două puncte de vedere. Astfel, unii autori au considerat că este vorba de o cauză de nepedepsire, iar alții au apreciat că este o cauză de înlocuire a răspunderii penale – art. 90 din Codul penal din 1969, susținătorii opiniei admitând, însă, că nu se poate realiza o comparare cu instituția prevăzută la art. 18¹ din Codul penal din 1969, pornind de la caracterul facultativ al aplicării sancțiunii administrative cuprinse în norma penală și caracterul obligatoriu al aplicării sancțiunii administrative în ipoteza descrisă în norma penală din legea specială.

Având în vedere argumentele expuse în doctrină de susținătorii celor două opinii, s-a apreciat că teza finală *reglementează o cauză de nepedepsire care face parte din categoria mai largă a cauzelor care înlătură răspunderea penală*.

Astfel, cauzele care înlătură răspunderea penală sunt instituții de drept penal care fac ca incidența și funcționarea constrângerii juridice penale să corespundă scopului legii penale și scopului pedepsei. Ele sunt definite ca fiind acele stări, situații, împrejurări, posterioare săvârșirii infracțiunii, reglementate de lege, care conduc la stingerea raportului juridic penal de conflict. Aceste cauze se împart în: *cauze generale*, fiind reglementate în titlul VII, respectiv prescripția răspunderii penale, amnistia, lipsa plângerii prealabile etc., și sunt incidente pentru orice infracțiune și cauze speciale care înlătură răspunderea penală sau de impunitate și sunt reglementate în Partea generală și în Partea specială a Codului penal din 1969, cu referire la desistarea și împiedicarea producerii rezultatului – art. 22; împiedicarea săvârșirii faptei de către participant – art. 30; denunțarea faptei de către mituitor – art. 255 alin. 3 sau în legi penale speciale ori în legi ce conțin dispoziții penale (cum este și cazul art. 10 din Legea nr. 241/2005). Deși în doctrină unii autori au făcut distincția între cauzele de nepedepsire și cele care înlătură răspunderea penală, într-o decizie de îndrumare, Plenul Tribunalului Suprem a stabilit că denunțarea și desistarea se asimilează cauzelor de înlăturare a răspunderii penale (Decizia de îndrumare a Tribunalului Suprem nr. 3/1969).

Ca atare, cauzele speciale de nepedepsire prevăzute în Partea specială a Codului penal din 1969 sau în legi speciale care conțin dispoziții penale sunt împrejurări, stări subiective și au în vedere conduita făptuitorului după săvârșirea faptei, iar cauzele speciale prevăzute în Partea generală a Codului penal, deși sunt tot împrejurări, stări subiective, au în vedere conduita făptuitorului în timpul săvârșirii faptei (*Drept penal român. Partea generală*, Universul Juridic, București, 2007, Constantin Mitrache și Cristian Mitrache, pag. 148). În concluzie, în situația în care se constată incidența unor asemenea cauze considerate exclusive de

infracțiune, fapta este considerată infracțiune, fiind înlăturată doar consecința comiterii ei, respectiv răspunderea penală.

Cauzele care înlătură caracterul penal al faptei constau în anumite situații, stări, împrejurări existente în momentul săvârșirii faptei, care împiedică realizarea unei trăsături esențiale a infracțiunii și prin aceasta exclud caracterul penal al faptei (V. Dongoroz ș.a., *Explicații teoretice ale Codului penal român, Partea generală*, vol. 1, 1969, pag. 332). Spre deosebire de cauzele care înlătură răspunderea penală, aceste cauze există în momentul comiterii faptei, împiedică realizarea unei trăsături esențiale a infracțiunii și, ca atare, exclud caracterul penal al faptei. Astfel, în ipoteza în care se constată incidența acestor cauze care înlătură caracterul penal al faptei, aceasta nu mai constituie infracțiune și nu mai putem vorbi de o răspundere penală, care nu poate avea alt temei decât săvârșirea unei infracțiuni, potrivit dispozițiilor art. 17 alin. 2 din Codul penal din 1969.

În susținerea interpretării că teza finală a art. 10 alin. (1) din Legea nr. 241/2005 reglementează o cauză specială de nepedepsire sau impunitate sunt și următoarele argumente cu efecte asupra soluțiilor ce puteau fi dispuse în practică: este o cauză ce poate fi constatată și în cursul urmăririi penale și se poate dispune încetarea procesului penal de către procuror, nemaifiind necesară sesizarea instanței atunci când se constată că prejudiciul cauzat prin infracțiunea de evaziune fiscală a fost acoperit integral încă din cursul urmăririi penale (spre deosebire de instituția înlocuirii răspunderii penale pe care doar instanța de judecată o poate dispune) și poate opera pentru una sau unele dintre infracțiunile ce intră în concurs (pe când înlocuirea răspunderii penale poate fi dispusă în cazul infracțiunilor concurente dacă pentru fiecare infracțiune aflată în concurs sunt îndeplinite condițiile de înlocuire a răspunderii penale).

Un alt argument vizează rațiunea legiuitorului care în evaluarea pericolului social al faptelor de evaziune fiscală a considerat că acea împrejurare ulterioară săvârșirii infracțiunii, constând în conduita făptuitorului de a acoperi integral prejudiciul până la primul termen de judecată, influențează pericolul social al faptei, determinând înlăturarea pedepsei penale, interpretare care ar justifica și denumirea marginală dată capitolului III din Legea nr. 241/2005, cauze de nepedepsire și de reducere a pedepselor.

În consecință, pentru toate aceste argumente, se apreciază că și teza finală a art. 10 alin. (1) din Legea nr. 241/2005 reglementează o cauză specială de nepedepsire sau impunitate care sub aspectul naturii juridice se aseamănă cu cea de reducere a pedepsei, în prima situație pedeapsa este înlăturată, iar, în cea de-a doua, operează o reducere a pedepsei în limitele stabilite de legiuitor.

Stabilind natura juridică a instituțiilor reglementate de art. 10 alin. (1) din Legea nr. 241/2005 ca fiind cauze de nepedepsire și de reducere a pedepselor, o altă chestiune ce trebuie lămurită și care are efecte în practica judiciară sub aspectul sancționării participanților este stabilirea caracterului real sau personal al acestor cauze.

Pentru lămurirea controverselor privind caracterul real sau personal al acestor cauze de nepedepsire/reducere a limitelor de pedeapsă prevăzute în art. 10 alin. (1) din Legea nr. 241/2005 este necesar a releva modul în care sunt definite și clasificate circumstanțele reale și personale în norma de drept penal material.

Așadar, în doctrină, circumstanțele sunt definite ca acele împrejurări, stări, situații, calități, întâmplări sau alte date ale realității, care stau în afara conținutului esențial al infracțiunii, care au legătură cu fapta săvârșită sau cu persoana făptuitorului, sporesc sau nu gradul de pericol social al faptei ori pericolozitatea făptuitorului, putând determina fie o agravare, fie o atenuare a pedepsei concrete. În funcție de anumite elemente care le diferențiază, circumstanțele se clasifică în funcție de obiectul la care se referă, în circumstanțe reale (cu privire la faptă) și circumstanțe personale (cu privire la făptuitor).

Astfel, *circumstanțele reale* sunt acele împrejurări, stări, situații calități care sunt legate de faptă și au în vedere obiectul și latura obiectivă a faptei prevăzute de legea penală și se răsfrâng asupra participanților numai în măsura în care aceștia le-au cunoscut și le-au prevăzut – art. 50 alin. (2) din Codul penal, art. 28 alin. 2 din Codul penal din 1969, iar *circumstanțele personale* sunt acele împrejurări, stări, situații calități, însușiri care sunt legate de persoana făptuitorului și care îl caracterizează sub aspectul pericolozității sale. Acestea din urmă cuprind atât *circumstanțele personale subiective* (cele referitoare la legătura dintre participant și atitudinea sa psihică în efectuarea actelor contributive la săvârșirea faptei prevăzute de legea penală, respectiv forma de vinovăție cu care făptuitorul a acționat, scopul urmărit, dorința de a se desista, căința activă), cât și *circumstanțele personale de individualizare* (care privesc particularitățile persoanei participantului la săvârșirea infracțiunii, respectiv calitatea făptuitorului, antecedentele penale, raporturile cu victima etc.).

În considerarea aspectelor teoretice prezentate se subliniază faptul că, prin introducerea în conținutul art. 10 alin. (1) din Legea nr. 241/2005 a cauzelor de nepedepsire/reducere a limitelor de pedeapsă, legiuitorul, în evaluarea generică a pericolului social al faptei, a considerat că recuperarea integrală a prejudiciului cauzat prin săvârșirea unei infracțiuni de evaziune fiscală, până la momentul stabilit de legiuitor (primul termen de judecată, astfel cum a fost stabilit și prin Decizia Curții Constituționale nr. 1.519 din 18 noiembrie 2006, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 43 din 18 ianuarie 2011), este o *împrejurare ulterioară săvârșirii infracțiunii* care influențează acest pericol social și are ca efect atenuarea regimului sancționator, în raport cu conduita făptuitorului după comiterea faptei.

Ca atare, se apreciază că acoperirea integrală a prejudiciului până la momentul procesual stabilit de legiuitor *nu se referă la fapta de evaziune fiscală, ci privește conduita făptuitorului după momentul comiterii faptei*, conturând atitudinea psihică, de căință activă manifestată de făptuitor până la acel moment procesual, conduită în raport cu care se poate aprecia asupra pericolozității sale.

În susținerea acestei aprecieri este și faptul că legiuitorul a inclus printre criteriile generale de individualizare a pedepsei și criteriul „conduita după săvârșirea infracțiunii și în cursul procesului penal”, avut în vedere la aprecierea pericolozității făptuitorului în procesul individualizării judiciare a pedepsei art. 74 alin. (1) lit. f) din Codul penal, criteriu care exista și în vechea reglementare în conținutul art. 74 alin. 1 lit. b) din Codul penal din 1969, în varianta „stăruința depusă de infractor pentru a înlătura rezultatul infracțiunii sau a repara paguba pricinuită”.

Or, acoperirea integrală a prejudiciului de către autorul infracțiunii de evaziune fiscală, realizată la un moment ulterior comiterii faptei, *reprezintă o manifestare a conduitei după săvârșirea infracțiunii și în cursul procesului penal, pe care legiuitorul a calificat-o ca fiind o cauză de nepedepsire/reducere a limitelor de pedeapsă, păstrându-i însă caracterul personal.*

Totodată, în conținutul art. 75 alin. (2) din Codul penal legiuitorul a înțeles să includă și alte situații, împrejurări care pot fi apreciate de instanță drept circumstanțe atenuante judiciare, cu caracter personal, printre care la lit. a) a inclus și „eforturile depuse de infractor pentru înlăturarea sau diminuarea consecințelor infracțiunii” (acea căință activă) și care conduc, atunci când sunt reținute, la reducerea limitelor de pedeapsă la jumătate, în condițiile stabilite de art. 76 din Codul penal (în norma penală anterioară efectele reținerii acestei circumstanțe atenuante judiciare personale au vizat reducerea limitelor de pedeapsă sau a cuantumului amenzii care nu puteau coborî sub anumite limite/anumit quantum stabilit de legiuitor, prin raportare la minimul special al pedepsei închisorii sau al amenzii). Prin urmare, acoperirea integrală a prejudiciului, în condițiile reglementate de art. 10 alin. (1) din Legea nr. 241/2005, *conturează tot eforturile depuse de infractor pentru înlăturarea sau diminuarea consecințelor infracțiunii, fiind incluse de legiuitor în categoria cauzelor de nepedepsire/reducere a limitelor de pedeapsă, fără a le afecta prin acesta caracterul personal.*

De asemenea, în susținerea opiniei că art. 10 alin. (1) din Legea nr. 241/2005, în forma în vigoare până la data de 1 februarie 2014, *reglementează o cauză de nepedepsire/reducere a limitelor de pedeapsă cu caracter personal*, sunt și considerentele unor decizii ale Curții Constituționale cu privire la excepțiile de neconstituționalitate ale dispozițiilor art. 10 alin. (1) din Legea nr. 241/2005.

Astfel, în mai multe decizii prin care a respins excepțiile de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 10 alin. (1) din Legea nr. 241/2005, Curtea Constituțională a apreciat că „*atitudinea procesuală concretă a persoanelor cercetate*”, respectiv „*comportamentul activ al inculpatului/învinuitului/făptuitorului în sensul diminuării consecințelor faptei săvârșite*”, constituie o circumstanță personală, cu efecte doar asupra participantului care are un asemenea comportament activ. În acest sens, instanța de contencios constituțional a reținut următoarele: „(...) Faptul că dispozițiile legale criticate stabilesc un regim sancționator diferit în funcție de *atitudinea procesuală concretă a persoanelor cercetate* nu poate conduce la concluzia

că justiția nu ar fi unică, egală și imparțială pentru toți, judecătorul, în limitele acestor principii, procedând la individualizarea regimului sancționator potrivit criteriilor obiective puse la dispoziție de lege (...)” (Decizia nr. 362 din 24 aprilie 2012, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 370 din 31 mai 2012); „(...) Legiuitorul este liber să acorde anumite măsuri de favoare cu caracter penal, condiționat de repararea prejudiciului cauzat tocmai pentru a încuraja *comportamentul activ al inculpatului/învinuitului/făptuitorului* în sensul diminuării consecințelor periculoase ale faptei penale săvârșite și pentru a repune în circuitul bugetar sumele de bani ce au constituit obiectul prejudiciului (...)”. (Decizia nr. 1.162 din 28 septembrie 2010, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 747 din 9 noiembrie 2010).

Și efectele acoperirii prejudiciului asupra participanților au fost lămurite de către instanța de contencios constituțional cu ocazia analizării excepțiilor de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 10 alin. (1) din Legea nr. 241/2005, prin care autorii acestor excepții au invocat, în esență, încălcarea dispozițiilor art. 16 alin. (1), art. 4 alin. (2) și art. 21 alin. (3) din Constituția României, cu referire la diferența de tratament juridic între inculpații care comit o infracțiune de evaziune fiscală de pericol și cei care comit o infracțiune de evaziune fiscală de rezultat, între cei care dispun de mijloace financiare pentru a achita prejudiciul până la primul termen de judecată și cei care nu dispun de resurse financiare, fapt ce creează o inechitate în fața legii și a autorităților publice, fiind încălcat și dreptul la un proces echitabil. Fiind constantă jurisprudenței sale, Curtea a constatat că dispozițiile legale criticate au mai fost supuse controlului de constituționalitate prin raportare la aceleași prevederi constituționale și cu o motivare asemănătoare. Astfel, prin Decizia nr. 638 din 28 iunie 2007, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 581 din 23 august 2007, s-a reținut că este respectat principiul egalității în drepturi statuat prin art. 16 alin. (1) din Constituție, deoarece cauzele de reducere ori de înlocuire a pedepsei prevăzute de lege pentru faptele săvârșite se aplică fără nicio discriminare *autorilor infracțiunii de evaziune fiscală care au acoperit prejudiciul în condițiile reglementate de art. 10 alin. (1) din Legea nr. 241/2005*; Decizia Curții Constituționale nr. 60 din 15 ianuarie 2009, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 112 din 25 februarie 2009, în același sens fiind și Decizia Curții Constituționale nr. 272 din 16 martie 2010, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 254 din 20 aprilie 2010). Tot instanța de contencios constituțional a reținut într-o altă decizie că „nu se poate primi critica privind încălcarea principiului constituțional al egalității în drepturi, deoarece cazul de reducere a pedepsei prevăzut de *textul de lege atacat se aplică în mod egal tuturor persoanelor aflate în situația art. 10 alin. (1) teza I din Legea nr. 241/2005, adică autorilor unei infracțiunii de evaziune fiscală care, în cursul urmăririi penale sau al judecății, până la primul termen de judecată, au acoperit integral prejudiciul cauzat prin fapta penală*” (Decizia Curții Constituționale nr. 285/2009, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 192 din 27 martie 2009), după cum a mai relevat că: „(...)”

Legiuitorul a reglementat în art. 10 alin. (1) teza I din Legea nr. 241/2005 pentru prevenirea și combaterea evaziunii fiscale o cauză de reducere a pedepsei prevăzute de lege pentru fapta săvârșită, în condițiile stabilite de textul de lege (...). Aceasta constituie o măsură de politică penală determinată de specificul infracțiunilor de evaziune fiscală, respectiv de necesitatea recuperării, cu celeritate, a sumelor datorate bugetului consolidat, și nu este de natură a aduce atingere dreptului la un proces echitabil (...). *Faptul că de reducerea limitelor de pedepsei prevăzute de lege beneficiază numai învinuitul sau inculpatul care acoperă integral prejudiciul cauzat, în cursul urmăririi penale sau al judecării, până la primul termen de judecată, nu are semnificația îngrădirii liberului acces la justiție.* Cel în cauză are posibilitatea de a se adresa instanțelor judecătorești în cazul în care consideră că drepturile, libertate sau interesele legitime au fost încălcate și de a beneficia de toate garanțiile procesuale prevăzute de lege, inclusiv în ceea ce privește latura civilă (...) partea interesată are deplină libertate să demonstreze existența, inexistența, respectiv întinderea prejudiciului, instanța fiind cea care în temeiul competenței sale constituționale (...) să decidă în cauză, pe baza probelor administrate, și asupra laturii civile (...)" (Decizia Curții Constituționale nr. 647 din 19 iunie 2012, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 494 din 18 iulie 2012).

În sensul opiniei exprimate în cele ce precedă sunt și deciziile pronunțate de Înalta Curte de Casație și Justiție, Secția penală, ca instanță de recurs, apel sau în recurs în casație, cu referire la Decizia penală nr. 1.386 din 30 aprilie 2012, pronunțată în Dosarul nr. 15.820/62/2010, prin care s-a apreciat ca fiind corectă interpretarea dată de Tribunalul Brașov în considerentele Sentinței penale nr. 120 din 24 martie 2011, menținută de Curtea de Ape Brașov prin Decizia penală nr. 95/A din 15 septembrie 2011, în sensul că de dispozițiile art. 10 alin. (1) teza finală din Legea nr. 241/2005 beneficiază doar inculpații care au achitat integral prejudiciul, până la termenul prevăzut de legiuitor, instanța reliefând în motivarea soluției caracterul de circumstanță personală al conduitei inculpaților de a acoperi integral prejudiciul cauzat prin săvârșirea infracțiunii de evaziune fiscală; Decizia penală nr. 1.425/R din 23 aprilie 2014, pronunțată în Dosarul nr. 2.214/101/2013 prin care s-a reținut că, în mod corect, prin Sentința penală nr. 142 din 23 septembrie 2013, pronunțată de Tribunalul Mehedinți (menținută sub acest aspect prin Decizia penală nr. 344 din 7 noiembrie 2013 a Curții de Apel Craiova), s-a dispus încetarea procesului penal față de inculpatul A., întrucât acesta a achitat integral prejudiciul cauzat prin săvârșirea infracțiunii de evaziune fiscală, prevăzută de art. 9 alin. (1) lit. c) din Legea nr. 241/2005 cu aplicarea art. 41 alin. 2 din Codul penal (din 1969), a cărui valoare nu depășește 50.000 euro, în echivalentul monedei naționale, apreciind că această împrejurare nu poate produce consecințe în planul răspunderii penale și pentru inculpata persoană juridică B; Decizia penală nr. 201/A din 27 iunie 2014, pronunțată în Dosarul nr. 263/35/2013 prin care s-a reținut că, pentru a putea opera dispozițiile art. 10 din Legea

nr. 241/2005, prejudiciul trebuie recuperat de inculpat și de partea responsabilă civilmente; Decizia penală nr. 368/RC din 11 decembrie 2014, pronunțată în Dosarul nr. 3.447/1/2014, prin care s-a apreciat că, pentru a fi incidentă cauza de nepedepsire reglementată de dispozițiile art. 10 alin. (1) teza finală din Legea nr. 241/2005, este necesar a fi constatată contribuția inculpatului de a acoperi integral prejudiciul infracțional, iar nu atitudinea și contribuția părții civile de a-și recupera debitele. Altfel spus, nu orice modalitate de recuperare a prejudiciului duce la incidența cauzei de nepedepsire, ci numai atitudine activă, strict personală a inculpatului, de a înlătura consecințele infracțiunii săvârșite.

Decizia ÎCCJ (Complet DCD/P) nr. 9/2017

Prin Decizia nr. 9/2017, ÎCCJ (Complet DCD/P) a admis sesizarea formulată de Înalta Curte de Casație și Justiție, Secția penală, în Dosarul nr. 9.131/2/2011, privind pronunțarea unei hotărâri prealabile și, în consecință, stabilește că **dispozițiile art. 10 alin. (1) din Legea nr. 241/2005, în forma în vigoare până la data 1 februarie 2014, reglementează o cauză de nepedepsire/reducere a limitelor de pedeapsă cu caracter personal.**

**DECIZIA ÎCCJ (COMPLET DCD/C) NR. 15/2017
(M. OF. NR. 369/18.05.2017): ART. 2 ȘI 3 DIN LEGEA NR. 143/2000
PRIVIND PREVENIREA ȘI COMBATEREA TRAFICULUI
ȘI CONSUMULUI ILICIT DE DROGURI**

De Redacția ProLege

Decizia ÎCCJ	Complet ÎCCJ	Actul normativ	Articol	Sumar
Decizia nr. 15/2017	Complet DCD/P	Legea nr. 143/2000 privind prevenirea și combaterea traficului și consumului ilicit de droguri	Art. 2 și 3	În interpretarea dispozițiilor art. 2 și art. 3 din Legea nr. 143/2000 privind prevenirea și combaterea traficului și consumului ilicit de droguri, republicată, cu modificările și completările ulterioare, acțiunea unică continuă de transport al drogurilor pe teritoriul unui stat străin și pe teritoriul României, fără drept, întrunește atât

				elementele constitutive ale infracțiunii prevăzute în art. 2 din Legea nr. 143/2000, cât și elementele constitutive ale infracțiunii prevăzute în art. 3 din același act normativ, în concurs formal (ideal).
--	--	--	--	---

În M. Of. nr. 369 din 18 mai 2017, a fost publicată Decizia ÎCCJ nr. 15/2017 din 25 aprilie 2017 referitoare la dezlegarea următoarei chestiuni de drept: „*pronunțarea unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea de principiu a problemei de drept „dacă acțiunea unică continuă de transport a drogurilor de risc/mare risc, pe teritoriul altui stat și ulterior pe teritoriul României, poate constitui elementul material al infracțiunilor prevăzute de art. 2 și 3 din Legea nr. 143/2000 privind prevenirea și combaterea traficului și consumului ilicit de droguri, în concurs ideal, sau infracțiunea unică prevăzută de art. 3 din aceeași lege”.*

Obiectul dezlegării chestiunii de drept

Legea nr. 143/2000 privind prevenirea și combaterea traficului și consumului ilicit de droguri

„Art. 2

(1) *Cultivarea, producerea, fabricarea, experimentarea, extragerea, prepararea, transformarea, oferirea, punerea în vânzare, vânzarea, distribuirea, livrarea cu orice titlu, trimiterea, transportul, procurarea, cumpărarea, deținerea ori alte operațiuni privind circulația drogurilor de risc, fără drept, se pedepsesc cu închisoare de la 2 la 7 ani și interzicerea unor drepturi.*

(2) *Dacă faptele prevăzute la alin. (1) au ca obiect droguri de mare risc, pedeapsa este închisoarea de la 5 la 12 ani și interzicerea unor drepturi”.*

„Art. 3

(1) *Introducerea sau scoaterea din țară, precum și importul ori exportul de droguri de risc, fără drept, se pedepsesc cu închisoare de la 3 la 10 ani și interzicerea unor drepturi.*

(2) *Dacă faptele prevăzute la alin. (1) privesc droguri de mare risc, pedeapsa este închisoarea de la 7 la 15 ani și interzicerea unor drepturi”.*

I. Titularul și obiectul sesizării

Prin Încheierea de ședință din data de 18 ianuarie 2017, pronunțată în Dosarul nr. 47.050/3/2015*/a10 (2.344/2016), în baza art. 475 din Codul de procedură penală, Curtea de Apel București – Secția a II-a penală a hotărât sesizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție privind „pronunțarea unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea de principiu a problemei de drept „dacă acțiunea unică continuă de transport a drogurilor de risc/mare risc, pe teritoriul altui stat și ulterior pe teritoriul României, poate constitui elementul material al infracțiunilor prevăzute de art. 2 și 3 din Legea nr. 143/2000 privind prevenirea și combaterea traficului și consumului ilicit de droguri, în concurs ideal, sau infracțiunea unică prevăzută de art. 3 din aceeași lege”.

XIII. Înalta Curte de Casație și Justiție

Examinând sesizarea formulată în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile, raportul întocmit de judecătorul-raportor și chestiunea de drept ce se solicită a fi dezlegată, reține următoarele:

A. Cu privire la condițiile de admisibilitate a sesizării

Din analiza actelor și lucrărilor dosarului se constată că, în mod legal, a fost sesizată Înalta Curte de Casație și Justiție prin Încheierea de ședință din data de 18.01.2017, pronunțată în Dosarul nr. 47.050/3/2015*/a10 (2.344/2016) de către Curtea de Apel București, Secția a II-a penală, fiind îndeplinite cerințele impuse de dispozițiile art. 475 din Codul de procedură penală.

Din examinarea dispozițiilor art. 475 din Codul de procedură penală rezultă că pentru sesizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea unor chestiuni de drept este necesar să fie îndeplinite cumulativ mai multe condiții, și anume:

a) să existe o cauză în curs de judecată în ultimul grad de jurisdicție pe rolul uneia dintre instanțele enumerate expres de dispozițiile art. 475 din Codul de procedură penală, respectiv Înalta Curte de Casație și Justiție, curte de apel sau tribunal;

b) chestiunea de drept supusă dezlegării să conducă la soluționarea în fond a cauzei respective;

c) problema de drept nu a fost dezlegată de Înalta Curte de Casație și Justiție printr-o hotărâre prealabilă sau printr-un recurs în interesul legii și nici nu face obiectul unui recurs în interesul legii în curs de soluționare.

În speță, Înalta Curte de Casație și Justiție constată că sunt îndeplinite condițiile menționate anterior, respectiv există o cauză aflată în curs de judecată în ultimă instanță, Curtea de Apel București fiind investită cu soluționarea apelurilor declarate împotriva unei sentințe, hotărârea ce urmează a se pronunța fiind definitivă.

Din verificările efectuate a rezultat și faptul că Înalta Curte de Casație și Justiție nu a statuat printr-o altă hotărâre prealabilă sau printr-un recurs în interesul legii asupra chestiunii a cărei dezlegare se solicită și, de asemenea, această chestiune nu face obiectul unui recurs în interesul legii în curs de soluționare.

Constatând îndeplinite condițiile de admisibilitate menționate de art. 475 din Codul de procedură penală, Înalta Curte de Casație și Justiție va proceda la analizarea pe fond a chestiunii de drept ce face obiectul prezentei cauze.

B. Cu privire la chestiunea de drept a cărei dezlegare este solicitată

Pentru a răspunde problemei de drept ridicate de Curtea de Apel București se impune o analiză comparativă a dispozițiilor legale ce definesc infracțiunile de trafic intern de droguri și de trafic internațional de droguri, incriminate distinct prin dispozițiile art. 2 și art. 3 din Legea nr. 143/2000 privind prevenirea și combaterea traficului și consumului ilicit de droguri.

Astfel, în prevederile art. 2 din Legea nr. 143/2000 este incriminată cultivarea, producerea, fabricarea, experimentarea, extragerea, prepararea, transformarea, oferirea, punerea în vânzare, vânzarea, distribuirea, livrarea cu orice titlu, trimiterea, **transportul**, procurarea, cumpărarea, deținerea ori alte operațiuni privind circulația drogurilor, fără drept.

În art. 3 din Legea nr. 143/2000 sunt incriminate **introducerea** sau scoaterea din țară, precum și importul ori exportul de droguri, fără drept.

Nu se poate reține că traficul intern de droguri este absorbit de infracțiunea de trafic internațional de droguri de risc/mare risc, întrucât este vorba despre *texte normative diferite, de modalități diferite de săvârșire, respectiv o acțiune complexă de introducere în țară de droguri, în ipoteza traficului internațional, iar, în cazul traficului intern de droguri, o acțiune distinctă de transport al drogurilor de risc/mare risc pe teritoriul României.*

În ceea ce privește elementul material al laturii obiective a fiecăreia dintre aceste două infracțiuni se constată existența lor de sine stătătoare. Fapta de a introduce droguri în țară și aceea de a transporta astfel de substanțe pe teritoriul altui stat și ulterior pe teritoriul României, chiar săvârșite de aceeași persoană și constatate cu același prilej, constituie infracțiuni distincte, prevăzute de art. 2 și de art. 3 din Legea nr. 143/2000, aflate în concurs.

Având în vedere modalitatea prin care legiuitorul a incriminat traficul de droguri, reiese că, în articolele sus-menționate s-au avut în vedere *operațiuni distincte privind circulația drogurilor, cele privind tranzitarea limitelor teritoriale ale țării fiind considerate cu un grad de pericol social mai ridicat, rezultat din limitele speciale de pedeapsă, atât minime, cât și maxime.*

În sensul acestei opinii, în jurisprudența Înaltei Curți de Casație și Justiție – Secția penală, soluția absorbției infracțiunii prevăzute în art. 2 din Legea nr. 143/2000 (în modalitatea transportului) în infracțiunea prevăzută în art. 3 din același act normativ a fost respinsă prin Decizia nr. 4.150 din 11 decembrie 2009, în considerentele căreia s-a reținut *că fapta de introducere în țară și aceea de deținere și transport de droguri constituie infracțiuni distincte, prevăzute în art. 3 și art. 2 din Legea nr. 143/2000, aflate în concurs, cea dintâi neabsorbind-o pe cea din urmă. Din analiza comparată a celor două norme incriminatorie se constată că cele două infracțiuni diferă în ceea ce privește obiectul juridic și elementul material al laturii obiective. Nu este obligatoriu*

ca introducerea drogurilor în țară și apoi transportul acestora către altă graniță, cu scopul de a fi scoase din țară, să se realizeze de aceeași persoană, dar în speță, chiar dacă inculpatul este cel care a trecut drogurile prin vama de la granița cu Bulgaria și ulterior le-a transportat spre Ungaria, reținerea celor două infracțiuni în concurs este corectă, una nefiind absorbită de cealaltă.

Pe de altă parte, există concurs formal (ideal) de infracțiuni, potrivit dispozițiilor art. 38 alin. (2) din Codul penal, atunci când o acțiune sau o inacțiune săvârșită de o persoană, din cauza împrejurărilor în care a avut loc sau a urmărilor pe care le-a produs, realizează conținutul mai multor infracțiuni.

Or, acțiunea continuă de transport al drogurilor de risc/mare risc pe teritoriul unui stat străin, peste frontiera de stat a României și pe teritoriul României, fără drept, se încadrează în ipoteza concursului formal de infracțiuni, prevăzută de art. 38 alin. (2) din Codul penal. Astfel, acțiunea continuă de transport al drogurilor, datorită împrejurărilor în care a avut loc – pe parcursul transportului drogurile au fost introduse pe teritoriul României, fără drept –, întrunește elementele constitutive ale infracțiunii prevăzute de art. 2 din Legea nr. 143/2000 privind prevenirea și combaterea traficului și consumului ilicit de droguri, în modalitatea normativă a transportului de droguri, și ale infracțiunii prevăzute de art. 3 din același act normativ, în modalitatea introducerii în țară de droguri.

În ipoteza concursului formal (ideal) de infracțiuni, într-o singură acțiune sau inacțiune sunt comprimate elementele constitutive a două sau mai multe infracțiuni. În acțiunea continuă de transport al drogurilor de risc/mare risc pe teritoriul unui stat străin, peste frontiera de stat a României și pe teritoriul României sunt comprimate, la momentul trecerii drogurilor peste frontiera de stat a României, elementele constitutive ale infracțiunilor prevăzute în art. 2 și în art. 3 din Legea nr. 143/2000, întrucât, pe parcursul transportului, este realizată introducerea în țară de droguri.

În sensul reținerii celor două infracțiuni sus-menționate, în concurs ideal, este și jurisprudența constantă a Înaltei Curți de Casație și Justiție – Secția penală (deciziile penale nr. 5.596 din 2 decembrie 2003, nr. 3.547 din 4 noiembrie 2008, nr. 952 din 17 martie 2009, nr. 4.150 din 11 decembrie 2009, nr. 1.137 din 12 aprilie 2012 și nr. 3.559 din 2 noiembrie 2012), dar și practica judiciară consfințită la nivelul curților de apel (deciziile penale nr. 1.249/P din 18 decembrie 2015 și nr. 471/P din 11 iulie 2014 pronunțate de Curtea de Apel Constanța, deciziile penale nr. 364/ Ap din 9.07.2014 și nr. 91/ Ap din din 19.03.2014 pronunțate de Curtea de Apel Brașov, Decizia penală nr. 988 din 1 iulie 2015 pronunțată de Curtea de Apel Craiova, Sentința penală nr. 44 din 11 martie 2016 pronunțată de Tribunalul Satu Mare, Sentința penală nr. 486 din 1 noiembrie 2013 pronunțată de Tribunalul Prahova etc.).

Acțiunea continuă de transport al drogurilor de risc/mare risc pe teritoriul unui stat străin și pe teritoriul României, fără drept, datorită împrejurărilor în care a avut loc, realizează atât conținutul infracțiunii prevăzute în art. 2 din Legea nr. 143/2000, cât și conținutul infracțiunii prevăzute în art. 3 din același act normativ.

Un argument în plus îl reprezintă și faptul că transportul de droguri, fără drept, nu presupune introducerea drogurilor în țară, ci se poate realiza în interiorul frontierelor României, iar introducerea în țară de droguri, fără drept, nu necesită, în mod obligatoriu, transportul de droguri, ci se poate efectua prin expedierea unui colet sau prin intermediul unei alte persoane.

În sensul acestei opinii, în jurisprudența Înaltei Curți de Casație și Justiție – Secția penală s-a reținut că *fapta inculpatului de a solicita cumpărarea drogurilor de risc din străinătate de către o altă persoană, de a trimite bani pentru achiziționarea acestora și de a le primi prin serviciul poștal întrunește elementele constitutive ale infracțiunii de introducere în țară de droguri de risc, fără drept, prevăzută în art. 3 alin. (1) din Legea nr. 143/2000, întrucât legea privind prevenirea și combaterea traficului și consumului ilicit de droguri nu sancționează în art. 3 alin. (1) numai persoana care introduce, în mod nemijlocit, drogurile de risc în țară, ci și persoana care le expediază, precum și cea căreia îi sunt destinate* (Decizia nr. 3.547 din 4 noiembrie 2008).

În altă ordine de idei, se constată că infracțiunea prevăzută în art. 3 din Legea nr. 143/2000 nu constituie o variantă agravantă a infracțiunii prevăzute în art. 2 din Legea nr. 143/2000, ci o infracțiune distinctă. În acest sens, prin Decizia nr. 1.137 din 12 aprilie 2012 a Înaltei Curți de Casație și Justiție – Secția penală, s-au reținut următoarele: *nu se poate susține că infracțiunea reglementată în art. 3 alin. (1) și (2) din Legea nr. 143/2000 este o variantă agravată a infracțiunii prevăzute în art. 2 alin. (1) și (2), întrucât cele mai multe din variantele acesteia din urmă nu se pot regăsi în elementul material al infracțiunii reglementate în art. 3 alin. (1) și (2) din Legea nr. 143/2000.*

În cazul în care inculpatul a trecut peste frontiera de stat a României o cantitate de 0,5 kg de droguri de mare risc, într-un tren internațional, care a circulat ulterior acestui moment pe teritoriul României până în gara unde inculpatul a fost depistat, sunt întrunite atât elementele constitutive ale infracțiunii de trafic de droguri de mare risc, prevăzută în art. 2 alin. (1) și (2) din Legea nr. 143/2000, în varianta transportului, cât și elementele constitutive ale infracțiunii de trafic internațional de droguri de mare risc, prevăzută în art. 3 alin. (1) și (2) din Legea nr. 143/2000, în varianta introducerii în țară, în concurs.

Soluția concursului de infracțiuni între fapta penală prevăzută de art. 2 din Legea nr. 143/2000 și cea prevăzută de art. 3 din același act normativ se reflectă și în alte decizii de speță pronunțate de instanța supremă. Astfel, prin Decizia nr. 5.596 din 2 decembrie 2003 s-a stabilit că fapta de a introduce în țară și aceea de deținere și transport de droguri săvârșite de aceeași persoană și constatate cu același prilej, la punctul de frontieră, constituie infracțiuni distincte, prevăzute în art. 2 și în art. 3 din Legea nr. 143/2000, aflate în concurs.

Prin Decizia nr. 3.559 din 2 noiembrie 2012, Secția penală a Înaltei Curți de Casație și Justiție a reținut următoarele: *cumpărarea de droguri de mare risc pe teritoriul unui stat străin, deținerea și transportul prin intermediul unor curieri al drogurilor de mare risc pe teritoriul mai multor state străine pentru a fi introduse*

în țară, inculpații fiind depistați pe traseul de deplasare spre România, în cadrul unei acțiuni de cooperare judiciară internațională între autoritățile române și autoritățile statului pe teritoriul căruia au fost depistați, întrunesc elementele constitutive ale infracțiunii de trafic de droguri de mare risc, prevăzută în art. 2 alin. (1) și (2) din Legea nr. 143/2000, și elementele constitutive ale tentativei la infracțiunea de trafic internațional de droguri de mare risc, prevăzută în art. 20 din Codul penal anterior raportat la art. 3 alin. (1) și (2) din Legea nr. 143/2000, în concurs.

Soluția concursului ideal de infracțiuni în situații similare se reflectă, de asemenea, în jurisprudența Secției penale a Înaltei Curți de Casație și Justiție. Astfel, prin Decizia nr. 952 din 17 martie 2009 s-a stabilit că introducerea în țară de arme și muniții, fără drept, precum și deținerea și transportul acestora, fără drept, pe teritoriul României, după momentul introducerii armelor și munițiilor în țară, întrunesc atât elementele constitutive ale infracțiunii de contrabandă calificată, prevăzută în art. 271 din Legea nr. 86/2006 privind Codul vamal al României, cu modificările și completările ulterioare, cât și elementele constitutive ale infracțiunii de nerespectare a regimului armelor și munițiilor, prevăzută în art. 279 alin. 1 din Codul penal anterior, aflate în concurs ideal.

Decizia ÎCCJ (Complet DCD/P) nr. 15/2017

Prin Decizia nr. 15/2017, ÎCCJ (Complet DCD/P) a admis sesizarea formulată de Curtea de Apel București, Secția a II-a penală, în Dosarul nr. 47.050/3/2015*/a10 (2.344/2016), privind pronunțarea unei hotărâri prealabile și, în consecință, stabilește că:

În interpretarea dispozițiilor art. 2 și art. 3 din Legea nr. 143/2000 privind prevenirea și combaterea traficului și consumului ilicit de droguri, republicată, cu modificările și completările ulterioare, acțiunea unică continuă de transport al drogurilor pe teritoriul unui stat străin și pe teritoriul României, fără drept, întrunește atât elementele constitutive ale infracțiunii prevăzute în art. 2 din Legea nr. 143/2000, cât și elementele constitutive ale infracțiunii prevăzute în art. 3 din același act normativ, în concurs formal (ideal).

**DECIZIA ÎCCJ (COMPLET DCD/CAF) NR. 28/2017
(M. OF. NR. 378/22.05.2017): ART. 2 ALIN. (1) LIT. B)
DIN LEGEA CONTENCIOSULUI ADMINISTRATIV
NR. 554/2004**

De Redacția ProLege

Decizia ÎCCJ	Complet ÎCCJ	Actul normativ	Articol	Sumar
Decizia nr. 45/2017	Complet DCD/CAF	Legea contenciosului administrativ nr. 554/2004	Art. 21 alin. (2)	În interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 21 alin. (2) teza I din Legea contenciosului administrativ nr. 554/2004, cu modificările și completările ulterioare, cererea de revizuire este admisibilă în baza unor decizii ale Curții de Justiție a Uniunii Europene, indiferent de momentul pronunțării acestora și de împrejurarea invocării sau

				nu în litigiul de bază a dispozițiilor de drept european preexistente, încălcate prin hotărârea a cărei revizuire se cere.
--	--	--	--	--

În M. Of. nr. 386 din 23 mai 2017, a fost publicată Decizia ÎCCJ nr. 45/2017 din 12 decembrie 2016 referitoare la dezlegarea următoarei chestiuni de drept: „*dispozițiile art. 21 alin. (2) din Legea contenciosului administrativ nr. 554/2004, cu modificările și completările ulterioare (Legea nr. 554/2004), se interpretează în sensul că motivul de revizuire este admisibil în baza unor decizii ale Curții de Justiție a Uniunii Europene (CJUE) ulterioare hotărârii a cărei revizuire se cere și în lipsa invocării dispozițiilor de drept unional în litigiul de bază sau motivul de revizuire este admisibil doar în baza deciziilor CJUE existente la data pronunțării hotărârii a cărei revizuire se cere și în condițiile invocării respectivelor dispoziții în litigiul de bază?*;

– în ipoteza admisibilității cererii de revizuire, care este termenul în care se poate formula cererea de revizuire întemeiată pe dispozițiile art. 21 alin. (2) din Legea nr. 554/2004?”.

Obiectul dezlegării chestiunii de drept

„Art. 21

(...)

(2) *Constituie motiv de revizuire, care se adaugă la cele prevăzute de Codul de procedură civilă, pronunțarea hotărârilor rămase definitive și irevocabile prin încălcarea principiului priorității dreptului comunitar, reglementat de art. 148 alin. (2), coroborat cu art. 20 alin. (2) din Constituția României, republicată. Cererea de revizuire se introduce în termen de 15 zile de la comunicare, care se face, prin derogare de la regula consacrată de art. 17 alin. (3), la cererea temeinic motivată a părții interesate, în termen de 15 zile de la pronunțare. Cererea de revizuire se soluționează de urgență și cu precădere, într-un termen maxim de 60 de zile de la înregistrare”.*

I. Titularul și obiectul sesizării

1. Curtea de Apel Cluj – Secția a III-a de contencios administrativ și fiscal, prin încheierea din 25 ianuarie 2016, pronunțată în Dosarul nr. 1.216/33/2015, a dispus sesizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție – Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept, în temeiul art. 519 din Codul de procedură civilă, în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile prin care să dea o rezolvare de principiu cu privire la chestiunile de drept sus-menționate.

XII. Înalta Curte de Casație și Justiție

56. Examinând sesizarea, raportul întocmit de judecătorul-raportor și chestiunile de drept a căror dezlegare se solicită, constată următoarele:

A. Asupra admisibilității

57. Chestiunea preliminară a admisibilității sesizării Înaltei Curți de Casație și Justiție se verifică în raport cu cerințele prevăzute de art. 519 din Codul de procedură civilă, care, în cazul de față, se apreciază a fi îndeplinite, după cum se va arăta în continuare:

58. Chestiunea de drept este una reală, vizând o normă de drept susceptibilă de mai multe interpretări și de a cărei lămurire depinde soluționarea cauzei pendinte, fiind ridicată în cursul judecății în fața unei curți de apel, care soluționează cauza în ultimă instanță.

59. De asemenea, și condiția noutății problemei de drept ce constituie obiectul sesizării se apreciază a fi îndeplinită, întrucât aceasta nu face obiectul unui recurs în interesul legii în curs de soluționare și nu a fost, deja, lămurită de Înalta Curte de Casație și Justiție printr-o hotărâre pronunțată într-un recurs în interesul legii sau într-o altă cerere de hotărâre preliminară.

B. Cu privire la fondul chestiunii de drept supuse dezlegării

a) Prima întrebare

60. Prin intermediul primei întrebări, instanța de trimitere urmărește să afle dacă, în interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 21 alin. (2) teza I din Legea nr. 554/2004, cererea de revizuire este admisibilă în baza unor decizii ale CJUE, indiferent de momentul pronunțării acestora și de împrejurarea invocării sau nu în litigiul de bază a dispozițiilor de drept european preexistente, încălcate prin hotărârea a cărei revizuire se cere.

61. Textul legal în discuție este următorul:

„Constituie motiv de revizuire, care se adaugă la cele prevăzute de Codul de procedură civilă, pronunțarea hotărârilor rămase definitive și irevocabile prin încălcarea principiului priorității dreptului comunitar, reglementat de art. 148 alin. (2), coroborat cu art. 20 alin. (2) din Constituția României, republicată”.

62. Dispozițiile legale nu pun nicio condiție referitoare la „încălcarea principiului priorității dreptului comunitar” și, de aceea, interpretând literal textul legal, rezultă că, în principiu, orice încălcare este de natură să constituie motiv de revizuire. Altfel spus, nu există niciun motiv pentru a distinge acolo unde legiuitorul nu distinge.

63. Această interpretare de principiu nu se opune însă situațiilor în care, în funcție de cazul concret dedus judecății, inadmisibilitatea cererii de revizuire rezultă din interpretarea sistematică a dispozițiilor art. 21 alin. (2) din Legea nr. 554/2004, prin raportare la alte norme de drept.

64. Astfel, de exemplu, este inadmisibilă cererea de revizuire bazată pe „încălcarea principiului priorității dreptului comunitar” în situația în care normele de drept substanțial european invocate de revizuent nu erau în vigoare la data

nașterii/modificării/stingerii raportului juridic dedus judecății. În acest caz, inadmisibilitatea rezultă din aplicarea principiului neretroactivității legii civile.

65. În jurisprudența sa, CJUE a reținut că interpretarea pe care a dat-o unei norme de drept european, în exercitarea competenței pe care i-o conferă articolul 234 (n.a., actual art. 267 din TFUE), lămurește și precizează, dacă este nevoie, semnificația și domeniul de aplicare ale acestei norme, astfel cum trebuie sau ar fi trebuit să fie înțeleasă și aplicată de la intrarea sa în vigoare (a se vedea, în special, Hotărârea din 27 martie 1980, *Denkavit italiana*, C-61/79, pct. 16, Hotărârea din 10 februarie 2000, *Deutsche Telekom*, C-50/96, pct. 43, precum și Hotărârea din 13 ianuarie 2004, *Kühne & Heitz*, C-453/00, pct. 21). Cu alte cuvinte, o hotărâre preliminară nu are o valoare constitutivă, ci pur declarativă, cu consecința că efectele sale se aplică, în principiu, de la data intrării în vigoare a normei interpretate (a se vedea în acest sens Hotărârea din 19 octombrie 1995, *Richardson*, C-137/94, pct. 33).

66. Astfel, deciziile interpretative ale CJUE fac corp comun cu norma interpretată și se aplică în toate situațiile în care se aplică dreptul european interpretat, adică și raporturilor juridice care s-au născut/modificat/stins anterior pronunțării deciziilor și care nu sunt încă definitive (adică fac obiectul unor litigii *pendinte*).

67. În situația reglementării prin legea națională a cazului de revizuire menționat, temei al revizuirii pot fi și hotărârile interpretative pronunțate după soluționarea definitivă a litigiului, sub condițiile ca norma de drept substanțial european interpretată să fi fost în vigoare la data constituirii/modificării/stingerii raportului juridic de drept administrativ care a făcut obiectul litigiului și încadrării în termenul de revizuire.

68. Desigur, sfera hotărârilor interpretative ulterioare soluționării definitive a litigiului care ar putea fi invocate drept motiv de revizuire este drastic restrânsă de termenul de declarare a revizuirii, dar ele nu pot fi excluse, de principiu, în aplicarea motivului de revizuire prevăzut de art. 21 alin. (2) teza întâi din Legea nr. 554/2004, în considerarea caracterului interpretativ al acestor hotărâri.

69. Dreptul Uniunii nu impune reglementarea în dreptul național procesual a căii extraordinare de atac de retractare a revizuirii pentru cazul încălcării normelor de drept substanțial european. În jurisprudența CJUE a fost mereu amintită importanța pe care o deține principiul autorității de lucru judecat, atât în ordinea juridică a Uniunii, cât și în ordinele juridice naționale. Astfel, s-a statuat că, pentru a garanta atât stabilitatea dreptului și a raporturilor juridice, cât și o bună administrare a justiției, este necesar ca hotărârile judecătorești rămase definitive după epuizarea căilor de atac disponibile sau după expirarea termenelor de exercitare a acestor căi de atac să nu mai poată fi contestate (Hotărârea *Impresa Pizzarotti*, C-213/13, pct. 58 și jurisprudența citată). Prin urmare, dreptul Uniunii nu impune instanței naționale să înlăture aplicarea normelor interne de procedură care conferă autoritate de lucru judecat unei decizii judecătorești, chiar dacă

aceasta ar permite îndreptarea unei situații naționale incompatibile cu acest drept (Hotărârea *Impresa Pizzarotti*, C-213/13, pct. 59 și jurisprudența citată; Hotărârea *Târșia*, C-69/14, pct. 29).

70. În egală măsură însă dreptul Uniunii nu se opune reglementării prin legea națională a unui caz de revizuire precum cel de față, impunând însă, în cazul reglementării lui, respectarea principiilor echivalenței și efectivității (Hotărârea *Târșia*, C-69/14, pct. 30).

71. Definind principiile echivalenței și efectivității, CJUE arată că modalitățile procedurale aplicabile acțiunilor destinate să asigure protecția drepturilor conferite contribuabililor de dreptul Uniunii nu trebuie să fie mai puțin favorabile decât cele aplicabile acțiunilor similare de drept intern (principiul echivalenței) și nici să fie concepute astfel încât să facă imposibilă în practică sau excesiv de dificilă exercitarea drepturilor conferite de ordinea juridică a Uniunii (principiul efectivității) (a se vedea în acest sens, printre altele, Hotărârea *Rewe-Zentralfinanz* și *Rewe-Zentral*, C-33/76, pct. 5, Hotărârea *Transportes Urbanos y Servicios Generales*, C-118/08, pct. 31, precum și Hotărârea *Test Claimants in the Franked Investment Income Group Litigation*, C-362/12, pct. 32).

72. În lumina considerentelor precedente este inadmisibilă cererea de revizuire prin care, în lipsa oricărui element de noutate (care ar putea fi hotărâri pronunțate de CJUE sau dispoziții de drept unional neinvocate în cauză sau, deși invocate, netratate de instanță), se urmărește revizuirea unei hotărâri definitive prin care a fost deja dezlegată problematica legată de aplicarea principiului priorității dreptului unional, deoarece se opune caracterul revizuirii, de cale extraordinară de atac de retractare (iar nu de reformare), corelat cu principiul autorității de lucru judecat.

73. Dacă dreptul Uniunii sau hotărârea interpretativă a CJUE a fost invocată în fața instanței care a pronunțat hotărârea a cărei revizuire se cere și această instanță a analizat-o, partea nu poate critica soluția pe calea revizuirii deoarece se opune autoritatea de lucru judecat asupra rezolvării date de instanța de fond sau de recurs. Inadmisibilitatea se impune în această ipoteză întrucât a socoti revizuirea admisibilă ar însemna ca instanța sesizată cu cererea de revizuire să examineze soluția instanței care a pronunțat hotărârea supusă revizuirii, adică să exercite un control judiciar, care nu se poate realiza pe calea revizuirii. Un astfel de control judiciar se poate realiza numai pe calea de atac de reformare, dată în competența instanței ierarhic superioare celei care a pronunțat hotărârea.

74. Această soluție, care rezultă din principiile care guvernează calea extraordinară de atac de retractare a revizuirii, conform legii naționale, respectă principiul echivalenței din dreptul european și principiul securității juridice.

75. Inadmisibilă este și revizuirea prin care se urmărește schimbarea cauzei juridice a cererii de chemare în judecată sub aspectul motivelor de fapt care susțin obiectul cererii sau, altfel spus, al drepturilor subiective invocate care stau la baza pretențiilor formulate și a căror protecție se solicită pe cale judiciară.

76. Cauza juridică a oricărei cereri de chemare în judecată este constituită din fundamentul factual al raportului juridic dedus judecății și calificarea lui juridică, implicând temeiurile în drept aplicabile. În contenciosul administrativ, care are ca obiect anularea unui act administrativ, cauza juridică a cererii o constituie motivele de fapt, calificate prin prisma normelor juridice incidente, care constituie, împreună, argumentele de nelegalitate a actului administrativ.

77. Caracterul revizuirii, de cale extraordinară de atac, presupune că aceasta poate fi exercitată exclusiv pentru motivele prevăzute de lege, care sunt de strictă interpretare și aplicare. Aceste limitări sunt de ordine publică.

78. Nu este necesar ca partea să fi invocat în cursul soluționării procesului încălcarea vreunui text din dreptul european, însă trebuie să fi invocat dreptul subiectiv ocrotit de dreptul european, chiar dacă nu s-a referit la incompatibilitatea normei interne cu dreptul european. Este inadmisibil ca, sub cuvânt de prioritate a dreptului european, să se invoce în revizuire un motiv de nelegalitate cu totul nou, întrucât se opune caracterul extraordinar al căii de atac.

79. Motiv al revizuirii întemeiate pe art. 21 alin. (2) teza întâi din Legea nr. 554/2004 îl constituie calificarea juridică a faptelor prin prisma normei de drept european incidente sau a interpretării acesteia rezultate dintr-o hotărâre CJUE, iar nu faptele deduse judecății, care reprezintă un element imutabil al litigiului.

80. Prin urmare, în revizuirea întemeiată pe art. 21 alin. (2) din Legea nr. 554/2004 nu se pot invoca fapte relevante noi care constituie motive de nelegalitate a actului administrativ ce nu au fost invocate în fața instanței care a pronunțat hotărârea supusă revizuirii.

81. Așa fiind, răspunsul la prima întrebare va fi acela că, în interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 21 alin. (2) teza I din Legea nr. 554/2004, cererea de revizuire este admisibilă în baza unor decizii ale CJUE, indiferent de momentul pronunțării acestora și de împrejurarea invocării sau nu în litigiul de bază a dispozițiilor de drept european preexistente, încălcate prin hotărârea a cărei revizuire se cere.

82. Momentul pronunțării unei decizii a CJUE prin care sunt interpretate dispoziții de drept european într-un mod diferit de cel reținut prin hotărârea a cărei revizuire se cere este lipsit de relevanță din perspectiva art. 21 alin. (2) teza I din Legea nr. 554/2004.

83. În același fel este lipsită de relevanță neinvocarea în litigiul de bază a dispozițiilor de drept european preexistente, presupus încălcate prin hotărârea a cărei revizuire se cere, întrucât, potrivit principiului *iura novit curia*, consacrat de art. 22 alin. (1) și (4) din Codul de procedură civilă, judecătorul, respectând limitele investiției sale, este în drept, în virtutea prerogativelor sale jurisdicționale, să dea cererii calificarea juridică exactă și să facă aplicarea normelor juridice incidente. Instanța trebuie să aplice dreptul, care îi este cunoscut, inclusiv dreptul european și hotărârile interpretative ale CJUE, care au caracter obligatoriu pentru instanțele statelor membre și se bucură de prioritate în aplicare, potrivit art. 148 alin. (2) din Constituție.

84. Revine însă instanței de judecată obligația să verifice admisibilitatea revizuirii, raportat la cazul concret dedus judecării, orientându-se după reperatele menționate mai sus și, dacă este cazul, fără să se limiteze la ele, stabilind dacă dispozițiile de drept european erau sau nu în vigoare la data faptelor relevante în cauză, dacă ele au făcut sau nu obiectul analizei instanței de judecată ori dacă prin cererea de revizuire se urmărește schimbarea cauzei juridice a cererii sub aspectul faptelor relevante pe care s-au întemeiat motivele de nelegalitate.

b) A doua întrebare

85. Prin intermediul celei de-a doua întrebări instanța de trimitere urmărește să afle care este termenul în care poate fi formulată cererea de revizuire întemeiată pe dispozițiile art. 21 alin. (2) din Legea nr. 554/2004 și, implicit (conform cap. V din prezenta decizie), data de la care începe să curgă.

86. Trebuie pornit de la observația că art. 21 alin. (2) din Legea nr. 554/2004, forma în vigoare în prezent, nu stabilește un termen special de revizuire și de aceea norma specială se va completa, potrivit art. 28 din aceeași lege, cu dispozițiile art. 511 alin. (1) din Codul de procedură civilă (2010), care reglementează termenul general de revizuire de o lună.

87. Faptul că acest termen este unul general în materia revizuirii rezultă din modalitatea de redactare a art. 511 din Codul de procedură civilă, din cuprinsul căruia rezultă că, ori de câte ori legiuitorul a înțeles să instituie un alt termen de revizuire decât cel de o lună reglementat de alin. (1), a făcut-o explicit [este cazul termenelor de 15 zile și de 3 luni reglementate de art. 511 alin. (2) și (3) din Codul de procedură civilă].

88. Aceeași interpretare privind natura juridică a termenului de o lună a fost dată în mod constant de Înalta Curte de Casație și Justiție, de celelalte instanțe judecătorești, precum și de doctrină, atât sub imperiul vechiului Cod de procedură civilă (care instituia, prin art. 324, același termen de o lună), cât și sub imperiul actualului Cod de procedură civilă.

89. Potrivit art. 28 alin. (1) din Legea nr. 554/2004, „Dispozițiile prezentei legi se completează cu prevederile Codului civil și cu cele ale Codului de procedură civilă, în măsura în care nu sunt incompatibile cu specificul raporturilor de putere dintre autoritățile publice, pe de o parte, și persoanele vătămate în drepturile sau interesele lor legitime, pe de altă parte”.

90. Or, în condițiile existenței unui termen general de o lună, revizuirea pentru motivul prevăzut de art. 21 alin. (2) din Legea nr. 554/2004 nu poate fi exercitată, prin asemănare, în termenul de 3 luni prevăzut de art. 511 alin. (3) din Codul de procedură civilă, reglementat pentru cazurile de revizuire prevăzute de art. 509 alin. (1) pct. 10 și 11 (respectiv atunci când CEDO a constatat o încălcare a drepturilor sau libertăților fundamentale datorată unei hotărâri judecătorești, iar consecințele grave ale acestei încălcări continuă să se producă sau, după ce hotărârea a devenit definitivă, Curtea Constituțională s-a pronunțat asupra excepției invocate în acea cauză, declarând neconstituțională prevederea care a făcut obiectul acelei excepții).

91. Aceasta pentru că, în primul rând, potrivit principiilor generale de interpretare, norma specială se completează cu norma generală și nu, prin asemănare, cu o altă normă specială.

92. În același sens, dispozițiile art. 5 alin. (3) din Codul de procedură civilă (2010) prevăd că „În cazul în care o pricină nu poate fi soluționată nici în baza legii, nici a uzanțelor, iar în lipsa acestora din urmă, nici în baza dispozițiilor legale privitoare la situații asemănătoare, ea va trebui judecată în baza principiilor generale ale dreptului, având în vedere toate circumstanțele acesteia și ținând seama de cerințele echității”.

93. Consecința directă este aceea că, în condițiile existenței unui termen general de revizuire de o lună prevăzut de lege, aplicabil datorită caracterului său general tuturor situațiilor unde nu se dispune altfel, nu pot fi aplicate dispoziții legale privitoare la situații asemănătoare, respectiv nu se poate aplica prin asemănare termenul special de 3 luni.

94. În al doilea rând, hotărârile CJUE, pe de o parte, și hotărârile CEDO sau ale Curții Constituționale, pe de altă parte, nu reprezintă situații asemănătoare.

95. Din punctul de vedere al revizuirii o diferență este decisivă: hotărârile CEDO și ale Curții Constituționale sunt susceptibile să conducă doar la revizuirea hotărârilor judecătorești definitive pronunțate în respectivele cauze, pe când hotărârile CJUE pot conduce la revizuirea unui număr nedeterminat de hotărâri pronunțate în materia contenciosului administrativ și fiscal, deoarece art. 21 din Legea nr. 554/2004 nu instituie limitele prevăzute de art. 509 alin. (1) pct. 10 și 11 din Codul de procedură civilă (2010).

96. De aceea, aplicarea prin asemănare a termenului de 3 luni prevăzut de art. 511 alin. (3) din Codul de procedură civilă (2010), care, tot prin asemănare, ar începe să curgă de la data publicării hotărârii CJUE în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, ar fi de natură să afecteze semnificativ stabilitatea raporturilor juridice într-un număr nedeterminat de cazuri și fără nicio limită de timp (raportat la data rămânerii definitive a hotărârii a cărei revizuire se cere).

97. În consecință, termenul de revizuire în cazul prevăzut de art. 21 din Legea nr. 554/2004 este de o lună.

98. În ce privește cea de-a doua parte a întrebării se observă că, spre deosebire de situația mai sus discutată, nu există normă generală care să reglementeze data de la care începe să curgă termenul general de revizuire.

99. De aceea, strategia interpretativă va fi diferită. Se vor lua în considerare atât intenția legiuitorului în momentul instituirii motivului de revizuire reglementat de art. 21 alin. (2) din Legea nr. 554/2004, cât și Decizia Curții Constituționale nr. 1.609 din 9 decembrie 2010, prin care prevederile art. 21 alin. (2) teza II din Legea nr. 554/2004 – care, printre altele, reglementau data de la care termenul de revizuire începea să curgă – au fost declarate neconstituționale.

100. Astfel, potrivit art. 21 alin. (2) teza a doua din Legea nr. 554/2004, în forma anterioară pronunțării Deciziei Curții Constituționale nr. 1.609 din 9

decembrie 2010, "Cererea de revizuire se introduce în termen de 15 zile de la comunicare, care se face, prin derogare de la regula consacrată de art. 17 alin. (3), la cererea temeinic motivată a părții interesate, în termen de 15 zile de la pronunțare. Cererea de revizuire se soluționează de urgență și cu precădere, într-un termen maxim de 60 de zile de la înregistrare".

101. Deși efectele acestor prevederi legale au încetat în condițiile art. 31 alin. (3) din Legea nr. 47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, republicată, cu modificările ulterioare, ele sunt importante din punct de vedere teleologic deoarece încorporează intenția legiuitorului în momentul legiferării, iar această intenție originală, în măsura în care se armonizează cu decizia Curții Constituționale prin care textul a fost declarat neconstituțional, reprezintă o resursă interpretativă extrem de valoroasă în condițiile date, în special în lipsa unei norme generale și a omisiunii legiuitorului de a interveni și a pune în acord prevederile neconstituționale cu dispozițiile Constituției.

102. Din cuprinsul art. 21 alin. (2) teza a doua din Legea nr. 554/2004 rezultă că termenul de revizuire începe să curgă la data comunicării hotărârii supuse revizuirii.

103. Pentru că, în condițiile vechiului Cod de procedură civilă, hotărârile judecătorești pronunțate în recurs nu se comunicau din oficiu părților, art. 21 alin. (2) teza a doua din Legea nr. 554/2004 a reglementat o procedură *sui generis* de comunicare.

104. Din cuprinsul Deciziei Curții Constituționale nr. 1.609 din 9 decembrie 2010 rezultă că prevederile art. 21 alin. (2) teza a II-a din Legea nr. 554/2004 au fost declarate neconstituționale datorită redactării defectuoase a textului care reglementa data de început a termenului revizuirii.

105. În condițiile noului Cod de procedură civilă, problema legată de comunicarea hotărârilor judecătorești supuse revizuirii nu se mai pune, datorită prevederilor art. 427 alin. (1) teza I din Codul de procedură civilă (2010), potrivit căroră „Hotărârea se va comunica din oficiu părților, în copie, chiar dacă este definitivă”.

106. În consecință, termenul de revizuire va curge de la data comunicării hotărârii definitive, supusă revizuirii.

107. Acest reper temporal este în acord cu intenția legiuitorului și, în raport cu Decizia Curții Constituționale nr. 1.609 din 9 decembrie 2010, nu ridică probleme de constituționalitate.

Decizia ÎCCJ (Complet DCD/CAF) nr. 45/2017

Prin Decizia nr. 45/2017, ÎCCJ (Complet DCD/CAF) a admis sesizarea formulată de Curtea de Apel Cluj – Secția a III-a de contencios administrativ și fiscal, prin Încheierea din 25 ianuarie 2016, dată în Dosarul nr. 1.216/33/2015, privind pronunțarea unei hotărâri prealabile și, în consecință, stabilește că:

În interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 21 alin. (2) teza I din Legea contenciosului administrativ nr. 554/2004, cu modificările și completările ulterioare, cererea de revizuire este admisibilă în baza unor decizii ale Curții de Justiție a Uniunii Europene, indiferent de momentul pronunțării acestora și de împrejurarea invocării sau nu în litigiul de bază a dispozițiilor de drept european preexistente, încălcate prin hotărârea a cărei revizuire se cere.

Termenul în care poate fi formulată cererea de revizuire întemeiată pe dispozițiile art. 21 alin. (2) din Legea nr. 554/2004 este de o lună și curge de la data comunicării hotărârii definitive, supusă revizuirii.

**DECIZIA ÎCCJ (COMPLET DCD/CAF) NR. 45/2017
(M. OF. NR. 386/23.05.2017): ART. 21 ALIN. (2)
DIN LEGEA CONTENCIOSULUI ADMINISTRATIV
NR. 554/2004**

De Redacția ProLege

Decizia ÎCCJ	Complet ÎCCJ	Actul normativ	Articol	Sumar
Decizia nr. 45/2017	Complet DCD/CAF	Legea contenciosului administrativ nr. 554/2004	Art. 21 alin. (2)	În interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 21 alin. (2) teza I din Legea contenciosului administrativ nr. 554/2004, cu modificările și completările ulterioare, cererea de revizuire este admisibilă în baza unor decizii ale Curții de Justiție a Uniunii Europene, indiferent de momentul pronunțării acestora și de împrejurarea invocării sau

				nu în litigiul de bază a dispozițiilor de drept european preexistente, încălcate prin hotărârea a cărei revizuire se cere.
--	--	--	--	--

În M. Of. nr. 386 din 23 mai 2017, a fost publicată Decizia ÎCCJ nr. 45/2017 din 12 decembrie 2016 referitoare la dezlegarea următoarei chestiuni de drept: „*dispozițiile art. 21 alin. (2) din Legea contenciosului administrativ nr. 554/2004, cu modificările și completările ulterioare (Legea nr. 554/2004), se interpretează în sensul că motivul de revizuire este admisibil în baza unor decizii ale Curții de Justiție a Uniunii Europene (CJUE) ulterioare hotărârii a cărei revizuire se cere și în lipsa invocării dispozițiilor de drept unional în litigiul de bază sau motivul de revizuire este admisibil doar în baza deciziilor CJUE existente la data pronunțării hotărârii a cărei revizuire se cere și în condițiile invocării respectivelor dispoziții în litigiul de bază?*;

– în ipoteza admisibilității cererii de revizuire, care este termenul în care se poate formula cererea de revizuire întemeiată pe dispozițiile art. 21 alin. (2) din Legea nr. 554/2004?”.

Obiectul dezlegării chestiunii de drept

„Art. 21

(...)

(2) *Constituie motiv de revizuire, care se adaugă la cele prevăzute de Codul de procedură civilă, pronunțarea hotărârilor rămase definitive și irevocabile prin încălcarea principiului priorității dreptului comunitar, reglementat de art. 148 alin. (2), coroborat cu art. 20 alin. (2) din Constituția României, republicată. Cererea de revizuire se introduce în termen de 15 zile de la comunicare, care se face, prin derogare de la regula consacrată de art. 17 alin. (3), la cererea temeinic motivată a părții interesate, în termen de 15 zile de la pronunțare. Cererea de revizuire se soluționează de urgență și cu precădere, într-un termen maxim de 60 de zile de la înregistrare”.*

I. Titularul și obiectul sesizării

1. Curtea de Apel Cluj – Secția a III-a de contencios administrativ și fiscal, prin încheierea din 25 ianuarie 2016, pronunțată în Dosarul nr. 1.216/33/2015, a dispus sesizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție – Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept, în temeiul art. 519 din Codul de procedură civilă, în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile prin care să dea o rezolvare de principiu cu privire la chestiunile de drept sus-menționate.

XII. Înalta Curte de Casație și Justiție

56. Examinând sesizarea, raportul întocmit de judecătorul-raportor și chestiunile de drept a căror dezlegare se solicită, constată următoarele:

A. Asupra admisibilității

57. Chestiunea preliminară a admisibilității sesizării Înaltei Curți de Casație și Justiție se verifică în raport cu cerințele prevăzute de art. 519 din Codul de procedură civilă, care, în cazul de față, se apreciază a fi îndeplinite, după cum se va arăta în continuare:

58. Chestiunea de drept este una reală, vizând o normă de drept susceptibilă de mai multe interpretări și de a cărei lămurire depinde soluționarea cauzei pendinte, fiind ridicată în cursul judecății în fața unei curți de apel, care soluționează cauza în ultimă instanță.

59. De asemenea, și condiția noutății problemei de drept ce constituie obiectul sesizării se apreciază a fi îndeplinită, întrucât aceasta nu face obiectul unui recurs în interesul legii în curs de soluționare și nu a fost, deja, lămurită de Înalta Curte de Casație și Justiție printr-o hotărâre pronunțată într-un recurs în interesul legii sau într-o altă cerere de hotărâre preliminară.

B. Cu privire la fondul chestiunii de drept supuse dezlegării

a) Prima întrebare

60. Prin intermediul primei întrebări, instanța de trimitere urmărește să afle dacă, în interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 21 alin. (2) teza I din Legea nr. 554/2004, cererea de revizuire este admisibilă în baza unor decizii ale CJUE, indiferent de momentul pronunțării acestora și de împrejurarea invocării sau nu în litigiul de bază a dispozițiilor de drept european preexistente, încălcate prin hotărârea a cărei revizuire se cere.

61. Textul legal în discuție este următorul:

„Constituie motiv de revizuire, care se adaugă la cele prevăzute de Codul de procedură civilă, pronunțarea hotărârilor rămase definitive și irevocabile prin încălcarea principiului priorității dreptului comunitar, reglementat de art. 148 alin. (2), coroborat cu art. 20 alin. (2) din Constituția României, republicată”.

62. Dispozițiile legale nu pun nicio condiție referitoare la „încălcarea principiului priorității dreptului comunitar” și, de aceea, interpretând literal textul legal, rezultă că, în principiu, orice încălcare este de natură să constituie motiv de revizuire. Altfel spus, nu există niciun motiv pentru a distinge acolo unde legiuitorul nu distinge.

63. Această interpretare de principiu nu se opune însă situațiilor în care, în funcție de cazul concret dedus judecății, inadmisibilitatea cererii de revizuire rezultă din interpretarea sistematică a dispozițiilor art. 21 alin. (2) din Legea nr. 554/2004, prin raportare la alte norme de drept.

64. Astfel, de exemplu, este inadmisibilă cererea de revizuire bazată pe „încălcarea principiului priorității dreptului comunitar” în situația în care normele de drept substanțial european invocate de revizuent nu erau în vigoare la data

nașterii/modificării/stingerii raportului juridic dedus judecății. În acest caz, inadmisibilitatea rezultă din aplicarea principiului neretroactivității legii civile.

65. În jurisprudența sa, CJUE a reținut că interpretarea pe care a dat-o unei norme de drept european, în exercitarea competenței pe care i-o conferă articolul 234 (n.a., actual art. 267 din TFUE), lămurește și precizează, dacă este nevoie, semnificația și domeniul de aplicare ale acestei norme, astfel cum trebuie sau ar fi trebuit să fie înțeleasă și aplicată de la intrarea sa în vigoare (a se vedea, în special, Hotărârea din 27 martie 1980, *Denkavit italiana*, C-61/79, pct. 16, Hotărârea din 10 februarie 2000, *Deutsche Telekom*, C-50/96, pct. 43, precum și Hotărârea din 13 ianuarie 2004, *Kühne & Heitz*, C-453/00, pct. 21). Cu alte cuvinte, o hotărâre preliminară nu are o valoare constitutivă, ci pur declarativă, cu consecința că efectele sale se aplică, în principiu, de la data intrării în vigoare a normei interpretate (a se vedea în acest sens Hotărârea din 19 octombrie 1995, *Richardson*, C-137/94, pct. 33).

66. Astfel, deciziile interpretative ale CJUE fac corp comun cu norma interpretată și se aplică în toate situațiile în care se aplică dreptul european interpretat, adică și raporturilor juridice care s-au născut/modificat/stins anterior pronunțării deciziilor și care nu sunt încă definitive (adică fac obiectul unor litigii *pendinte*).

67. În situația reglementării prin legea națională a cazului de revizuire menționat, temei al revizuirii pot fi și hotărârile interpretative pronunțate după soluționarea definitivă a litigiului, sub condițiile ca norma de drept substanțial european interpretată să fi fost în vigoare la data constituirii/modificării/stingerii raportului juridic de drept administrativ care a făcut obiectul litigiului și încadrării în termenul de revizuire.

68. Desigur, sfera hotărârilor interpretative ulterioare soluționării definitive a litigiului care ar putea fi invocate drept motiv de revizuire este drastic restrânsă de termenul de declarare a revizuirii, dar ele nu pot fi excluse, de principiu, în aplicarea motivului de revizuire prevăzut de art. 21 alin. (2) teza întâi din Legea nr. 554/2004, în considerarea caracterului interpretativ al acestor hotărâri.

69. Dreptul Uniunii nu impune reglementarea în dreptul național procesual a căii extraordinare de atac de retractare a revizuirii pentru cazul încălcării normelor de drept substanțial european. În jurisprudența CJUE a fost mereu amintită importanța pe care o deține principiul autorității de lucru judecat, atât în ordinea juridică a Uniunii, cât și în ordinele juridice naționale. Astfel, s-a statuat că, pentru a garanta atât stabilitatea dreptului și a raporturilor juridice, cât și o bună administrare a justiției, este necesar ca hotărârile judecătorești rămase definitive după epuizarea căilor de atac disponibile sau după expirarea termenelor de exercitare a acestor căi de atac să nu mai poată fi contestate (Hotărârea *Impresa Pizzarotti*, C-213/13, pct. 58 și jurisprudența citată). Prin urmare, dreptul Uniunii nu impune instanței naționale să înlăture aplicarea normelor interne de procedură care conferă autoritate de lucru judecat unei decizii judecătorești, chiar dacă aceasta ar permite

îndreptarea unei situații naționale incompatibile cu acest drept (Hotărârea *Impresa Pizzarotti*, C-213/13, pct. 59 și jurisprudența citată; Hotărârea *Târșia*, C-69/14, pct. 29).

70. În egală măsură însă dreptul Uniunii nu se opune reglementării prin legea națională a unui caz de revizuire precum cel de față, impunând însă, în cazul reglementării lui, respectarea principiilor echivalenței și efectivității (Hotărârea *Târșia*, C-69/14, pct. 30).

71. Definind principiile echivalenței și efectivității, CJUE arată că modalitățile procedurale aplicabile acțiunilor destinate să asigure protecția drepturilor conferite contribuabililor de dreptul Uniunii nu trebuie să fie mai puțin favorabile decât cele aplicabile acțiunilor similare de drept intern (principiul echivalenței) și nici să fie concepute astfel încât să facă imposibilă în practică sau excesiv de dificilă exercitarea drepturilor conferite de ordinea juridică a Uniunii (principiul efectivității) (a se vedea în acest sens, printre altele, Hotărârea *Rewe-Zentralfinanz* și *Rewe-Zentral*, C-33/76, pct. 5, Hotărârea *Transportes Urbanos y Servicios Generales*, C-118/08, pct. 31, precum și Hotărârea *Test Claimants in the Franked Investment Income Group Litigation*, C-362/12, pct. 32).

72. În lumina considerentelor precedente este inadmisibilă cererea de revizuire prin care, în lipsa oricărui element de noutate (care ar putea fi hotărâri pronunțate de CJUE sau dispoziții de drept unional neinvocate în cauză sau, deși invocate, netratate de instanță), se urmărește revizuirea unei hotărâri definitive prin care a fost deja dezlegată problematica legată de aplicarea principiului priorității dreptului unional, deoarece se opune caracterul revizuirii, de cale extraordinară de atac de retractare (iar nu de reformare), corelat cu principiul autorității de lucru judecat.

73. Dacă dreptul Uniunii sau hotărârea interpretativă a CJUE a fost invocată în fața instanței care a pronunțat hotărârea a cărei revizuire se cere și această instanță a analizat-o, partea nu poate critica soluția pe calea revizuirii deoarece se opune autoritatea de lucru judecat asupra rezolvării date de instanța de fond sau de recurs. Inadmisibilitatea se impune în această ipoteză întrucât a socoti revizuirea admisibilă ar însemna ca instanța sesizată cu cererea de revizuire să examineze soluția instanței care a pronunțat hotărârea supusă revizuirii, adică să exercite un control judiciar, care nu se poate realiza pe calea revizuirii. Un astfel de control judiciar se poate realiza numai pe calea de atac de reformare, dată în competența instanței ierarhic superioare celei care a pronunțat hotărârea.

74. Această soluție, care rezultă din principiile care guvernează calea extraordinară de atac de retractare a revizuirii, conform legii naționale, respectă principiul echivalenței din dreptul european și principiul securității juridice.

75. Inadmisibilă este și revizuirea prin care se urmărește schimbarea cauzei juridice a cererii de chemare în judecată sub aspectul motivelor de fapt care susțin obiectul cererii sau, altfel spus, al drepturilor subiective invocate care stau la baza pretențiilor formulate și a căror protecție se solicită pe cale judiciară.

76. Cauza juridică a oricărei cereri de chemare în judecată este constituită din fundamentul factual al raportului juridic dedus judecății și calificarea lui juridică, implicând temeiurile în drept aplicabile. În contenciosul administrativ, care are ca obiect anularea unui act administrativ, cauza juridică a cererii o constituie motivele de fapt, calificate prin prisma normelor juridice incidente, care constituie, împreună, argumentele de nelegalitate a actului administrativ.

77. Caracterul revizuirii, de cale extraordinară de atac, presupune că aceasta poate fi exercitată exclusiv pentru motivele prevăzute de lege, care sunt de strictă interpretare și aplicare. Aceste limitări sunt de ordine publică.

78. Nu este necesar ca partea să fi invocat în cursul soluționării procesului încălcarea vreunui text din dreptul european, însă trebuie să fi invocat dreptul subiectiv ocrotit de dreptul european, chiar dacă nu s-a referit la incompatibilitatea normei interne cu dreptul european. Este inadmisibil ca, sub cuvânt de prioritate a dreptului european, să se invoce în revizuire un motiv de nelegalitate cu totul nou, întrucât se opune caracterul extraordinar al căii de atac.

79. Motiv al revizuirii întemeiate pe art. 21 alin. (2) teza întâi din Legea nr. 554/2004 îl constituie calificarea juridică a faptelor prin prisma normei de drept european incidente sau a interpretării acesteia rezultate dintr-o hotărâre CJUE, iar nu faptele deduse judecății, care reprezintă un element imutabil al litigiului.

80. Prin urmare, în revizuirea întemeiată pe art. 21 alin. (2) din Legea nr. 554/2004 nu se pot invoca fapte relevante noi care constituie motive de nelegalitate a actului administrativ ce nu au fost invocate în fața instanței care a pronunțat hotărârea supusă revizuirii.

81. Așa fiind, răspunsul la prima întrebare va fi acela că, în interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 21 alin. (2) teza I din Legea nr. 554/2004, cererea de revizuire este admisibilă în baza unor decizii ale CJUE, indiferent de momentul pronunțării acestora și de împrejurarea invocării sau nu în litigiul de bază a dispozițiilor de drept european preexistente, încălcate prin hotărârea a cărei revizuire se cere.

82. Momentul pronunțării unei decizii a CJUE prin care sunt interpretate dispoziții de drept european într-un mod diferit de cel reținut prin hotărârea a cărei revizuire se cere este lipsit de relevanță din perspectiva art. 21 alin. (2) teza I din Legea nr. 554/2004.

83. În același fel este lipsită de relevanță neinvocarea în litigiul de bază a dispozițiilor de drept european preexistente, presupus încălcate prin hotărârea a cărei revizuire se cere, întrucât, potrivit principiului *iura novit curia*, consacrat de art. 22 alin. (1) și (4) din Codul de procedură civilă, judecătorul, respectând limitele investiției sale, este în drept, în virtutea prerogativelor sale jurisdicționale, să dea cererii calificarea juridică exactă și să facă aplicarea normelor juridice incidente. Instanța trebuie să aplice dreptul, care îi este cunoscut, inclusiv dreptul european și hotărârile interpretative ale CJUE, care au caracter obligatoriu pentru instanțele statelor membre și se bucură de prioritate în aplicare, potrivit art. 148 alin. (2) din Constituție.

84. Revine însă instanței de judecată obligația să verifice admisibilitatea revizuirii, raportat la cazul concret dedus judecării, orientându-se după reperatele menționate mai sus și, dacă este cazul, fără să se limiteze la ele, stabilind dacă dispozițiile de drept european erau sau nu în vigoare la data faptelor relevante în cauză, dacă ele au făcut sau nu obiectul analizei instanței de judecată ori dacă prin cererea de revizuire se urmărește schimbarea cauzei juridice a cererii sub aspectul faptelor relevante pe care s-au întemeiat motivele de nelegalitate.

b) A doua întrebare

85. Prin intermediul celei de-a doua întrebări instanța de trimitere urmărește să afle care este termenul în care poate fi formulată cererea de revizuire întemeiată pe dispozițiile art. 21 alin. (2) din Legea nr. 554/2004 și, implicit (conform cap. V din prezenta decizie), data de la care începe să curgă.

86. Trebuie pornit de la observația că art. 21 alin. (2) din Legea nr. 554/2004, forma în vigoare în prezent, nu stabilește un termen special de revizuire și de aceea norma specială se va completa, potrivit art. 28 din aceeași lege, cu dispozițiile art. 511 alin. (1) din Codul de procedură civilă (2010), care reglementează termenul general de revizuire de o lună.

87. Faptul că acest termen este unul general în materia revizuirii rezultă din modalitatea de redactare a art. 511 din Codul de procedură civilă, din cuprinsul căruia rezultă că, ori de câte ori legiuitorul a înțeles să instituie un alt termen de revizuire decât cel de o lună reglementat de alin. (1), a făcut-o explicit [este cazul termenelor de 15 zile și de 3 luni reglementate de art. 511 alin. (2) și (3) din Codul de procedură civilă].

88. Aceeași interpretare privind natura juridică a termenului de o lună a fost dată în mod constant de Înalta Curte de Casație și Justiție, de celelalte instanțe judecătorești, precum și de doctrină, atât sub imperiul vechiului Cod de procedură civilă (care instituia, prin art. 324, același termen de o lună), cât și sub imperiul actualului Cod de procedură civilă.

89. Potrivit art. 28 alin. (1) din Legea nr. 554/2004, „Dispozițiile prezentei legi se completează cu prevederile Codului civil și cu cele ale Codului de procedură civilă, în măsura în care nu sunt incompatibile cu specificul raporturilor de putere dintre autoritățile publice, pe de o parte, și persoanele vătămate în drepturile sau interesele lor legitime, pe de altă parte”.

90. Or, în condițiile existenței unui termen general de o lună, revizuirea pentru motivul prevăzut de art. 21 alin. (2) din Legea nr. 554/2004 nu poate fi exercitată, prin asemănare, în termenul de 3 luni prevăzut de art. 511 alin. (3) din Codul de procedură civilă, reglementat pentru cazurile de revizuire prevăzute de art. 509 alin. (1) pct. 10 și 11 (respectiv atunci când CEDO a constatat o încălcare a drepturilor sau libertăților fundamentale datorată unei hotărâri judecătorești, iar consecințele grave ale acestei încălcări continuă să se producă sau, după ce hotărârea a devenit definitivă, Curtea Constituțională s-a pronunțat asupra

excepției invocate în acea cauză, declarând neconstituțională prevederea care a făcut obiectul acelei excepții).

91. Aceasta pentru că, în primul rând, potrivit principiilor generale de interpretare, norma specială se completează cu norma generală și nu, prin asemănare, cu o altă normă specială.

92. În același sens, dispozițiile art. 5 alin. (3) din Codul de procedură civilă (2010) prevăd că „În cazul în care o pricină nu poate fi soluționată nici în baza legii, nici a uzanțelor, iar în lipsa acestora din urmă, nici în baza dispozițiilor legale privitoare la situații asemănătoare, ea va trebui judecată în baza principiilor generale ale dreptului, având în vedere toate circumstanțele acesteia și ținând seama de cerințele echității”.

93. Consecința directă este aceea că, în condițiile existenței unui termen general de revizuire de o lună prevăzut de lege, aplicabil datorită caracterului său general tuturor situațiilor unde nu se dispune altfel, nu pot fi aplicate dispoziții legale privitoare la situații asemănătoare, respectiv nu se poate aplica prin asemănare termenul special de 3 luni.

94. În al doilea rând, hotărârile CJUE, pe de o parte, și hotărârile CEDO sau ale Curții Constituționale, pe de altă parte, nu reprezintă situații asemănătoare.

95. Din punctul de vedere al revizuirii o diferență este decisivă: hotărârile CEDO și ale Curții Constituționale sunt susceptibile să conducă doar la revizuirea hotărârilor judecătorești definitive pronunțate în respectivele cauze, pe când hotărârile CJUE pot conduce la revizuirea unui număr nedeterminat de hotărâri pronunțate în materia contenciosului administrativ și fiscal, deoarece art. 21 din Legea nr. 554/2004 nu instituie limitele prevăzute de art. 509 alin. (1) pct. 10 și 11 din Codul de procedură civilă (2010).

96. De aceea, aplicarea prin asemănare a termenului de 3 luni prevăzut de art. 511 alin. (3) din Codul de procedură civilă (2010), care, tot prin asemănare, ar începe să curgă de la data publicării hotărârii CJUE în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, ar fi de natură să afecteze semnificativ stabilitatea raporturilor juridice într-un număr nedeterminat de cazuri și fără nicio limită de timp (raportat la data rămânerii definitive a hotărârii a cărei revizuire se cere).

97. În consecință, termenul de revizuire în cazul prevăzut de art. 21 din Legea nr. 554/2004 este de o lună.

98. În ce privește cea de-a doua parte a întrebării se observă că, spre deosebire de situația mai sus discutată, nu există normă generală care să reglementeze data de la care începe să curgă termenul general de revizuire.

99. De aceea, strategia interpretativă va fi diferită. Se vor lua în considerare atât intenția legiuitorului în momentul instituirii motivului de revizuire reglementat de art. 21 alin. (2) din Legea nr. 554/2004, cât și Decizia Curții Constituționale nr. 1.609 din 9 decembrie 2010, prin care prevederile art. 21 alin. (2) teza II din Legea nr. 554/2004 – care, printre altele, reglementau data de la care termenul de revizuire începea să curgă – au fost declarate neconstituționale.

100. Astfel, potrivit art. 21 alin. (2) teza a doua din Legea nr. 554/2004, în forma anterioară pronunțării Deciziei Curții Constituționale nr. 1.609 din 9 decembrie 2010, "Cererea de revizuire se introduce în termen de 15 zile de la comunicare, care se face, prin derogare de la regula consacrată de art. 17 alin. (3), la cererea temeinic motivată a părții interesate, în termen de 15 zile de la pronunțare. Cererea de revizuire se soluționează de urgență și cu precădere, într-un termen maxim de 60 de zile de la înregistrare".

101. Deși efectele acestor prevederi legale au încetat în condițiile art. 31 alin. (3) din Legea nr. 47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, republicată, cu modificările ulterioare, ele sunt importante din punct de vedere teleologic deoarece încorporează intenția legiuitorului în momentul legiferării, iar această intenție originară, în măsura în care se armonizează cu decizia Curții Constituționale prin care textul a fost declarat neconstituțional, reprezintă o resursă interpretativă extrem de valoroasă în condițiile date, în special în lipsa unei norme generale și a omisiunii legiuitorului de a interveni și a pune în acord prevederile neconstituționale cu dispozițiile Constituției.

102. Din cuprinsul art. 21 alin. (2) teza a doua din Legea nr. 554/2004 rezultă că termenul de revizuire începe să curgă la data comunicării hotărârii supuse revizuirii.

103. Pentru că, în condițiile vechiului Cod de procedură civilă, hotărârile judecătorești pronunțate în recurs nu se comunicau din oficiu părților, art. 21 alin. (2) teza a doua din Legea nr. 554/2004 a reglementat o procedură *sui generis* de comunicare.

104. Din cuprinsul Deciziei Curții Constituționale nr. 1.609 din 9 decembrie 2010 rezultă că prevederile art. 21 alin. (2) teza a II-a din Legea nr. 554/2004 au fost declarate neconstituționale datorită redactării defectuoase a textului care reglementa data de început a termenului revizuirii.

105. În condițiile noului Cod de procedură civilă, problema legată de comunicarea hotărârilor judecătorești supuse revizuirii nu se mai pune, datorită prevederilor art. 427 alin. (1) teza I din Codul de procedură civilă (2010), potrivit căreia „Hotărârea se va comunica din oficiu părților, în copie, chiar dacă este definitivă”.

106. În consecință, termenul de revizuire va curge de la data comunicării hotărârii definitive, supusă revizuirii.

107. Acest reper temporal este în acord cu intenția legiuitorului și, în raport cu Decizia Curții Constituționale nr. 1.609 din 9 decembrie 2010, nu ridică probleme de constituționalitate.

Decizia ÎCCJ (Complet DCD/CAF) nr. 45/2017

Prin Decizia nr. 45/2017, ÎCCJ (Complet DCD/CAF) a admis sesizarea formulată de Curtea de Apel Cluj – Secția a III-a de contencios administrativ și fiscal, prin Încheierea din 25 ianuarie 2016, dată în Dosarul nr. 1.216/33/2015, privind pronunțarea unei hotărâri prealabile și, în consecință, stabilește că:

În interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 21 alin. (2) teza I din Legea contenciosului administrativ nr. 554/2004, cu modificările și completările ulterioare, cererea de revizuire este admisibilă în baza unor decizii ale Curții de Justiție a Uniunii Europene, indiferent de momentul pronunțării acestora și de împrejurarea invocării sau nu în litigiul de bază a dispozițiilor de drept european preexistente, încălcate prin hotărârea a cărei revizuire se cere.

Termenul în care poate fi formulată cererea de revizuire întemeiată pe dispozițiile art. 21 alin. (2) din Legea nr. 554/2004 este de o lună și curge de la data comunicării hotărârii definitive, supusă revizuirii.

V. DIN JURISPRUDENȚA CCR

• ABSTRACT

Further to the activity of the Constitutional Court, two **Decisions** were published (admitted objection of unconstitutionality): **Decision no. 18/2017** on the provisions of Article 347 (1) of the Criminal Procedure Code and **Decision no. 2/2017 referring to Article 453 (3) and (4) First Thesis and Article 457 (2) of the Criminal Procedure Code.**

NECONSTITUȚIONALITATE (M. OF. NR. 312/2.05.2017): ART. 347 ALIN. (1) DIN CODUL DE PROCEDURĂ PENALĂ

De Redacția ProLege

Decizia CCR	Actul normativ	Sumar
D.C.C. nr. 18/2017	Codul de procedură penală	Soluția legislativă cuprinsă în dispozițiile art. 347 alin. (1) din Codul de procedură penală, în redactarea anterioară modificării prin Legea nr. 75/2016 privind aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 82/2014 pentru modificarea și completarea Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală, care exclude posibilitatea de a face contestație împotriva soluției prevăzute la art. 346 alin. (2), este neconstituțională.

În M. Of. nr. 312 din 2 mai 2017, a fost publicată Decizia nr. 18/2017 din 17 ianuarie 2017 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 347 alin. (1) din Codul de procedură penală.

Obiectul excepției de neconstituționalitate

Codul de procedură penală

„Art. 347 („Contestația”)